

EUROPolitika

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: **Yusuf Ertuğral**

Yayın Yönetmeni

Yusuf Ertuğral (yusuf@europolitika.com)

Editör

Ali İzzet Keçeci (aliizzet@europolitika.com)

Redaksiyon:

Ahmet Altundal

Görsel Yönetmen

Ali Deniz Pusat

Yayınlayan

3H Har. Dern. İkt. İşl.

Yayın Türü

Yayın Süreli

ISSN No

2149-9217

Abonelik

abone@europolitika.com

Kişi: **35 TL** - Kurum: **50 TL**

Genel Dağıtım

Kültür Dergi Dağıtım / www.kulturdergidagitim.com

Baskı

Eren Ofset

Şan Ofset Matbaacılık (Sertifika No: 12049)

Hamidiye Mh. Anadolu Cd. No:50 34406 Kağıthane/İstanbul

İletişim

editor@europolitika.com / www.europolitika.com

Yönetim Yeri

Mecidiyeköy mah. Kervangeçmez sok. No: 13 D: 4, Şişli - İstanbul

İçindekiler

Editörden	5
Liberal Avrupa ve Sosyal Avrupa Tartışması Gölgesinde Avrupa’da Aşırı Sağın Yükselişi Yusuf Ertuğral	6
Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerde “Yurttaşlık Kültürü” Türkiye’dekinden Daha Gelişmiş midir? Ömür Kurt	6
Sokrates’ten Çıpras’a Yunanistan’ın Demokrasi Serüveni Ali İzzet Keçeci	34
Fransa ve Göçmenler: Asimilasyon mu Entegrasyon mu? Erol Arslan	45
Demokratikleşme Sürecinde Terörizm Bağlamında Bir Karşılaştırma İspanya ve Türkiye Burcu Demir	53
Nergis (Özkural) Köroğlu: “Rusya AB’nin Siyasi Bir Aktör Olmamasını Kullanacaktır.”	84
Ekolojik Siyaset: Almanya Yeşiller Partisi Cansu Arısoy	88
Yunanistan Seçim Sonuçları Üzerine Değerlendirme Yazısı Tuğberk Ongan Yiğitel	92

Editörden

Güzelliği dillere destan Fenikeli Avrupa'nın boğa kılığına giren Zeus tarafından kaçırılmasının üzerinden uzunca bir zaman geçti. Bu sürede pek çok medeniyet tarih sahnesine çıktı ve indi; o günden bugüne çok şey değişti, ancak Avrupa'nın ayak bastığı topraklara verilen isim değişmeden bugünlere geldi.

Avrupa kıtasının isim hikayesi işte böyle başladı; modern Avrupa'nın doğuşu ve onun politik hayatı ise bu kadar tatlı bir kaçırma hikayesine hiç benzemedi. Savaşlar, göçler, işgaller, sömürgeler, yeneden doğuş, modern sanat, medeni kuramlar birbirini izledi.

İşte bizde tam buradan başlayıp bugünlere gelecek bir yol izlemek istedik ve Avrupa ve Zeus'un yolundan Avrupa Birliği politikalarına uzanan alanda EURO POLİTİKA'yı çıkarmayı düşündük. Bir avuç idealist akademisyen ve akademisyen adayının bir araya gelmesi ile oluşan bu yayın ne kadar yayın hayatında kalır bilinmez; ancak her başlangıç, güzellikleri ve iyi dilekleri beraberinde getirir.

Avrupa Birliği'nin içinde bulunduğu koşullar ve bölge politikaları başta olmak üzere, son yaşanan terör hadiseleri ışığında Avrupa'da yaşanan aşırı sağın yükselişi ve etkileri, bunun yanı sıra üye ülkelerin birlik ile ilişkileri de üzerinde durmak istediğimiz konulardandır.

Ekonomik değerleri birlik ülkelerini sü-

rekli düşündüren Yunanistan'ın demokrasi sürecine değindiğimiz gibi, AB'nin temel değerlerinden olan demokrasiyi de yine anlatmaya ve açıklamaya çalıştık. Kısacası ilk sayı için elimizden geleni yaptık ve beğeninize sunduk.

Bilinmeyeni ortaya koymak ya da yeni bir şey keşfetmek gibi bir iddiamız yok; ancak olanlar üzerinden farklı bir pencere açmak ve Euro Politika olarak Avrupa politikalarına ışık tutmak istedik. Bunu yaparken de akademik etik ve bilimsel bilginin ışığı dışında bir kaygımız olmadığımızı da belirtmek isteriz.

Haziran ayında yapılan genel seçimlerden sonra açılan 25. Dönem TBMM'nin ilk oturumunu en yaşlı üye sıfatıyla başlatan Antalya Milletvekili Muhterem Deniz Baykal başkanlık resmi kıyafeti olan frağı giydiğinde, basın mensuplarının "Bu frak kalıcı olacak mı?" sorusuna "Tüm fraklar geçicidir, hiçbir frak kalıcı değildir." şeklinde cevap vermiştir. Tüm makamların ve kavramların geçici olduğu bilinci ile editörlük, genel yayının yönetmenliği, yazarlık gibi kavramların da geçici olduğu ve bu kavramlara takılıp kalmadan her şeyi yapmaya hazır olduğumuzu bilmenizi isteriz. Bu sayıdan itibaren her türlü görüş, öneri ve eleştiri yasal ve etik sınırlar dahilinde olmak kaydıyla başımız üstünde yer bulacaktır.

Tüm Euro Politika ekibi adına merhaba...

Liberal Avrupa ve Sosyal Avrupa Tartışması Gölgesinde Avrupa'da Aşırı Sağ'ın Yükselişi

Yusuf Ertuğral*

Avrupa devletleri 1970'li yıllara refah devletleri ile liberal uluslararası ekonomik düzenin başarılı birlikteliğini sağlayan Maurizio Ferrera'nın değişiyse "Yurtta Keynes cihanda Adam Smith" ya da başka bir ifadeyle yurtta refah devleti cihanda kapitalist yayılma uzlaşısıyla girilmiştir. Ancak 1970'lerdeki iki petrol krizi ve Bretton Woods sisteminin çöküşü bu uzlaşmayı sona erdirmiştir. ABD'nin 1960'larda Vietnam'daki savaşın ağır faturasını finanse edebilmek için yürüttüğü dengesiz para politikasını ve buna bağlı olarak ABD'deki enflasyonun Avrupa'ya aktarımı 1971-1973 yılları arasında Bretton-Woods sisteminin çöküşüne neden olmuştur.

Savaş sonrası refah için önem arz eden kur istikrarını yeniden dengeleyebilmek amacıyla parasal birliğe yönelmiştir. Fakat uluslararası ekonominin dengesizleştiği söz konusu bu dönemde Ortadoğu'da ortaya çıkan "Yom Kippur Savaşı" ve savaşı izleyen petrol boykotu ile çıkmaza girmiştir.

Tüm bu gelişmeler sonucunda uluslararası liberalizmin yerleşik kurumsal bağlarından kurtularak küresel sermaye hareketliliğin arttığı ve parasal istikrarın bozulduğu bir döneme girilmiştir. Böylece 1970'lerde Keynesçi politikalarından Adam Smith'in politikalarına, yani gelişmiş refah devletlerin küreselleşmiş ekonominin bir parçası olarak var olup olmayacağını test edildiği bir döneme

girilmiştir.

Küreselleşmenin test edildiği bu dönemde genişleme etkilerinin dezavantajı Batı Avrupa uluslarında yıkıcı sonuçlar yaratmıştır. Zira krizler neticesinde işsizlik, Avrupa ülkelerinde çift haneli seviyelere kadar çıkmıştır. 1960 ve 1970'lerin sosyal ve Keynesçi uzlaşmaları baskı altına girmiştir. Krizden kurtulmak isteyen Avrupa ulus devletlerden beklenen ilk hamle ulusal ve topluluk seviyesindeki tüm araçları kullanarak ticaret ve finans akımını artırılması olmuştur.

Söz konusu yaşanan krizlere karşı 1970 yıllarından itibaren Avrupa Para Sistemi oluşturma çabaları topluluk seviyesinde kalarak başarısız olmuştur. Zira Thatcher yönetiminde Birleşik Krallık "daha az devlet" modelini benimseyerek liberal reformlara yönelmiştir. Fransa'da ise Mitterrand yönetiminde "bir ülke sosyalizmi" denenmiş ama başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Almanya'nın sanayi mamulleri ihraç eden ihracat temelli tek sanayi ülkesi olması avantaj sağlamış; ülke pek fazla krizden etkilenmemiştir. Diğer Avrupa devlerinde ise Danimarka, İsviçre ve İtalya gibi ülkelerin ise mevcut sosyal yapıların direnci nedeniyle refah devletlerini dönüştürememiştir.

Keynesçi politikalar uygulayan ülkeler arasında özellikle de Fransa enflasyon artışı ve ekonomik durgunluk gibi sonuçlarla yüzleşmek zorunda kalmıştır.

*Beykent Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Doktora (Adayı) Öğrencisi & Euro Politika Genel Yayın Yönetmeni

Ayrıca 1979'da gelen ikinci petrol krizi durgunluğu artırmış ve ardından gelen kur krizleri Avrupa'nın parasal çabalarında yine başarısız olmasına neden olmuştur. Art arda yaşanan küresel krizler ve Avrupa'da izlenen Keynesçi politikalar sonucunda 1981-1983 yılları arasında Avrupa uluslarının ekonomik büyümele-ri olumsuz veya çok az gelişmiştir.

Avrupa'nın art arda yaşadığı krizler karşısında Birleşik Krallık'ta Thatcher'ın izlediği liberal politikaların başarı kazanması ve Fransa'da ise Mitterrand sosyalizminin başarısızlığı, 1980'li yıllarda Avrupa uluslarının ekonomi politikalarını belirlemiştir. Bu süreçlerin ardından Avrupa hükümetleri ulusal paralarını istikrara kavuşturmak adına kamu harcamalarını kontrol altına alma, piyasalarını açma ve endüstriyel rekabet edebilme çabalarına yönelmişlerdir.

Buraya kadar özetle küreselleşmeye tepki olarak Avrupa bütünleşmesinin kısa tarihçesinde 1980'lerde Avrupa'da yaşanan dönüşümlerin ideolojik veya siyasi nedenlerle değil daha çok dünyanın değişen konjonktürüne uyum sağlamanın gereği olarak şekillendiğini gördük. Burada dikkat çekilmek istenen en önemli nokta ise "aşırı sağ"ın yükselişinin en önemli nedenlerinin ardında Avrupa'nın izlediği Keynesçi ekonomi politikalarının sözü edilen bu dönemlerde iflasının sadece makroekonomik politikaların değil, aynı zamanda Avrupa ulus devletlerinin siyaset biçimlerinin de iflas ettiğini ve bunun ilerleyen yıllarda domino etkisi yarattığı görülecektir.

Söz konusu krizlerin ardında "aşırı sağ"ın

söyleminde en çok kullanılan argümanlardan biri "işsizlik" sorunu ise geçmişteki kriz dönemlerinden kalan bir kronik sorun olarak günümüze gelmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde AB ülkelerinde görece olarak düşük seyreden işsizlik düzeyi, 1970'li yılların ortalarından itibaren artmaya başlamıştır. 1980'li yıllarda ise daha da yükselmiş ve kalıcı olmuştur. Böylelikle uzun zamandır yüksek işsizlik yaşayan AB ülkeleri için işsizlik, ekonomik sorunların başında yerini almıştır. Bugün dahi alınan önlemlere rağmen bu sorunu, pek çok AB ülkesi yaşamaya devam etmektedir. AB ortalama işsizlik düzeyi diğer gelişmiş ülkelerle mukayese edildiğinde özellikle ABD ve Japonya'da oldukça yüksek düzeyde seyrettiği gözlenmektedir.

Liberal Avrupa Sosyal Refah Devleti Avrupa'ya Karşı (mı?) Tartışmaları

Birleşik Krallık, Fransa, Almanya ve Batı Avrupa ülkeleri vatandaşlarını piyasa güçlerinin iniş ve çıkışlarını koruyan ayrıntılı ve yüksek sübvansiyonları destekleyen birer refah devleti olarak görmekteyiz. Söz konusu bu durum beraberinde işgücü esnekliklerini ve yüksek işsizliği ortaya çıkarmaktadır. Avrupalı kimi düşünür ve belirli bir muhafazakâr kesim işsizliğin ve yavaş ekonomik büyümenin aşamalı olarak Avrupa hayat standartlarını düşüreceğinin ve bazı hükümetlerinin iflas ettireceğinin bilincindedir. Özellikle Avrupalılar hızlı bir şekilde emeklilik çağına doğru yaşlanmakta olduklarından, asgari hükümet harcamalarını dahi karşılamaya yetmeyen vergi gelirleri söz konusudur.

AB'nin en önemli tartışma sorunlarından

biri de Avrupa'nın sosyal bir modelden liberal bir modele doğru hareket etmesinin gerekip gerekmediğidir. Fransızların ve Hollandalıların çoğu, 2005'te çok fazla liberal olduğu, yani refah ve iş himayelerini kaldırılacağı korkusuyla AB Anayasası aleyhinde oy kullanmışlardır. AB'nin iki kurucu üyesi Fransa ve Hollanda'da seçmenlerin AB Anayasası'nı reddetmesi ile belgenin geleceği çıkan sonuç ile belirsizliğe girmiştir.

2007-2009 Küresel Kriz ve AB

AB bütünleşme tarihçesinde yaşanan art arda krizlerin temel de siyasi olmaktan çok ekonomik nitelikte olduğu görülmektedir. Ama diğer bir gerçek olarak ortak rızaya dayanan ekonomik birliğin siyasi birliğe göre daha başarılı olduğu bir gerçeklik bulunmakta. Fakat başarılı olsa da AB'nin devam eden ekonomik başarısının hiçbir şekilde garanti altında olmadığını son yaşanan sekiz yıllık süreçte görebilmekteyiz.

AB'nin dünya ticaretindeki ve üretimdeki payı azalma eğilimi içerisinde. Söz konusu bu eğilimin büyük ölçüde etkili üye devletlerin gittikçe artan küresel rekabet baskıları karşısında sosyal koruma ve refah devletlerini devam ettirme konusundaki kararlılıkları ile ilgilidir. AB ekonomileri açısından BRICS üye ülkelerinden Çin, Hindistan ve Brezilya gibi yükselmekte olan ekonomilere göre daha ciddi sonuçlara yol açmış olan 2007-2009 küresel finans krizi AB'nin bu uzun dönemleri sorunlarını daha da tırmandırmıştır. Söz konusu küresel durgunluk AB'nin birçok üye ülkesinde, özellikle Yunanistan, İspanya ve Portekiz'de, belli bir dereceye kadar da Euro Bölgesi içeri-

sindeki İtalya ve Euro bölgesi dışındaki Birleşik Krallık'ta sarmal olarak açıklara sebep olmuştur. Euro krizi çok derin ve kapsamlı sonuçlara neden olma tehlikelerini içinde barındırmaktadır. Zira krizlerle temelleri sarsılan ve yorulan Avrupa sorunlarına her geçen yükselen milliyetçilik, bölgeselcilik, işsizlik, göçmenlik sorunları katlanarak eklenmektedir.

Aşırı Sağ'ın Ayak Sesleri

6 Mayıs 2014 tarihinde Avrupa Parlamento (AP) seçimlerinde aşırı sağ partiler beklenen ama bir o kadar da kabul lenilmeyen bir sonuca imza atmışlardır. Zira liberal demokratik değerler ve onları temsil eden kurumlar büyük çapta Batı Avrupa ülkesinde gelişip derinleşirken söz konusu bu değerler üzerine inşa edilmiş Avrupa'da günümüzde aşırı sağcı popülist söylemlerin dahi sosyal demokrasinin anavatanı sayılan İskandinav ülkelerine kadar ulaştığı görülmektedir.

AP üyesi 28 ülkenin 400 milyona yakın seçmeni parlamentoda 751 koltuk için sandığa gitmiştir. Parlamento seçimlerinde Fransa, Hollanda, Avusturya, İngiltere, Danimarka, Finlandiya'da aşırı sağın zirve yapması Avrupalıları tedirgin etmiştir. Zira Batılı demokrasilerde yükselen aşırı sağcı partilerin liderlerinin verdikleri demeçlere bakıldığında tedirginliğin haklı işaretleri görülecektir.

Hollanda'da yapılan AP seçimlerinde Hollandalı aşırı sağcı lider Geert Wilders başkanlığındaki aşırı sağcı parti umduğunu bulamamıştır. 12,2 oranında oy alan Wilders üçüncü sıraya gerilemiştir. Wilders, Marine Le Pen ile Avrupa seçimleri için ittifak yapıldığında "Bugün

Avrupa elitlerinden, Brüksel canavarlarından kurtuluşumuzun başlangıcıdır.” demeci düşündürücüdür.

Danimarka’daki sağ popülist muhafazakâr parti ise yüzde 23’lük oy oranı ile en güçlü parti olmuştur. Finlandiya’daki aşırı sağcı “Hakiki Fin Partisi” ise yüzde 13’lük oy oranıyla ikinci sırada seyrederken Avusturya’daki sağcılar ise 2009 yılına kıyasla yüzde 8’lik oy artışıyla büyük bir zafer kazanmıştır. FPÖ yüzde 20,5’le en güçlü üçüncü parti olurken Macaristan’daki ırkçı Jobbik ise yüzde 14,7’yle ikinci sırada yer almıştır.

AP seçimlerinde önemli sıçrama yapan aşırı sağın beş Avrupa Birliği (AB) ülkesindeki temsilcileri, aldığı oy oranıyla Fransa’da siyasi şoka neden olan Ulusal Cephe’nin (FN) lideri Marine Le Pen’de Hollanda’nın aşırı sağ lideri Wilders’in çağrısına benzer grup kurma çağrısına olumlu yanıt vermiştir.

Avrupa kıtası modern geçmişteki tarihi boyunca dahi daha önce hiç olmadığı kadar siyasi, ekonomik, sosyal ve toplum-

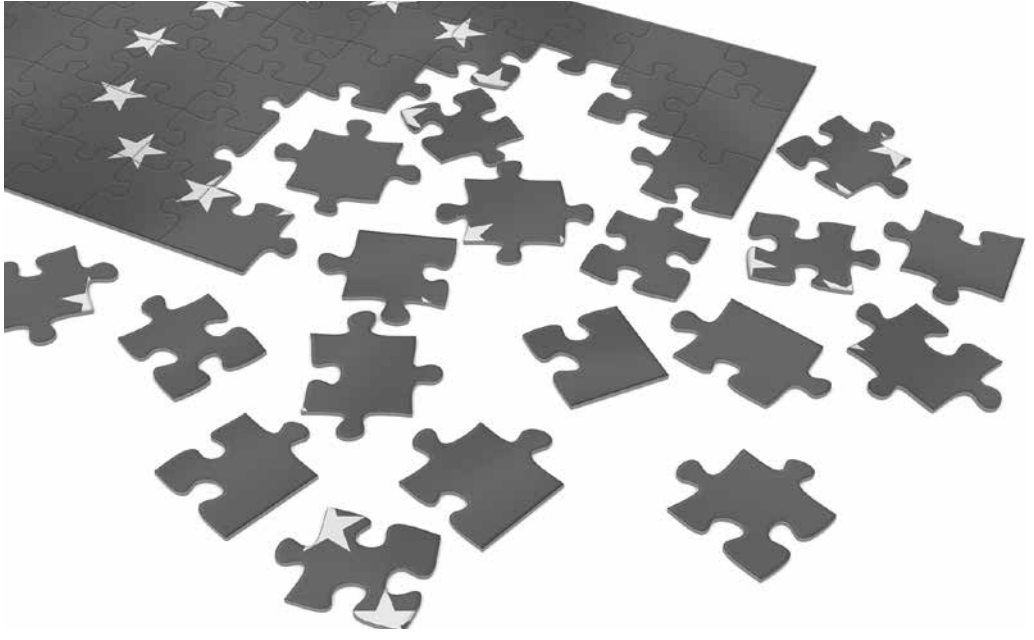
sal sorunlarla karşı karşıya kalmamıştı. Finansal ve ekonomik kriz daha şimdiden Euro Bölgesi ve Avrupa Birliği (AB) içinde derin izler bırakmıştır. 2008 Euro krizinin ardından aradan geçen yedi sene içindeki değişim düşünüldüğünden önümüzdeki birkaç yıl içinde daha başka bir Avrupa ile karşı karşıya kalabilme ihtimali her geçen gün yükselmekte.

Avrupa sosyal demokrasisi daha önce olmadığı kadar yoğun bir şekilde Avrupa’daki insanların somut sorunlarına yanıt vermesi beklenmektedir ve bu yanıtlar ulusal söylemlerin ve güncel siyasi konseptinde yanıtlar olmalıdır.

2008 Euro Krizi, Avrupa’da Dengeleri Değiştirdi

Krizin başlangıcında siyasi gözlemciler Avrupa coğrafyasında kesin olarak bir sola kayış olacağını düşünüyorlardı; ancak bugün görülen o ki, özellikle sol ve sağdaki uç yaklaşımlara rağbet artmış ve ulusal yaklaşımlar ve popülist söylemler siyaseti belirlemeye başlamıştır.

Borçlanma krizinin Avrupa Birliği Ko-

misyonu ve Avrupa Parlamentosu'nu zorladığını görmekteyiz. Zira Avrupa Birliği'nde zengin üye ülkelerin sözü geçmeye başlaması Avrupa'daki güç dengelerini değiştirmeye başlamıştır.

Daha önemlisi neoliberal küreselleşme, AB üyelerinin ekonomik büyümesinin artık tamamen iç piyasaya bağlı olmadığını, uluslararası piyasayı da (AB içinde ve dışında) temel aldığını göstermektedir. Ayrıca dünyadaki üretim ve ticaretin ulus ötesi elitler üzerinden uluslararası siyasi-askeri-kültürel kurumları kontrol edenin ulus-ötesi işletmelerin sisteme eklenmesi bir başka sorunu da kapı aralamıştır.

Söz konusu bu sorunu siyaset bilimi uzmanı Profesör Herfried Münkler'in Alman Der Spiegel dergisi'ne verdiği "Daha fazla demokrasi Avrupa'da mutlaka daha iyi bir siyaseti beraberinde getiremeyebilir" şeklindeki demeci dikkat çekicidir. "Demokrasi, Avrupalı seçkinlerin daha iyi saltanat sürmesine yol açmamalıdır" diyen Münkler, "şu anda Avrupa'nın demokratikleşmesini talep edenlerin Avrupa'nın hızla parçalanması ile son bulacak riskli bir oyun oynadığı-

nı" belirtmektedir.

Demokrasiyi yaşanmakta olan krize bir tepki olarak kullananların bunun farkında olmadığına dikkati çeken Münkler, "Demokrasinin şu anda Avrupa'da bulunmayan ön koşullara ihtiyacı var" diyerek altını çizmektedir. Avrupa'nın bir ulus-devlet olmadığına dikkat çeken Herfried Münkler, siyasi ve etnik çıkar gruplarının bulunduğunu işaret etmektedir.

Avrupa'da Siyasal Ağırlık Merkezinin Tanım Kavramı

Siyasal "merkez" belirsiz bir kavramdır; her an yeniden tanımlanmaya açıktır. Avrupa sağı geçtiğimiz on yılda, belirli alanlarda değişime uğramıştır. Sağ, geleneksel Avrupa yanlısı partiler ile Avrupa karşıtı milliyetçi partiler arasında bölüşülmüştür. Pek çok sağ parti seçmenlerinin ilgisini çekmek adına popülist politikalar üreterek göçmen ve azınlık karşıtı, yabancı söylem düşmanlığı kullanmaya başlamıştır.

Hızlı ekonomik, politik ve kültürel değişime bir tepki olarak etnik aidiyetin gündeme gelmesi mümkün olduğu gözlen-

mektedir. Bu noktada grup normlarına daha sıkı sarılmak suretiyle hızlı değişimin etkisi hafifletilebilmekte, değişimin yarattığı gerginlik ve problemler azaltılabilmektedir. Bu noktadan yola çıkıldığında Avrupa'da son yıllarda hızla artış gösteren ırkçılığın kültürel ve politik değişime bir tepki olduğu da otoriterler tarafından belirtilmektedir.

Günümüzde dünyada bir yandan ulus ötesi siyasi ve ekonomik bölgesel bütünleşmelere doğru girişimler ortaya çıkıp ulus devleti aşma yönünden gelişmeler olurken, diğer yandan ırkçı hareketler de gözle görülür artış görmektedir. Ayrıca etnik bazı hareketlerle mikro milliyetçilik eğilimleri güç kazanmaktadır.

Etnik ayrımcılık hareketler ve çatışmalar sadece az gelişmiş ülkelere özgü olmayıp gelişmiş ülkelerde de bu tür hareketlere rastlanmaktadır. Ulusçuluğun beşiği olan Avrupa'da dahi ulusçuluğun istikrar bozucu öge olarak fonksiyon görmeye başladığını son yaşanan olaylar doğrulamaktadır.

Etnik ayrımcılık hareketleri seslerini daha iyi duyurabilmek ve kitle iletişim araçlarının reklam etkisinden yararlanmak için siyasal mücadele yönteminin olarak terörist eylemlere de başvurmaktadır. Bu durumunda etnik sorun ile terör sorunu aynı halkanın içine girmektedir. Bu durum Türkiye'de bu şekilde geliştiği gibi İspanya, Birleşik Krallık ve Fransa gibi ülkelerde de aynı şekilde işlemektedir. Etnik ayrımcılık ve terör hareketleri siyasal şiddetin bir çeşidi olmakla birlikte, kaynağın niteliği, yayılma şekli ve alınacak önlemler bakımından bazı farklı

nüanslar göstermektedir.

Milliyetçi hareketler çoğunlukla kendi bağımsız siyasi birimlerini (ulus-devlet gibi) oluşturmayı amaçlarlar. Bu olgu son zamanlarda özellikle iki kutuplu dünyanın sona ermesiyle ve yerel çatışmaların başlamasıyla Balkanlar'da, Kafkasya'da, Orta Doğu'da, Doğu ve Batı Avrupa'da önemli ölçüde ilgi uyandırmıştır. Etnik gruplar arasında gelişen güvensizlik, artan belirsizlik ve bunun sonucu direnme arzu edilen ekonomik ve siyasi entegrasyon umudunu birçok bölgede sekteye uğratmıştır. Bu durumda milliyetçi hareketler, iki kutuplu sistemin var olduğu dönemde beklenmeyen bir ivme kazanmıştır. Hatta şiddetin genelde yok deneyecek kadar az olduğu Quebec hareketi yanında Kuzey İrlanda'daki bazı Katolik ve Protestan gruplar ve Bask hareketleri şiddete yönelmiştir.

Bu hareketler belirli dönemlerde düşük yoğunluk sergilemişler ve amaçlarında ılımlı olurken, sosyal, ekonomik ve siyasal bunalımların yükselişe geçtiği dönemlerde bu hareketler sertleşmiş ve inatçı bir yapıya bürünerek var olan devletten ayrılma amacına yönelmişlerdir. Milliyetçi hareketler arasında benzerlikler olduğu gibi bazı deneyimler göstermektedir, ki her bir hareket kendi özel koşullarına göre alınmalı.

Sonuç Yerine

Amerikan Ulusal Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, AB'nin gelecekte ayrışması konusunda yaptığı "2015: Power and Progress" projeksiyon çalışmasında AB'nin güncel durumunu yansıtan analizinde bulunan öngörüler AB'nin ve özellikle

İngiltere'nin durumunu doğrular niteliktedir. Söz konusu analizde;

"Soğuk Savaş'ın sonundan bu yana, Avrupa Birliği ülkelerinden hem milliyetçilik hem de bölgeselcilik açıkça yükselemiştir. Asli üyeler arasında bu eğilim İngiltere, Fransa ve İspanya ve İtalya'da özel bir güç sergilemiştir. Buna rağmen Fransa, Almanya'ya bağlı kalarak AB'nin zorunlu özünü teşkil etmektedir. Franko-Alman ilişkisi gelecek on yılda gerginleşse de dayanacak hatta gittikçe güçlenecek görünmektedir. Fakat milliyetçilik ya da bölgeselciliğin İngiltere, İspanya ve İtalya'da daha da güçleneceğinin gösteren emareler vardır. [Bu olgulardan] biri ya da ikisi beraber, AB'nin bütünlüğünü bozabilir, hatta sona bile erdirebilir."

(...)

"Ulusal gurur ya da sosyo-ekonomik çıkarlar bir veya daha fazla AB üyesini birlikten ayrılmaya kıskırtabilir. Her ne kadar uzak bir ihtimal olsa da, bu tür hareketin İngiltere'de çoğunluk desteğini kazanabileceğini şansı gözden uzak tutulamaz. İngiltere'deki böyle bir tepki bir veya birkaç İskandinav ülkesini de etkileyebilir. Bir veya birkaç üyesinin ayrılışı AB'nin dağılmasına neden olmayabilir. Fakat asli bir AB üye ülkesinin ayrılışı, Avrupa Birliği rüyasında ölüme kadar gidebilecek zincirleme bir tepkiye neden olabilir."

Avrupa Birliği sosyal hedefleri ihmal etmekte ve sadece mali hedeflere öncelik vermektedir. Avrupa Birliği popülerliğini ve çekim gücünün bir bölümünü kayıp etmekle karşı karşıyadır. Kriz çok fark-

lı nitelikte popülizmler, milliyetçilikler, otoriterlikler, bölgeselcilikler ve ırkçılıklar tarafından araçsallaştırılmaktadır. Hepsinin ortak kullandığı söylemin Avrupa karşıtlığı olduğunu görmekteyiz. Avrupa bürokrasisinin aşırılıkları karşısında gelişen uzaklaşma, dışlanma duyguları, demokratik inançları harekete geçirdiği gibi Avrupa vatandaşları arasında hızla yayıldığını görmekteyiz.

"Avrupa'nın sosyal bütünlüğü yeniden kurmayı amaçlayan bir siyasete ihtiyacı var. Ortak bir Avrupa siyaseti ancak işsizlik, yoksulluk, konut eksikliği, gençlerin eğitim yetersizliği gibi sorunları en alt düzeye indirmeyi göze alırsa var olabilir."

Notlar

1) Ferrera, Maurizio. The Boundaries of Welfare; European Integration and the New Spatial Politics of Social Protection. Oxford: Oxford University Press. 2005. s. 111.

2) II. Dünya Savaşı sonrasında kambyo kurlarının dünya ticaretini geliştirici bir sisteme göre saptanması için yeni yöntemler arayışına girilmiştir. Bu çalışmalar sonucunda Temmuz 1944'te ABD'nin New Hampshire eyaletinin küçük bir beldesi olan Bretton Woods'da toplanan Birleşmiş Milletler Para ve Finans konferansında imzalanan "Uluslararası Para Anlaşması" ile uluslararası ödemelerde kullanılacak yeni bir sistem geliştirilmiştir. Doğu Bloku ülkeleri dışındaki 44 ülkeden 730 delegenin katıldığı bu anlaşma ile katılan ülke paraları için sabit kur esasını benimsenmiş ve anlaşmaya katılan her ülkenin parasının değerinin, dolar esas alınarak saptanması kabul edilmiştir.

3) 1973 Arap-İsrail Savaşı. Ramazan Savaşı, Dördüncü Arap-İsrail Savaşı olarak da bilinir. Dört Arap devleti ile İsrail arasında 6-26 Ekim 1973'te Yom Kippur'da başlayan savaştır.

4) Ilgar, İsmail. Yaşlı Adam Avrupa. IQ Kültür ve Sanat Yayıncılık. 2008. s.72.

5) Hooghe, Liesbet. "Globalization and the

European Union". [www.unc.edu / -hooghe/ downloads/ queensfinal.pdf](http://www.unc.edu/~hooghe/downloads/queensfinal.pdf) (Erişim Tarihi: 5 Atalık 2015) s.14.

6) Ilgar, İsmail. a.g.e. s.73.

7) Gillingham, John. *European Integration, 1950-2003: Superstate or New Market Economy*. Cambridge: Cambridge University Press. 2003. s. 180-221.

8) a.g.e., s.221.

9) Akçay, Belgin. *Avrupa Birliği'nde İşsizlik Sorunu*. Akçay, Belgin; Kahraman, Sevilay; Baykal, Sanem. (Ed.) *Avrupa Birliği'nin Güncel Sorunları ve Gelişmeler*. Seçkin Yayıncılık. İstanbul. 2008. s. 107-148.

10) Roskin, Michael G. *Çağdaş Devlet Sistemleri: Siyaset, Coğrafya, Kültür*. (çev. Bahattin Seçilmişoğlu) Liberte Yayınları. İstanbul. 2011. s.308.

11) Avrupalılara göre refah devleti (ABD terminolojisinden ise "liberal")

12) Avrupalılara ve Latin Amerikalılara göre sınırlandırılmamış kapitalizm (Not: ABD'deki anlamının tam tersi)

13) AB Anayasası için seçenekler, (3 Haziran 2005), http://www.bbc.co.uk/turkish/indepth/story/2005/05/050531_constitution_next.shtml (5 Aralık 2005).

14) Heywood, Andrew. *Küresel Siyaset*. (çev. Nasuh Uslu ve Haluk Özdemir) Adres Yayınları. 2014. s. 592.

15) Avrupa'da Aşırı Sağ Depremi, (26 Mayıs 2014), <http://www.haberler.com/avrupa-da-asiri-sag-depremi-6075051-haberi/> (Erişim tarihi: 5 Aralık 2015).

16) Atikkan, Zeynep. *Avrupa Benim - Batı Avrupa'da Aşırı Sağın Yükselişi*. Metis Yayınları. İstanbul, 2014. s.11.

17) "Avrupa, Aşırı Sağ Depremiyle Sarsılıyor". (29 Mayıs 2014) <http://www.haberler.com/avrupa-asiri-sag-depremiyle-sarsiliyor-6077031-haberi/> (Erişim tarihi: 5 Aralık 2015)

18) "Aşırı Sağdan AP'de Gövde Gösterisi". (28 Mayıs 2014) <http://www.haberler.com/asiri-sagdan-ap-de-govde-gosterisi-6085867-haberi/> (Erişim tarihi: 5 Aralık 2015).

19) Riegert, Bernd ve Schenk, Hülya Köylü. (8 Ocak 2013), <http://www.dw.com/tr/kriz-dengeleri-de%C4%9Fi%C5%9Ftirdi/a-16465909> (Erişim tarihi: 5 Aralık 2015).

20) Fotopoulos, Takis. *Yunanistan'daki Feci Krizin Gerçek Sebepleri ve "Sol" Turquei Diplomatique*. Kasım 2015. Sayı: 82. s.4.

21) Krizi, Avrupa'da Dengeleri Değiştirdi". *Turquei Diplomatique*. Kasım 2015. Sayı: 82. s.8.

22) Riegert, Bernd. "Kriz dengeleri değiştirdi Parayı Verenin Sözü Geçiyor". <http://www.euronewsport.com/Arsiv.aspx?Mkl=798> (Erişim tarihi:5 Aralık 2015).

23) Rasmussen, Paul Nyrup. *Avrupa Sosyal Demokrasisi'nin Geleceğine İlişkin 10 Tez*. *Avrupa'da Sosyal Demokrasinin Bugünü ve Geleceği*. (çev. Aydın Cıngı ve Ergun Aydınoglu) Friedrich Ebert Stiftung Derneği . 2011. Ankara., s.12.

24) Aytekin, Yılmaz. *Etnik Ayrımcılık: Türkiye, İngiltere, Fransa, İspanya*. Vadi Yayınları. Ankara. 1994. s. 21.

25) Yılmaz, Aytekin. a.g.e. s.86.

26) Yılmaz, Aytekin. a.g.e. s.86

27) Gürses, Emin. *Milliyetçi Hareketler ve Uluslararası Sistem*. Bağlam Yayınları. İstanbul. 1998. s.23.

28) Ilgar, İsmail. *Yaşlı Adam Avrupa*. IQ Kültür ve Sanat Yayıncılık. 2008. s.148.

29) Christian, N. *CIA Gives Grim Warning on European Prospects*. 2005. [news.scotsman.com, http://www.scotsman.com/news/uk/cia-gives-grim-warning-on-european-prospects-1-1401756](http://www.scotsman.com/news/uk/cia-gives-grim-warning-on-european-prospects-1-1401756) (Erişim Tarihi: 5 Aralık 2015).

30) Morin, Edgar ve Ceruti, Maouro. *Bizim Avrupamız Çözülüyor Mu, Yoksa Başkalaşma mı Uğruyor?*. (çev. Şirin Tekeli) İstanbul. 2014. s.52.

31) a.g.e., s. 60.

Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerde “Yurttaşlık Kültürü” Türkiye’dekinden Daha Gelişmiş Midir?

Ömür Kurt*

Özet

1789 Fransız İhtilâli ile başlayıp, dünyaya yayılan milliyetçilik akımı, dünyadaki dengelerin değişmesine, imparatorlukların yıkılıp yerlerine ulus devletlerin kurulmasına yol açmıştır. Bu durum, I. ve II. Dünya Savaşları ile iyice artmış, dünyadaki ülkelerin sayısı katlanarak artmıştır. Ulus devletler, belli bir millet olgusu etrafında birleşip, ulusun içinde yer alan diğer etnik ve dini unsurları da kendi bünyesine katmış ve ulusun içinde yaşayan herkese “yurttaşlık” payesi biçmiştir. Bu anlayışa göre bir yurttaş, içinde bulunduğu topluma ve devlete aidiyet duygusu ile bağlıdır ve devletin ona sağladığı haklardan yararlanabilir. Türkiye ve Avrupa Birliği üyesi ülkeler de bu kurallar çerçevesinde yönetilmektedirler. Türkiye ve AB ülkelerinin kurucu anayasaları, meclisleri, hukuk düzenleri, orduları ve demokratik kurumları bulunmaktadır. Bu benzeşik sistemlerin de sebep olduğu pek çok nedenden dolayı Türkiye, Avrupa Birliği üyesi olmak istemektedir.

Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne tam üyelik başvuruları, 1987 tarihinden günümüze dek uzanan bir zaman diliminde uyum yasaları, reddedilmeler, karşıt iyi ve kötü politikalarla sürmüştür. Avrupa Birliği ülkeleri Türkiye’ye her seferinde çeşitli dayatmalarda bulunmuştur. 22 Haziran 1993 tarihinde yapılan Kopenhag Zirvesi’nde Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği’nin genişlemesinin Merkezi Doğu

Avrupa Ülkeleri’ni kapsayacağını kabul ettiği ve aynı zamanda adaylık için başvuruda bulunan ülkelerin tam üyeliğe kabul edilmeden önce karşılaması gereken siyasi, ekonomik ve topluluk mevzuatının belirlenmesini içeren ölçütleri “Kopenhag Kriterleri” adı ile yayımlamıştır. Türkiye’ye de her seferinde bu ölçütleri yerine getirmesi uyarısında bulunulmuştur. Bu ölçütler siyasi, ekonomik ve uyum gibi “Avrupalılık” kimliğini de öne çıkaran, AB’ye üye olan ülkelerin yurttaşlarını, kendi ulusal kimliği dışında “Avrupalı” sayan içeriktedir. Ancak yapılan anketler ve kamuoyu araştırmaları projenin başarıya ulaşamadığını ortaya koymaktadır. Kendi ulusal kimliklerinden vazgeçmeyen Avrupalı halklar ile “Avrupalı yurttaşlığı” arasında ciddi bir fark oluşmuştur. Kendi ülke sınırları içinde “Avrupalılık” kültürü yaratmayı amaçlayan Avrupa Birliği ile Türkiye’nin “yurttaşlık kültürü” arasında ne gibi farklar vardır? Biz bu çalışmada Kopenhag Kriterleri’ni de içeren Avrupa’daki “yurttaş” ve “yurttaşlık kültürü” ile Türkiye’deki “yurttaşlık kültürü” karşılaştırmasını yaparak “AB ülkeleri ‘yurttaşlık kültürü’ açısından Türkiye’den daha gelişmiş midir?” sorusuna yanıt aramaktayız.

Anahtar Sözcükler: Avrupa Birliği, Yurttaşlık Kültürü, Siyasal Kültür, İfade Özgürlüğü, Kopenhag Kriterleri

Giriş

“Avrupalılık” kültürü çok uzun yıllardır

*Bahçeşehir Üniversitesi, Küresel Siyaset ve Uluslararası İlişkiler, Yüksek Lisans Öğrencisi

tartışılan bir olgudur. Tek bir Avrupa'da birleşmeye yönelik çalışmalar da özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra hız kazanan bir süreçle hem akademik düzlemde hem de siyasi arenada kendine sıkça yer bulmuştur. Avrupa uzun yıllar birbiri ile savaşmış devletlerden oluşmaktadır ve bu devletlerin savaşında yüz binlerce insan hayatını kaybetmiştir. Sadece 1870 ile 1945 yılları arasında Fransa ve Almanya kendi aralarında üç kez savaşmıştır. "Bu felaketler üzerine bazı Avrupalı lider ve düşünürler, barışın sürdürülebilmesinin tek yolunun, ülkelerinin ekonomik ve siyasi yönlerden birleşmesi olduğu fikrine" varmışlardır.

Bu durum Avrupa'da toprağı bulunan ülkeleri daha savaşınsız bir dünya için çözüm yolları aramaya itmiştir. Bu nedenle ortaya çıkan yeni anlayışla birlikte, "ortak aklın" hareket etmesi için birleşme sinyalleri verilmeye başlanmıştır. Bunun üzerine dönemin Fransa Dışişleri Bakanı Robert Shuman bir plan hazırlamış ve Fransa ile Almanya arasında süren savaşları sona erdirmek için "ortak kömür ve çelik üretimi sağlamak" fikrini ortaya atmıştır. Diğer Avrupa ülkelerinin girişimine de açık olan bu durum sonucunda 1951 yılında "Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğı" kurulmuştur. 1957 yılında ise "Avrupa Ekonomik Topluluğı" kurulmuştur. İlerleyen süreçte ise Avrupa Birliğı temeline doğru yol alınmıştır. Bu temel, ekonomik bir birleşmenin ötesinde "Avrupalılık" hissini de yaratacak ve Avrupa'da yaşayan herkesi "Avrupalı" olarak tanımlayacaktır. Berlin Duvarı'nın yıkılmasının ardından imzalanan Maastriht Antlaşması, birleşmeyi sadece ekonomik temelde değil, kültürel temelde

de hedeflemiştir. Bu anlaşma ile birlikte "Avrupalılık" ve "Avrupa yurttaşlığı" kimliğinin yaratılması amaçlanmıştır. Bu anlaşmaya göre Avrupa Birliğı'ne üye ülkelerde yaşayan herkes Avrupalıdır. Bu durum ekonomik birleşmenin ötesinde Avrupa'daki ulus devletlerin üzerinde bir "yurttaşlık kültürü"nü ortaya çıkarmayı da amaçlamıştır. Avrupa Birliğı'nin temellerinin atıldığı yıllarda ekonomik temelli bir birleşme öngörülürken, bu durum ilerleyen yıllarda bütünleşik bir Avrupa fikrine doğru yönelmiştir. Avrupa Birliğı, birleşmeyi sadece ekonomik temelde değil, kültürel temelde de istemektedir. Bunun için özellikle 1970'li yıllardan sonra artan bir istekle ortak bir paraya geçiş, ortak bir bayrağı sahip olma, ortak bir marşsa sahip olma gibi istekler artmış ve bu projeler sonraki yıllarda da fiili olarak gerçekleştirilmiştir. Kültürel bütünleşme için ise öğrenci değişim programları, üniversite öğretim görevlilerinin diğer AB ülkelerinde dolaşabilmelerini sağlayan ortak vizeler, ortak pasaportlar, üniversiteler arası akademik geçerlilik ve işbirliğı, ülkeleri değil Avrupa'yı tanıtan reklam ve tanıtım çalışmaları ile Avrupalılığı yayma girişimleri arttırılmıştır.

"Yurttaşlık kültürü" araştırmalarını yapmadan önce "yurttaş" kavramını tanımlamak gerekir. Türk Dil Kurumu'na göre "yurttaş" sözcüğü, "Yurt duyguları olanlardan her biri, vatandaş" şeklinde tanımlanmaktadır. Yurttaş sözcüğünün kökeni Yunan'a dayanır ve ilk olarak Fransız Devrimi sırasında eşitliğı vurgulamak amacı ile kullanılmıştır. Bu sözcük, imparatorlukların yıkıldığı, yerine ulus devletlerin kurulduğu bir dönemde ortaya çıkmış ve ulus devletlere aidiyet

duygusu ile bağı olan kişileri kapsayan bir sözcük olarak kendine yer bulmuştur. Bir ülke vatandaşının kendini tanımlarken ait olduğu ulusu ifade etmesi ve ulusa dair bir aidiyet belirtmesi o ulusun bir ferdi olduğunun göstergesidir. Ulus devletin içinde ait olduğu topluma ve anayasal düzene bağı olarak yaşayan her bir bireyin o ulus devletin koyduğu kurallara uyması ve kanunlarından, korunma, barınma, sağlık hizmetleri, seçme-seçilme hakkı gibi haklardan eşit bir şekilde yararlanabilmesi gerekmektedir. Ait olduğu toplumun içinde bulunan her bir birey din, dil, ırk, cinsiyet ya da başka türlü herhangi bir ayırım gözetilmeksizin o toplumun yurttaşı sayılır.

Avrupa'daki "yurttaşlık" algısı da yıllar içinde değişip dönüşüme uğramıştır. Örneğin, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gelişen süreçte Fransa'da "cumhuriyet" ve "vatandaş" algısı şekil değiştirmiştir. 1940'lı yılların Fransa'sı bir yandan vatandaşlık tanımını yerleştirmeye çalışan, diğer yandan da farklılıkları dışlayan bir Fransa olmuştur. Fransız yazar Pierre Lazareff bu durumu şöyle açıklamaktadır: "Unutulmamalıdır ki bugün, Fransız İhtilâli'nin iyiliklerini sayan mektep kitaplarının okutulması yasak olan Fransa hürriyet parolalarının, insan haklarını düzenleyen kaidelerin, milletlerin bütün hareketlerin vatanıdır. Bugün, çoğu asırlardan beri toprağına yerleşmiş, zenginleşmesine ve tanınmasına yardım etmiş, onu korumak için icabında savaşmış Yahudilerini yabancı sayan Fransa, unutmamalıdır ki onlara ilk defa vatandaşlık hakkı tanıyan ve Dreyfus adlı bir Yahudi haksız yere itham edildi diye altüst olan memleketidir." Avrupa Birliği projesi ile

"ulus yurttaşlığı" ve "Avrupa yurttaşlığı" algıları arasında da farklar doğmuştur. Demokratik bir anayasa fikri ile ortaya çıkan Avrupalı ülkeler, uygulamada zaman zaman "yurttaşlık" ve "demokrasi" koşullarından sapmaktadırlar. Avrupa Birliği üyesi ülkeler, Avrupalılara eşitlik, hak, adalet, özgürlük, ifade özgürlüğü, düşünce hürriyeti, kadın hakları, çocuk hakları, LGBT hakları gibi konularda son derece eşitlik ve özgürlükçü olduklarını belirtmektedirler.

Türkiye ise çok uzun yıllardır Avrupa Birliği'ne dâhil olmayı amaçlayan bir ülkedir. Temelde ekonomik olarak gerçekleşen Avrupalılık hissi, aynı zamanda kültürel bir birleşmeyi öngördüğünden, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne kabul süreci sık sık sekteye uğramaktadır. Türkiye, AB'ye başvuran ülkeler arasında en çok fasıl başlığı olan ülkedir.

Siyasal Kültür Nedir?

Siyasal kültürü tanımlayabilmek için öncelikle kültürün ne olduğunu anlamak gerekir. "Kültür, toplumların öğrenme yoluyla nesilden nesle geçişgenlik gösteren yaşayış biçimini anlatır." Bu bağlamda kültür, ortak bir mirasa sahip olan, birlikte yaşayan toplulukların üzerinde anlaşmaya vardığı, kuşaklar arası miras yolu ile aktarılan değerler bütünüdür. Siyasal kültür ise bireyleri topluma, toplumları da bireye bağlayan önemli bir unsurdur. Siyasal kültür, siyasal sistem içinde karar alma süreci için genel ortamı oluşturur. Yurttaşlık kültürü, vatandaşların siyasal konularda bilgili ve siyasal sistem ile ilgili olduğu varsayımından yola çıkarak, demokrasilerdeki siyasal istikrar sorununu ele alan bir mo-

del türüdür. Gabriel Almond ve Sidney Verba'ya göre siyasal kültür, yurttaşların siyasal sisteme ve onun farklı unsurlarına karşı tutumları ile bireylerin sistem içindeki rolüne ilişkin tutumlarından oluşur.

Demokrasinin gereği olarak, adil ve düzenli seçimler gösterilmektedir. Belirli aralıklarla düzenli bir şekilde yapılan seçimler, seçilenlerin ülke yönetiminde söz sahibi olması ile işleyen bir süreçtir. Bu süreç içinde siyasal kültür, seçmenin seçme özgürlüğünü de ifade eder. Bu bağlamda ise o ülke içinde yaşayan herkesin eşit bir şekilde seçme seçilme hakkına sahip olmasını, oy verebilmesini ve farklı dil, din, ırk, tercih ya da yönelim gözetmeksizin herkesin eşit şekilde her türlü hizmetten faydalanabilmesini gerektirmektedir. Yurttaşlık kültürü ise sadece bu boyutları içermemektedir. Ortak tarih bilinci, ortak kültür, ortak değerler ve aidiyet duygusu gibi kıstasları da içermektedir.

Almond ve Verba, bireylerin davranışlarını, değerlerini, inançlarını yurttaşlık kültürü içinde tartışır ki, bu da siyasal kültürün analiz edebileceği bir diğer düzey olan bireylerin siyasal süreçten beklentileri ile ilgili değerlendirilebilir. Sabri Sayarı ve Hasret Dikici Bilgin'in "Karşılaştırmalı Siyaset" kitabında, Almond ve Verba'dan aktardıkları tabloya göre "Yurttaşlık Kültürü" şeması; "Katılımcı Kültür", "Bağımlılık Kültürü" ve "Yerel Kültür" olarak sınıflandırılabilir. Buna göre;

Katılımcı Kültür

- Bireyler, kendilerinin vatandaş olduklarını bilir ve siyasete bu bilinçle ilgi gösterir.

terir.

- Siyasal sistemle ilgili ulusal gurur yüksektir.
- Oy vermek, gönüllü çalışma gibi toplumsal ve siyasal katılımın önemli olduğu konusunda bilinçlidir.
- Siyasal yetkinlik hissi yüksektir.
- Demokrasi için en gerekli siyasal kültür yapısına sahiptir.

Bağımlılık Kültürü

- Bireyler katılımcı kültüre göre daha düşük bir seviyede siyasete ilgi gösterir.
- Siyasal katılım daha düşük ve pasiftir.
- Siyasetle ilgili tartışma, oy verme gibi siyasal katılım türleri konusunda daha çekingen ve ilgisizdir.
- Siyasal yetkinlik hissi düşüktür ve siyasal süreçte bireyin önemi olduğuna dair inanç azdır.
- Toplumdaki diğer bireylere karşı duyulan güven azdır.
- Demokrasi bu kültür içinde daha az uygulanır.

Yerel Kültür

- Bireyler kendilerini toplumdan daha ziyade içinde yaşadıkları dar topluluk ile özdeşleştirir.
- Ülke siyasetinin bir parçası olmanın bir değeri ve önemi yoktur.
- Siyasal sistemden beklentiler düşüktür.
- Siyasal konularda tartışma, oy verme gibi siyasal katılım türleri konusunda herhangi bir ilgi ve istek yoktur.
- Demokrasinin yerleşebilmesi ve uygulanabilmesi son derece güçtür.

Yurttaşlık kültürü, vatandaşların siyasal konularda bilgili ve siyasal sistem ile ilgili siyasal istikrar sorununu ele alan bir sistemdir. Bu sistemin içinde yer alan bi-

reylerin, temel hak ve özgürlüklerinin ne kadar farkında olduğu, siyasete katılmaları ve kendilerini ifade etmelerinin ne ölçüde gerçekleştiği gibi konular ise önemli birer sorunsaldır. Günümüzde demokrasinin beşiği olarak gösterilen ve geleneksel bir “yurttaşlık kültürü”ne sahip olan Avrupa Birliği üyesi ülkelerde, birey hak ve özgürlükleri, insanların siyasete katılımı, ifade özgürlüğü, seçme-seçilme hakkı, ana dilde eğitim hakkı, ırkçılık ve ayrımcılık, kadın ve çocuk hakları gibi konularda ciddi sorunlar yaşandığı gözlemlenmektedir. Bu anlamda, bir Avrupa Birliği üyesi olmak isteyen Türkiye’nin karşısına çıkarılan sorunlar, benzer sorunları yaşadığı halde birliğe alınan Bulgaristan, Hırvatistan ya da Slovakya gibi ülkelerin karşısına çıkarılmamış veya hızla kapatılmıştır. Hırvatistan’ın AB’ye üye olması konusunda, Hırvat halkının sadece %47’si oy kullanmıştır. Geri kalan %53’lük kısım, siyasi katılım göstermemiştir. Bu durum Avrupa’nın pek çok ülkesinde de gözlemlenmektedir. 501 milyonluk Avrupa Birliği ülkelerinin seçimlere katılım oranları oldukça düşüktür. Örneğin 2009 yılındaki Avrupa Parlamentosu seçimlerine katılım oranı sadece %43’tür. Avrupa Komisyonu Başkan Yardımcısı Siim Kallas Ekim 2005 tarihinde yaptığı bir konuşmada, AB vatandaşlarının % 70’inin birlik hakkında çok az bilgi sahibi olduğunu belirtmiştir. Bu kıstaslar, Avrupalıların yurttaşlık kültürünün “katılımcı kültür” olmasının önünde büyük engeller teşkil eder.

Prof. Dr. Yılmaz Esmer’in Türkiye Değerler Atlası’nda belirttiği üzere siyasi kültürde “güven” duygusu çok önemlidir. 2013 Eurobarometre sonuçlarına göre AB

ülkelerinde halkın AB’ye olan güveninin de hızla düştüğü ortaya çıkmıştır. Sonuçlara göre İspanyolların %72’si, İngilizlerin %69’u AB’ye güvenmemektedir. İtalyanların güvensizlik oranı %53 iken, Almanların güvensizlik oranı %59’dur. 2010 yılında yapılan “Avrupa Vatandaşlık Raporu” ise halkın sahip olduğu siyasi, sosyal ve ekonomik hakların farkında olmadığını ortaya koymuştur. Solidar STK temsilcisi Conny Reuter, Avrupalıların sahip oldukları siyasi, sosyal ve ekonomik hakları bilmemesi ile ilgili olarak “Temel haklar sözleşmesi var. Ancak bunu çok az insan biliyor. Ayrımcılıkla mücadele konusunda birçok hak var. Ancak insanlar bunun farkında değil. Karşımıza çıkan en önemli sorun, vatandaşların sahip oldukları hakları bilmemesi ve onları talep etmemesi...” demektedir.

Bu bağlamda Avrupalıların yurttaşlık kültürü, “katılımcı kültür” mü, “bağımlılık kültürü” mü, yoksa “yerel kültür” müdür?

AB Ülkeleri, Siyasal Kültür ve Yurttaşlık Kültürü

Avrupa Birliği ülkeleri, bir yandan kendi ülkelerinin yurttaşları için bir ulusal yurttaşlık tanımlaması yaparken, diğer yandan da AB anayasası etrafında Avrupalılık üst kimliği tanımlaması yapmaktadırlar. Marco Martiniello’ya göre, Avrupa yurttaşlığı ilkesi ile amaçlanan durum, Avrupa’nın siyasi ve sosyal bütünleşmesini değil, iç pazarın sorunsuz işleyişini sağlamaktır. Ancak Avrupa Birliği’nin fikir önderlerinden biri olan, Milletler Cemiyeti Eski Genel Sekreteri Jean Monnet bu durumu “Biz devletler koalisyonu kurmuyoruz, insanları birleştiriyoruz”

ruz” sözleri ile açıklamıştır ve bu durum kültürel bir birleşmeyi ifade etmektedir. Fransız Dışişleri Bakanı Shuman’ın planı da Monnet’nin söylemi çerçevesinde oluşturulmuştur ve kültürel bir birleşmeyi amaçlamıştır. Avrupa Birliği ile gerçekleştirilmek istenen “Avrupalılık” kimliğinin kişisel haklar, siyasi katılım ve aidiyet açısından bir bütün olan yurttaşlık ölçütlerinin tamamıdır. Ancak yapılan araştırmalara göre aidiyet sorunu, Avrupalı halklarda “sorun” olarak görülmektedir.

Avrupa Birliği projesinin amacı, Amerika Birleşik Devletleri’ne benzer bir Avrupa Birleşik Devletleri kurmaktır. “Ortak para birimi (Euro), gümrüklerin kaldırılması, mal ve hizmetlerin serbest müdahalesi, sınırların kaldırılması, ortak dış politika, ortak ekonomik politika, tarım ürünleri fiyatlarının tek seviyeye getirilmesi, geri kalmış bölgeler için yardım paketi (milli gelirin %4’ü kadar), ortak Avrupa ordusu, ortak demokrasi.” Ancak burada eksik olan ABD’li yurttaşları bir araya getiren sistemin “siyasi yurttaşlık” olduğu görülmekte ve AB ülkelerinde insanların hem ulus devlet aidiyeti bulunmaktadır hem de “Avrupalılık” üst kimliğinde birleşmesi istenmektedir. Bu durumda Fransız ya da Alman olan birinin kendine bu kimliğinden önce -Amerikalı olmak gibi- “Avrupalı” olması istenmektedir. Böylece “AB yurttaşlığı, yurttaşlık ulus-devlet sınırlarının dışına çıkmıştır ve AB yurttaşlığı ile birlikte ilk kez yurttaşlık kan bağı ya da doğum yeri esaslarının dışında tanımlanır olmuştur.” Yapılan araştırmalara göre son yıllarda “Avrupa vatandaşlığı” algısı azalmıştır ve Avrupalıların kıtanın genelini ilgilendiren konulara ilgisi iyice düşmüştür. Bu

nedenle birliğin her ülkesinde “Vatandaşlarla Diyalog” adlı toplantılar düzenlenmektedir. Bu durum, Avrupa halklarının kendilerini yeteri kadar “Avrupalı” hissetmediklerini ortaya koymaktadır. Avrupa Birliği, Avrupalılık bilinci ile yetiştirmeyi amaçladığı ve birleştirmeyi öngördüğü Avrupa halklarını düşünce ve ifade özgürlüğü, kadın hakları, göçmenlere hoşgörü, siyahi ve eşcinsellerin ötekileştirilmesine karşı çıkmak, basın özgürlüğü gibi pek çok alanda özgürlük sağladığı, hukukun üstünlüğü, demokratik olduğu gibi düşünceleri varsaymaktadırlar.

Avrupa’da yurttaşlık kültürünün yerleşip yerleşmediğini anlamak için Avrupa Parlamentosu seçimlerine katılım oranlarına bakmak yeterlidir. 2013 İlkbahar döneminin Eurobarometre sonuçlarına göre, 2009’daki Avrupa Parlamentosu seçimlerine katılım oranı %43’tür. Avrupalıların sadece %63’ü kendini AB vatandaşı hissetmektedir. Halkın sadece %46’sı bir AB vatandaşı olarak haklarının farkındadır ve Avrupalıların yalnızca %28’i AB’nin seslerine kulak verdiğini düşünmektedir. Serbest dolaşımın AB’nin sağladığı en olumlu getiri olduğunu düşünenlerin oranı %56’dır. Ülkeler arasındaki dağılımda Malta’nın %78.8 ile bu seçimlerde en çok katılımın gerçekleştiği ülke, Slovakya’nın ise %19.6 ile en az katılım gösteren ülke olduğu kaydedilmiştir.

Avrupa Birliği ülkeleri, 2007 yılının mart ayında, AB birleşmesinin 50. yılını kutlamıştır. Avrupa ülkelerinin liderleri 50. Yıl Bildirisi’nde -tıpkı Amerika’nın vaat ettiği gibi- “Avrupa, sınırlarının ötesine de demokrasi, istikrar ve refahın sağ-

lanması için çalışmaya devam edecek” demişlerdir ve artık barış içinde yaşayacakları mesajlarını vermişlerdir. Bildiride ayrıca terörizm, organize suç ve yasadışı göç ile mücadele edileceği de bildirilmiştir. Özgürlük ve demokrasi de bu sözlerle kısıtlanmıştır. Çünkü Avrupa Birliği ülkelerinde yaşayan pek çok yurttaş, özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra etnik ve dini ayrımcılığa maruz kalmıştır. Avrupalı siyasilerin başını çektiği kişi ve kurumlar, uzun yıllardır Avrupa’ya hizmet eden göçmenler, yabancı işçiler ve Müslümanlara karşı etnik ve dini ayrımcılığa gitmişlerdir. Oysaki Avrupa Birliği’ne üye devletler, Maastricht Anlaşması ile AB’nin kurulması kararının ardından, 1999 Helsinki Zirvesi’nde; “Barışın korunmasında, uluslararası işbirliği, demokrasi, insan hakları ve bireyin temel haklarının korunmasında, ortak dış politika, güvenlik ve savunma politikaları uygulama” kararı almışlardır. Ancak demokrasi, insan hakları, kadın hakları, ifade özgürlüğü gibi konularda başı çeken ve her fırsatta AB’ye girmek isteyen ülkelerdeki uygulamaları eleştiren AB ileri gelenleri, pek çok insan hakları ihlaline, ırkçı ve ayrımcı söyleme, ifade özgürlüğünün kısıtlanmasına ve sonuç olarak insanların siyasi katılımını olumsuz etkileyecek faaliyetlere imza atmaktadırlar. Bu durum Avrupa Birliği ülkelerinin “siyasi kültür”üne doğrudan etki etmektedir.

7 Aralık 2000 tarihinde Fransa’nın Nice kentinde imzalanan “Avrupa Birliği Temel Haklar Şartları”na göre Avrupa Birliği’nin, özgürlük, eşitlik, demokrasi ve hukuk devleti ilkeleri üzerine kurulduğu belirtilmiştir. Metnin 10. maddesinde “Herkes, düşünce, vicdan ve din özgür-

lüğüne sahiptir. Bu hak, din veya inanç değiştirme özgürlüğü ile tek başına veya topluca, toplum içinde veya özelde, ibadet ve öğreti vasıtasıyla dinini ve inancını ortaya koyma özgürlüğünü kapsar.”, 11. maddesinde ise “Herkes ifade özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları dikkate alınmaksızın, görüş sahibi olma ve fikir ve bilgilere erişim ve yayma serbestisini içerir.” denilmektedir. Ancak AB ülkelerinde bu yasaları ihlal eden pek çok örnek bulunmaktadır.

Örnekler:

Fransız politikacı Jacques Cordonniere seçim kampanyasında “Türklere hayır, Avrupa’ya evet” cümlelerini kullanmıştır. Fransa’da 400 binin üzerinde Türk, 4 milyonun üzerinde Müslüman yaşamaktadır.

Jacques Cordonniere’in seçim afişlerinden örnekler...

Bir başka AB ülkesi olan Hollanda’da siyaset yapan ve uzun yıllardır Müslümanları hedef alan ırkçı-ayrılıkçı söylemleri bulunan Hollandalı diplomat Geert Wilders ise “Hollanda’daki bütün camiler kapatılmalı. Bu ülkeye daha fazla Müslüman sokulmamalı. İslam’ın kötü uzantılarını kesmeliyiz. İçeridekileri bir an önce ülke dışına atmalı. Yeni gelenleri de almamalıyız.” diyerek, Batı demokrasilerinin önemle üzerinde durdukları insan haklarını, azınlık haklarını, din ve vicdan hürriyetini ihlal eden açıklamalar yapmıştır. Ancak Avrupa Birliği yasaları Wilders’i cezalandırmamıştır. Babası Nazi kurbanı, annesi ise göçmen olmasına rağmen Wilders, göçmenlere ve Müs-

lumanlara karşı çok saldırgan bir siyaset yürütmektedir. AB ülkesi Belçika'da da Müslümanlara yönelik ayrımcı bir siyaset güdülmektedir. Milliyetçi Vlaams Blok Partisi "ülke kültürüne ayak uyduramayan mültecilerin sınır dışı edilmesi" fikrini savunmaktadır.

AB'nin kurucu ülkesi Fransa ise 2007 yılını "Ermeni yılı" ilan etmiştir ve yurttaşların ifade özgürlüğünü sekteye uğratabilecek bir yasa çıkararak, "Ermeni soykırımı yoktur" diyen bilim insanlarına bile hapis ve para cezası veren bir yasayı uygulamaya koymuştur.

Danimarka, Hollanda, Fransa, Almanya başta olmak üzere birçok Avrupa gazetesinde yayımlanan ve Hz. Muhammed'e hakaret eden karikatürleri "ifade özgürlüğü" olarak tanımlayan Alman siyasiler ve din adamları, 2006 yılında MTV müzik kanalında yayımlanan "Popetown" isimli çizgi filme ise karşı çıkmışlardır. Papa ile dalga geçilen bu çizgi film için Almanya'nın Bavyera Eyaleti Başbakanı Edmund Stoiber, "Bu, mizah adı altında insanların dini hislerine saldırıdır. Dini

duygular ve inançların korunması gerekiyor. Bu nedenle dini sembolere hakaret edilmesine ve gülünç duruma sokulmasına karşı önlem almalıyız. Ceza yasası da buna göre değiştirilmelidir" yorumunu yapmıştır. Stoiber, Hz. Muhammed karikatürlerini ise "ifade özgürlüğü" kapsamında değerlendirmiştir. Bu durum Avrupa'da 5 milyon nüfusu olan Müslümanlara karşı bir ayrımcılık yapıldığını ve çifte standart uygulandığını açıkça göstermektedir.

Bir Avrupa Birliği ülkesi olan Polonya'da Nazi selamı veren iki Türk kökenli öğrenci gözaltına alınmıştır. Diğer bir Avrupa Birliği ülkesi olan Almanya'da ise yasal bir Nazi Partisi (NDP) bulunmaktadır ve parti üyeleri Nazi selamı da verebilmektedir. Bu durum, ülkelerin birliğini kabul eden ve üst bir anayasa olarak varlık gösteren Avrupa Birliği anayasasının iki ülke arasında kapsayıcı bir eşitliği sağlayamadığını göstermektedir.

Fransa İslamofobiyle Mücadele Birliği'nin (CCIF) raporuna göre ise sadece 2012 yılında göçmen asıllı vatandaşlar,

300'e yakın İslamofobik saldırıya maruz kalmıştır. Mağdurların büyük çoğunluğunu başörtülü kadınlar oluşturmaktadır. Danimarkalı milletvekili ve eski Kopenhag Belediye Başkanı Louise Frevert, kendi internet sitesinde Müslümanları Danimarka toplumundaki "kanseri tümör"e benzetmiştir. 'Radio Holger' adlı radyo da Londra saldırılarının ardından yaptığı bir yayında "terörizmle mücadele" için ülkedeki "Müslümanların öldürülmesi" çağrısında bulunmuştur. Yapılan araştırmalar, 3 milyona yakın Türk'ün yaşadığı Almanya'da da Müslümanlara karşı hoşgörüsüzlüğün arttığını ortaya koymaktadır. Allensbach Enstitüsü'nün 2006 Mayıs ayında yaptığı bir araştırmaya göre, Almanların %56'sı ülkedeki camilerin kapatılmasını savunmaktadır. Bir diğer AB üyesi ülke olan İngiltere'de de 2001 Eylül ile 2012 Ağustos tarihleri arasında "terör" suçlamasıyla gözaltına alınan ya da tutuklananların %47'sini Müslümanlar oluşturmaktadır.

Temel Haklar Şartları'nın 22. Maddesinde ise "Birlik, kültür, dil ve din çeşitliliğine saygı gösterir." denilmektedir. Ancak, birliğin üyelerinden biri olan Hollanda'da ana dilde eğitim yasaklanmıştır. Ülke nüfusunun azınlık olarak çoğunluğunu oluşturan Türkler, bu ülkede ana dilde eğitim görememektedirler.

Avrupa Birliği'nin kurucu ülkelerinden biri olan Almanya'da ise 2007 yılında yeni göçmen yasası yürürlüğe girmiştir. Bu yasa ile Türkler de kültürel ve psikolojik baskılara maruz kalmıştır. Almanya'ya gidecek Türklere dil bilme zorunluluğu getirilmekte, uyum kurslarına katılmayanlara ise para cezası öngörülmektedir.

Uyuma direnenler ise sınır dışı edilmekle tehdit edilmektedir. Ayrıca Almanya'da vatandaşlık için gurbetçilerin toplumsal ve özel hayatlarını sorgulayan "vicdan testi" uygulaması başlatılmıştır. Ocak 2007'den sonra yarım milyon yabancı, "uyum kursu"na gitmek zorunda kalmıştır. Ayrıca uyum kursları için kursiyerlerden 1.600 Euro'luk kurs ücreti talep edilmiştir. 475 bin Türk vatandaşının yaşadığı Hollanda'da da eski Uyum Bakanı Rita Verdonk'un zorunlu olarak uygulamaya koyduğu "uyum kursları" göçmenleri oldukça zorlamıştır. Uyuma direnenler ise para cezası ile cezalandırılmış ya da Hollanda vatandaşlıkları ellerinden alınmıştır. Bir diğer AB ülkesi olan İtalya'da ise Arap ve Afrikalı göçmenlere gözaltı kampında eziyet edilmiştir.

Yine bir diğer AB ülkesi olan Fransa'da, Roman ve Çingene asıllıların ülke dışına sürülmesi gerektiği, ülkenin Cumhurbaşkanı Sarkozy tarafından kamuoyuna açıklanmış ve bu uygulama başlatılarak, Roman kökenli Fransızlar ülkeden sürülmüştür. Üstelik Fransa, bu konudaki Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi kararlarını da tanımamıştır. Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği, Fransız hükümetinin Roman politikasının Fransa'nın bu iki kuruma olan üyeliğinden kaynaklanan yükümlülükleriyle bağdaşmadığını belirtmektedir. Bütün bu durumlar, Avrupa'daki "Avrupa yurttaşlığı"nın önünde ulus devletlerin kendi, demokratik olmayan uygulamalarının da bulunduğunu, siyasi kararlar ve yasaların pek çok kez ihlal edildiğini ortaya koymaktadır. İnsanlar "din ve vicdan hürriyeti", "ifade özgürlüğü" gibi hürriyetlere sahip ola-

madığında doğrudan siyasi katılım faaliyetleri de kısıtlanmış demektir. Oysaki Avrupa Birliği yasalarına göre Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde herkes eşit sayılmaktadır. Ancak ülkelerin iç yasaları da bulunmaktadır. Bu nedenle tam eşitlik söz konusu olamamakta ve AB yurttaşı olmak konusunda sıkıntılar yaşanmaktadır.

Suriye'deki savaştan kaçan Suriyeli mültecilerin Türkiye üzerinden Avrupa'ya geçmek istemeleri de Avrupalılar tarafından büyük tepki ile karşılanmıştır. AB üyesi Yunanistan'ın sahil güvenlik ekiplerinin Suriyelileri taşıyan botları patlatmasının görüntüleri ortaya çıkmış, ancak "insan hakları", "yaşam hakkı", "çocuk hakları", "kadın hakları" gibi söylemlerle her fırsatta başka ülkelere yaptırımlarda bulunmaya çalışan AB ülkelerinden bu cinayetlere hiç tepki yükselmemiştir. Yine bir başka AB üyesi olan Slovakya, Suriyeli mültecilerden sadece Hristiyan olanlarını kabul edeceklerini, Hristiyanlık dinine inanmayanları mülteci olarak kabul etmeyeceğini açıklamıştır. Oysa Avrupa Birliği ülkeleri Suriye'deki savaşı tetiklemiş, NATO'nun Füze Kalkanı'nı ve Patriot Füzeleri'ni "Suriye'den gelebilecek tehditler" bahanesi ile Türkiye'ye kurdurmuş ve Suriyeli muhalif teröristleri desteklemiştir. Bu destek; silah yardımı, askeri eğitim, para ve ilaç tedariki gibi birçok alanı kapsamaktadır. Özellikle İngiltere ve Fransa, muhaliflere silah yardımı için diğer ülkelere talepte bulunmuş, Suriyeli muhaliflere silah gönderiminde başı çekmişlerdir.

Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'nın 6. maddesi ise "Özgürlük ve güvenlik

hakkı"na ayrılmıştır ve yasada "Herkes, özgürlük ve güvenlik hakkına sahiptir." denilmektedir. Ancak birliğe üye olmaya çalışan ülkelere zorluklar çıkaran AB ülkeleri, kadın hakları ve aile içi şiddet konusunda da pek çok sorun yaşamaktadır. Aile içi şiddet verilerine göre Avrupa Ortak Pazar'ın 6 kurucu üyesinden biri olan Hollanda'da her gün 5 kadından 1'i şiddete maruz kalmaktadır. İngiltere'de her 3 günde 1 kadın, Fransa'da her 4 günde 1 kadın aile içi şiddet nedeniyle öldürülmektedir. Uluslararası Af Örgütü ise Avusturya'da "sistemli ırkçılık" yapıldığını açıklamıştır.

Avrupa'da insanların temel hak ve özgürlüklerini ihlal eden bir başka uygulama da giysilerle ilgilidir. Hollanda'da insanların giyim özgürlüğünü kısıtlayan bir yasa tasarısı gündeme getirilmiş ve peçe takmanın yasaklanması istenmiştir. Fransa, İspanya, Belçika gibi çeşitli AB ülkelerinde de peçe yasağı başlatılmıştır.

Türkiye ile eş zamanlı olarak Avrupa Birliği'ne üyelik başvurusunda bulunan Hırvatistan'da ise yolsuzluk, işsizlik, savaş suçları, tarım ve hayvancılık politikalarındaki eksiklikler, sınır sorunları gibi sorunlar devam etmesine rağmen, ülke Avrupa Birliği üyeliğine alınmıştır. AB yasalarının "Sınır sorunu olan ülkeler birliğe alınamaz" kistası da delinmiş ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile sorunu olan Kıbrıs, sadece Güney Kıbrıs Rum Kesimi'nin temsili ile birliğe alınmıştır. 2013 yılında yayımlanan "AB Genişlemesinin Geleceği" adlı raporda ise Romanya, Bulgaristan gibi ülkelerin üyelik sürecindeki sorunlarına dikkat çekilmiş ve Kıbrıs sorunu çözülmeden üyeliğin

gerçekleşmiş olmasının hata olduğu belirtilmiştir.

Avrupa Birliği konusunda yapılan araştırmalarda halkın siyasete ilgisinin de düşük olduğu ortaya çıkmıştır. 501 milyon nüfusu olan Avrupa Birliği'nde kadınların temsili ve gençlerin siyasete katılımı gibi konularda nüfusa oranla temsil düşüktür. Kadınların siyasi temsili açısından AB ülkelerindeki veriler genel dünya ortalamasının üzerindedir, ancak bu oran erkeklerin siyasete katılımı oranının çok altındadır. Inter-Parliamentary Union'ın 31 Temmuz 2009 verilerine göre dünya parlamentolarında kadınların temsil oranı % 18,3'tür. Avrupa'da ise bu oran % 19,3'tür. Avrupa'da yerel meclislerdeki kadın ortalaması ise %24'tür.

Boğaziçi Üniversitesi Avrupa Çalışmaları Merkezi'nin Madrid Özerk Üniversitesi, Granada Üniversitesi ve Avrupa ile Diyalog Derneği ile ortaklaşa gerçekleştirdiği "Avrupalıların Müstakbel Bir AB Üyesi Olarak Türkiye'ye Bakışları ve Türkiye'nin Avrupalılaştırma Sorunları" başlıklı araştırmada AB-Türkiye karşılaştırması yapılmış ve Avrupalı gençlere Türkiye ile ilgili kavramlar sorulmuştur. Araştırmanın sonucunda Avrupalı gençlerin şarkıcı "Tarkan, Hadise, Galatasaray ya da İstanbul" gibi siyasetten uzak sözcüklerle Türkiye'yi tanıdıkları ortaya çıkmıştır. Avrupalı gençlerden sadece 22,4'ü Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ı tanımaktadır. Avrupalı gençlerin popüler kültüre ve futbola ilgisi siyasi konulardan daha önde gelmektedir. Ayrıca yapılan araştırmalar Avrupalıların Avrupa Parlamentosu'ndaki üyelerin neler yaptığından haberdar olmadığını

da ortaya koymuştur. Üstelik bunun için AB ülkelerinde siyasi katılımı artırmak için çeşitli bürolar kurulmuştur ve 2013 yılı da "Avrupa Vatandaşlığı Yılı" ilân edilmiştir.

Temel Haklar Şartları'nın 5. bölümü ise "vatandaşlık hakları"na ayrılmıştır. Bütün AB ülkelerinin üzerinde anlaşmaya vardığı bu metnin 5. bölümününün 1. maddesinde "Birliğin her vatandaşı, ikamet ettiği üye devlette, o devlet vatandaşlarıyla aynı şartlarda, Avrupa Parlamentosu seçimlerinde oy verme ve aday olma hakkına sahiptir." denilmektedir. Oldukça demokratik görünen bu madde de çeşitli uygulamalarda hayata geçememektedir. Örneğin Avrupa Birliği vatandaşları Avrupa Konseyi'nin seçiminde oy kullanamamaktadır. Konsey üyeleri, Avrupa'daki devlet yöneticilerince seçilmektedir. Bu ise demokratik olmayan bir durumdur. Lizbon Anlaşması ile Avrupa Birliği bayrağından da marşından da vazgeçmiştir. AB dönem başkanlığı bu anlaşma ile birlikte 6 ayda bir değil, 2,5 yılda bir değiştirilme kararı alınmıştır ve bu durum da referanduma sunulmamıştır. Böylece siyasi katılımcı kültürün önünde engeller bulunmaktadır. Bu durum da Almond ve Verba'nın ortaya koyduğu "Katılımcı Kültür" ilkesinin de Avrupa Birliği ülkelerinde iyi bir şekilde işletilmediğini ortaya koymaktadır. Bir yandan "Avrupalılık" bilincinin oluşturulmaya çalışılması ve sınırların kalktığının ifade edilmesi, diğer yandan ülkelerin Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi kararlarını tanımayan uygulamalara imza atması, "katılımcı kültür"ün Avrupa'da yasalarla sınırlı kaldığını ortaya koymaktadır. Oysa Avrupa Birliği

üyeleri, daha demokratik ve katılımcı bir siyaset öngördüklerini belirtmektedirler.

Türkiye’de Siyasal Kültür ve Yurttaşlık Kültürü

Türkiye siyasal kültür açısından tarihte dönemin en çağdaş ve ileri kurumlarının yer aldığı Batı’ya yönelmiş bir ülkedir. 1923 yılında Cumhuriyet kurulmuş, halka seçme seçilme hakkı tanınmıştır. Çok partili hayata geçilmesi ile birlikte, hedeflendiği gibi demokratik bir ülke olma yolunda adımlar atmıştır. Çok partili hayattan sonra da siyasal kültür açısından Batı ile yöndeşik bir düzen içinde hareket edilmiştir.

Türkiye, 1945 yılında San Francisco Konferansı’na katılarak Birleşmiş Milletler’in kurucu üyeleri arasında yer almıştır. 1947’de Truman Doktrini’ne dâhil olmuş, 1948 yılında da Amerika’nın Marshall yardımından yararlanmaya başlamış ve OECD’ye (İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Örgütü) dâhil olmuştur. Türkiye’nin Avrupa Konseyi üyeliği ise 1949 yılında gerçekleşmiştir. Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne ilk katılma hedefi ise AB’nin kuruluşu olan Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)’na başvurduğu 1959 tarihidir. Bu tarihten 4 yıl sonra da Türkiye ile AET arasındaki ortaklık anlaşması olan “Ankara Anlaşması” imzalanmıştır. 1970 yılında ise AET ile Türkiye arasında bir “ek protokol” imzalanmış, 1973 yılında da yürürlüğe girmiştir. 1987’de Türkiye AB’ye tam üyelik başvurusu yapmıştır, ancak 1989’da Avrupa Komisyonu Türkiye’nin tam üyeliğini reddetmiştir. 1990 ve 1991 tarihleri arasında Avrupa Birliği’nin kurucu anlaşması olan Maastricht Anlaşması imzalanmıştır. 1992 yılında Kopen-

hag Kriterleri yayımlanmıştır. 1996 yılında ise Türkiye, AB Gümrük Birliği’ne girmiştir. 1997 yılında Lüksemburg’da toplanan Avrupa Konseyi, Türkiye’nin AB üyeliği talebini reddetmiş ve 1998’de Türkiye’nin ilk “AB yolunda ilerleme raporu” açıklanmıştır. 1999 yılında ise Helsinki’de toplanan Avrupa Birliği Konseyi, Türkiye’yi ilk kez “aday ülke” olarak kabul etmiştir. Bunun üzerine Türkiye 2000 yılında Avrupa Birliği Genel Sekreterliği’ni kurmuştur. 2001 yılında ise Türkiye ile Kopenhag Kriterleri’ni yerine getirme önceliği kabul edilerek “Katılım Ortaklığı Belgesi” imzalanmıştır. 2005 yılında ise Türkiye ile AB arasında katılım müzakereleri başlamıştır.

Bu şekilde gelişen bir tarihi süreç içinde Türkiye, Avrupa Birliği ile birleşmeye çalışırken, Avrupa Birliği’nin siyasal, kültürel, ekonomik taleplerini karşılamaya çalışmıştır. Türkiye, AB sürecinde en çok fasıl açılan ülkedir. Müzakerelere Türkiye ile birlikte başlayan Hırvatistan, pek çok sorununa rağmen birliğe alınmıştır, ancak Türkiye, başta Kıbrıs meselesi, özgürlükler ve ekonomik sorunlar olmakla birlikte pek çok soru ve sorunla karşılaşmaktadır. Avrupalı siyasetçiler ve düşünürler, Türkiye’nin “Avrupalı” olmadığına inanmaktadırlar. Bu nedenle de Türkiye’nin AB üyesi olamayacağını savunan siyasetçiler, Türkiye’ye Doğu’ya yönelmesini öğütlemektedir. Türkiye’nin Avrupa Birliği üyesi olmasının istenmemesinin nedenlerinden biri de “yurttaşlık kültürü” ile ilgilidir. AB yasalarına göre, Avrupa Birliği üyesi olan her ülkenin vatandaşları “Avrupalı” sayılmaktadır. Ancak Avrupalılar, Türklerin Avrupa’ya ait olmadığını düşünmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın başlangıç kısmında "Her Türk vatandaşının bu Anayasa'daki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanabileceği" vurgulanmış, Anayasa'nın ikinci kısmındaki "Temel hak ve hürriyetlerin niteliği" kısmında "Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir." denilmiştir. 10. maddede ise "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetmeksizin kanun önünde eşittir." denilmiştir. Vatandaşlıkla ilgili tanımlama ise "Siyasi haklar ve ödevler" kısmındaki "Türk vatandaşlığı" bölümünde şöyle açıklanmıştır: "Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür."

Türkiye Cumhuriyeti devleti de tıpkı AB ülkelerinde olduğu gibi ifade özgürlüğü, seçimlerde %10 barajı, kadın ve çocuk hakları, aile içi şiddet gibi konularda çok çeşitli zafiyet sorunları yaşamaktadır. Prof. Dr. Yılmaz Esmer'in hazırladığı Türkiye Değerler Atlası'na göre Türkiye'nin "kimlik, aidiyet ve milliyetçilik" araştırma sonuçlarına göre toplumun %88'i Türk olmaktan son derece mutlu olduğunu belirtmekte ve aidiyetlerinin Türklük olduğunu ifade etmektedir. Türk ve Müslüman kimliklerinin aidiyeti konusunda 4'te 3 çoğunluk Müslümanlık aidiyetine öncelik vermektedir. Inglehart ve Norris'in cinsiyet eşitliği ölçeğinde Türkiye, 60 ülke arasında 48. sıradadır. Kişilerarası güven açısından 13 ülke arasından 10. sıradadır. Kurumlara güven konusunda, orduya güven %76, TBMM'ye güven %58, hükümete güven %62, AB'ye güven ise %39'dur. Türkiye,

dünyanın en dindar ülkelerinden biridir. Türk toplumunu Avrupa toplumlarından ayıran en önemli iki özellik adın-erkek eşitsizliği ve kadına biçilen toplumsal roldür. "Erkekler kadınlardan daha iyi siyasetçi olur" görüşüne katılanların oranı %71. Bu oran 2000'de %62'dir.

Yüksek Seçim Kurulu verilerine göre Türkiye'de seçimlere katılma oranları oldukça yüksek görünmektedir. 12 Eylül 2010 referandumunda, seçimlere katılım oranı %71 olarak gerçekleşmiştir. Referandumda yurt içi ve dışı seçmen kütüğüne kayıtlı 52 milyon 51 bin 828 kayıtlı seçmenden, 38 milyon 369 bin 99'u oy kullanmıştır. 2011 seçimlerinde ise seçim katılım %87,15 olarak gerçekleşmiştir. 2009 yerel seçimlerine seçmenlerin yüzde 85.19'u, 2007 genel seçimlerine seçmenlerin yüzde 84.24'ü, 2004 yerel seçimlerine seçmenlerin yüzde 76.25'i, 2002 genel seçimlerine seçmenlerin yüzde 75.13'ü katılmıştır. 1999 genel seçimlerinde ise seçmenlerin yüzde 87.11'i sandığa gitmiştir. 1 Kasım 2015 Genel Seçimleri'ne katılım ise yüzde 86'dır.

Bu verilere bakıldığında Türkiye'de siyasi katılımın yüksek olduğu görünmektedir. Ancak Türkiye'de yolsuzluk, siyasi davaların güvenilmezliği, siyasilerin hukuka müdahale etmesi, ifade ve gösteri yapma özgürlüğünü kısıtlayan uygulamaların gerçekleşmesi, yolsuzluk operasyonu ile basına sansür uygulanması, Gezi eylemleri ile halkın demokratik tepkisini dile getirmesinin engellenmesi gibi sebepler, halkın siyasete katılımını engellemektedir. Türkiye'de siyasi katılımın önündeki en büyük engellerin başında %10 barajı gelmektedir. Ayrıca kadın ve

gençlerin Türk siyasetine katılımları da oldukça düşüktür. Çıkarılan yasalarla 30 yaş altındakilerin de milletvekili seçilmesine olanak sağlanmasına rağmen, mecliste 30 yaş altında milletvekili bulunmamaktadır ve meclisteki kadınların oranı da sadece %14,41'dir .

Türkiye'de siyasete ilgi yüksek olarak görünmekle birlikte siyasi konularda bilgi sahibi olmak durumu da genel olarak düşüktür. Türkiye'deki gençlerin sadece %27'si siyasi parti üyeliğine sıcak bakmaktadır. Yerel meclislerdeki kadın ortalaması Türkiye'de 2,5'tir. Türkiye'de siyasi katılım gösteren insanların sivil toplum örgütü ve sendika üyelik rakamları da farklılık göstermektedir. Türklerin sendikalara üyelik sayıları 1.375.661 kişidir.

Türkiye'deki sivil toplum kuruluşu sayısı 2013 yılı itibarıyla 80 bin 212 dernekten oluşmaktadır. Bu sayı 2013 verilerine göre 98 bine ulaşmıştır. E-devlet sistemine kayıtlı olarak ise 56 vakıf, 48 dernek, 32 mesleki kuruluş ve 48 sendika olarak toplam 184 STK bulunmaktadır. Bu STK'lara üye olanların ortalama sayısı ise ortalama olarak 9 milyon kişidir. Buna karşın özellikle Türkiye'de siyasete ilgi gösterilmemektedir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun yaptığı araştırmaya göre, Türkiye'deki 15-24 yaş arası grubu oluşturan gençlerin ilgisiz olduğu konuların başında sendika ve dernek faaliyetleri gelirken, 25-64 yaş grubunu oluşturan yetişkinlerin ilgi göstermedikleri alanların başında ise sırasıyla moda, sendika, dernek faaliyetleri ve siyaset konuları gelmektedir. Bu durum, Türklerin de siyasi konularda ilgisiz olduğunu ve "bağımlılık kültürü" esasına

göre hareket ettiğini ortaya koymaktadır.

Sonuç

Almond ve Verba'dan aktardıkları tabloya göre "yurttaşlık kültürü" şeması; "katılımcı kültür", "bağımlılık kültürü" ve "yerel kültür" olarak üç kısımda incelenmektedir. Bu tablo bağlamında incelenen Avrupa Birliği ülkelerindeki uygulamalar ile bir AB ülkesi olma yolunda adımlar atan Türkiye'nin yurttaşlık kültürü arasında farklar olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonuca göre, verilen örnekler doğrultusunda hem Avrupa Birliği ülkelerinde hem de Türkiye'de "bağımlılık Kültürü"ün bulunduğu sonucuna varılmıştır.

Avrupa Birliği yasalarına göre, AB yurttaşlığı "katılımcı kültür" seçeneği göstermesine rağmen, uygulamada farklılıkların olması ve Eurobarometre sonuçlarına göre de AB vatandaşlarının siyasete katılım oranlarının %50'ye bile ulaşamaması, %70'inin ise Avrupa Birliği hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması, halkın siyasete yoğun katılım göstermediğini ortaya koymaktadır. Prof. Dr. Yılmaz Esmer'in de belirttiği gibi siyasi katılımın ön koşullarından biri de "güven" duygusudur. Ancak yapılan araştırmalar hem Türkiye'de hem de Avrupa Birliği üyesi ülkelerde siyasete güvenenlerin oranlarının hızla düştüğünü göstermiştir. Yapılan araştırmalar ayrıca Avrupalıların siyasi, kültürel ve sosyal haklarından yeterince haberdar olmadıklarını ortaya koymuştur.

Türkiye'deki verilere göre ise seçimlere katılım oranlarına bakıldığında halkın siyasete ilgisinin yüksek olduğu sonucuna varılabilir, fakat ülkedeki uygulama-

lar, siyasi demokrasiyi ve özgürlükleri sınırlamaktadır. Bu durum da siyasete katılımın önünde engel oluşturmaktadır. Ayrıca yapılan araştırmalar her iki ülkede de insanların popüler kültüre olan ilgi ve bilgisinin siyasi konulara oranla daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Avrupa Birliği ülkeleri demokrasi kültürü açısından daha gelişmiş olsalar da siyasi kültürleri -Türkiye’de olduğu gibi- “bağımlılık kültürü” geleneği göstermektedir. Almond ve Verba’nın “yurttaşlık kültürü” şemasında da belirttiği gibi bağımlılık kültürüne sahip toplumlarda “bireyler, katılımcı kültüre göre daha düşük bir seviyede siyasete ilgi gösterir. Siyasal katılım daha düşük ve pasiftir. Siyasetle ilgili tartışma, oy verme gibi siyasal katılım türleri konusunda daha çekingen ve ilgisizdir. Siyasal yetkinlik hissi düşüktür ve siyasal süreçte bireyin önemi olduğuna dair inanç azdır. Toplumdaki diğer bireylere karşı olan duyulan güven azdır. Demokrasi, bu kültür içinde daha az uygulanır.” Bu bağlamda hem “Avrupalılık kimliği” ile Avrupa yurttaşları hem de Türkler “bağımlılık kültürü”ne sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Çalışmanın amacını oluşturan “AB ülkeleri ‘yurttaşlık kültürü’ açısından Türkiye’den ileri midir?” sorunsalı ile çalışmanın sonucunda Avrupa Birliği üyesi ülkelerde “yurttaşlık kültürü”nün Türkiye ile farklılık gösterdiği, fakat hem Türkiye’de hem de AB ülkelerinde yeterince gelişmiş olmadığı sonucuna varılmıştır.

Notlar

1) Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği Bakanlığı. “Avrupa Birliği’nin Tarihçesi”. 07.12.2013

2) A.g.e.

3) A.g.e.

4) Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği Bakanlığı. “Eğitim ve Kültür”, 08.12.2013

5) Türk Dil Kurumu. “Güncel Türkçe Sözcük”. Son Erişim Tarihi: 11.12.2013

6) Kaya, Ayhan. “Avrupa Birliği Yurttaşlığı”. İstanbul Bilgi Üniversitesi, 21.12.2013

7) Lazareff, Pierre. (Çev. Şevket Rado) “Fransa’da Basın Rezaletleri”. İstanbul Üniversite Kitabevi. 1946. s. 8.

8) Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Bakanlığı. “Katılım Müzakereleri”. 11.06.2013

9) Türk Dil Kurumu Sözlüğü. ‘Kültür’ tanımı.

10) Sayarı, Sabri ve Bilgin, Hasret Dikici. “Karşılaştırmalı Siyaset”. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. 2013. İstanbul. S. 203-204

11) A.g.e. S. 156

12) A.g.e. S. 106

13) A.g.e. S.107

14) A.g.e. S.108

15) Akşam gazetesi. “Hırvatistan AB’ye ‘evet’ dedi”. 23.01.2012

16) NTVMSNBC. “Merkel: Şansınızı başka ülkelerde deneyin”. 04.07.2013

17) Euronews. “Avrupa’nın geleceğine kim inanıyor”. 11.11.2013

18) Yiğit, Dilek. “Avrupa Birliği’nde Karar Alma Sürecinde Katılım ve Avrupa Vatandaşları Girişimi”. Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi. 2011. Sayı: 26. S. 39

19) Esmer, Yılmaz. “Türkiye Değerler Atlası”. Bahçeşehir Üniversitesi. 03.10.2012

20) Milliyet gazetesi. “Avrupalı AB’ye güvenmiyor”. 26.04.2013

21) Euronews. “Avrupalıyım ama...”. 13.05.2013

22) Euronews. “AB’den vatandaşlara bilgilendirme kampanyası”. 22.01.2013

23) Altınbaş, Deniz. “Avrupa Birliği’nin Başarısız Girişimi: Avrupa Yurttaşlığı”. Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi. 2009. S. 97

24) New York Times. Stephen Castle. “Crisis Batters E.U.’s Longtime Cherished Nation of Members’ Equality”. 07.12.2011

- 25)** Özmen, Aslan. "Türkiye Avrupa Birliği'ne Niçin Girmemelidir". Önsöz Basım ve Yayıncılık. 2004. İstanbul. S.7
- 26)** A.g.e.
- 27)** Dündoğdu, Yeşim. "Avrupa Birliği Yurttaşlığı Avrupa Kimliği Sorununa Çözüm Oluşturabilir mi?". Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi. 2004. S.17
- 28)** A.g.e.
- 29)** Euronews. "Avrupa'nın geleceğine kim inanıyor". 11.11.2013
- 30)** CNN Türk. "50. Yıl Bildirgesi Berlin'de İmzalandı". 25.03.2007
- 31)** A.g.e.
- 32)** Pehlivanoglu, A. Öner. "Sevr, Lozan Antlaşmaları ve Avrupa Birliği". Kastaş Yayınları. 2005. İstanbul. S. 144
- 33)** Avrupa Birliği anayasasının 'Başlık II' ve 'Madde I-9' bölümünde yer alan 'Temel haklar' kısmının 1. maddesinde "Birlik, Anayasa'nın II. Bölümü'nü oluşturan Temel Haklar Şartı'nda ortaya koyulan hakları, özgürlükleri ve ilkeleri tanıır" denilmiştir. Bu madde ile Temel Haklar Şartı'ndaki maddelerin AB ülkelerince tanındığı ortaya konulmuştur.
- 34)** Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı. Şart, Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesinin C serisinin 364'üncü sayısında, 18 Aralık 2000 tarihinde yayımlanmıştır.
- 35)** Takvim gazetesi. "Fransa'da 50 bin Türk daha seçmen oldu". 24.04.2012
- 37)** Sabah gazetesi. "Hangi ülkede kaç Müslüman var". 15.08.2011
- 38)** BBC. "Geert Wilders: En büyük sorun İslam". 14.07.2013
- 39)** NTVMSNBC. "Müslüman'a değil, İslam'a karşıyım". 21.02.2012
- 40)** NTVMSNBC. "Fortuyn'un Katil Zanlısı Çevre Eylemcisi". 07.05.2002
- 41)** NTVMSNBS. "Fransa 'soykırım' teklifini kabul etti". 22.12.2011
- 42)** Hürriyet gazetesi. "Çizgi Papa oynatılmaz". 16.04.2006. S. 24
- 43)** Radikal gazetesi. "Nazi selamı veren iki Türk tutuklandı". 09.12.2013
- 44)** Zaman gazetesi. "Müslümanlar, terör paranoyası ve ırkçılıkla beslenen İslamofobiye karşı yasa istiyor". 26.08.2006
- 45)** Yeni Aktüel. "Danimarka, Türkiye olur mu!". 21.12.2013
- 46)** A.g.e.
- 47)** A.g.e.
- 48)** Uluslararası İnsan Hakları İzleme Merkezi (UHİM). "İngiltere'de Müslümanlara baskı terörü". 14.09.2013
- 49)** Bugün gazetesi. "Hollanda'da anadil öğretimi talebi reddedildi". 13.11.2013
- 50)** Hürriyet gazetesi. "Almanya 'Bu ne perhiz bu ne lahana turşusu' dedirtiyor". 27.10.2011
- 51)** a.g.e.
- 52)** A.g.e.
- 53)** Zaman gazetesi. "Avrupa'daki uyum kursu gurbetçiler için çileye dönüştü". 07.01.2007
- 54)** BBC Türkçe. "Göçmenlere gözaltı kampında eziyet". 18.12.2013
- 55)** NTVMSNBC. "Sarkozy, Romanları sınır dışı etmeyi sürdürüyor". 26.08.2010
- 56)** Sabah gazetesi. "Avrupa Anayasası". 22.12.2013
- 57)** Hürriyet gazetesi. "Yunan sahil güvenlik mülteci botunu böyle batırdı". 20.11.2015
- 58)** Euronews. "Slovakya sadece Suriyeli Hristiyan mültecileri kabul edecek". 19.08.2015
- 59)** T24. "Fransa ve Britanya'dan Suriyeli muhaliflere silah yardımı". 13.03.2013
- 60)** a.g.e.
- 61)** Türkiye gazetesi. "Batılı kadın daha çok dayak yiyor". 13.03.2011
- 62)** Hürriyet gazetesi. "Af Örgütü'nden Avusturya'ya ırkçılık suçlaması". 29.05.2009
- 63)** Hürriyet gazetesi. "Fransa'da peçe yasağı başladı". 11.04.2011
- 64)** BBC Türkçe. "Hırvatistan: AB üyeliği yolundaki dönüşüm". 28.04.2013
- 65)** Pehlivanoglu, A. Öner. "Sevr, Lozan Antlaşmaları ve Avrupa Birliği". Kastaş Yayınevi, 2005. İstanbul. s. 143
- 66)** Bugün gazetesi. "İngiliz Lordlar: Kıbrıs meselesi çözülmeden Güney Kıbrıs AB'ye

üye olmamalıydı". 06.03.2013

67) Şahin, Funda. "Kadınların Siyasal Katılımları Çerçevesinde Kadın Meclislerinin Yerel Siyasetteki Etkinlikleri ve Üye Profilleri". T.C. Başbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü. 2011. Ankara. s. 17

68) A.g.e. s. 25

69) Radikal gazetesi. "Avrupalıların yüzde 51.8'i Türkiye'yi istemiyor". 18.11.2009

70) A.g.e.

71) Euronews. "Avrupa seçimlerine katılım nasıl artırılabilir?". 01.04.2013

72) Euronews. "Avrupa vatandaşı olarak haklarım nelerdir?". 22.03.2013

73) Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği Bakanlığı. "Avrupa Komisyonu". 04.07.2011

74) Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. "Lizbon Anlaşması". 22.12.2013

75) Yiğit, Dilek. "Avrupa Birliği'nde Karar Alma Sürecinde Katılım ve Avrupa vatandaşları Girişimi". Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi. 2011. Sayı: 26. s. 36

76) Tocci, Nathalie. "Türkiye'nin Avrupa'daki Geleceği". İnkılap Yayınevi. İstanbul. s. 13-17

77) Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği Bakanlığı. "Avrupa Birliği'nin Tarihçesi". 07.12.2013

78) NTVMSNBC. "Türkiye, Avrupa'ya ait değil". 04.07.2013

79) A.g.e.

80) Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. Beta Kanunlar Serisi. Mart 2005. s. 5, 10, 11.

81) A.g.e. s. 57-58.

82) Esmer, Yılmaz. "Türkiye Değerler Atlası". Bahçeşehir Üniversitesi. 03.10.2012

83) Radikal gazetesi. "Eylül sandık başında geçti". 22.12.2010

84) Habertürk gazetesi. "Seçimde bir rekor daha kırıldı". 13.06.2011

85) Habertürk gazetesi. "1 Kasım seçimine katılım oranı belli oldu". 01.11.2015

86) NTVMSNBC. "Yüzde 10 barajının öyküsü". 30.03.2011

87) Birgün gazetesi. "Bıyığın İktidarı". 12.11.2013

88) Milliyet gazetesi. "Türk gençliğinin kimliğini milliyeti ve dini belirliyor". 23.01.2011

89) Şahin, Funda. "Kadınların Siyasal Katılımları Çerçevesinde Kadın Meclislerinin Yerel Siyasetteki Etkinlikleri ve Üye Profilleri". T.C. Başbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü. 2011. Ankara. s. 25

90) Memurlar.net. "Sendika üye sayıları resmi olarak açıklandı". 10.08.2012

91) Radikal gazetesi. "Türkiye'deki derneklerin beşte biri cami ve Kur'an kursu için". 03.01.2009

92) Ankara Valiliği. "Ankara Sivil Toplum Kuruluşları Platformu". 06.12.2013

93) E-devlet. "Sivil Toplum Kuruluşları". 26.12.2013

94) Radikal gazetesi. "Türkiye'deki derneklerin beşte biri cami ve Kur'an kursu için". 03.01.2009

95) Vatan gazetesi. "Bu konuları hiç sevmiyoruz". 10.07.2013

96) A.g.e.

Kaynakça

Kitaplar

1) Kutluk, Rıdvan. Avrupa Birliği ve Türkiye. Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. İstanbul. 2005.

2) Lazareff, Pierre. (Türkçesi: Şevket Rado) Fransa'da Basın Rezaletleri. Üniversite Kitabevi. İstanbul. 1945.

3) Özmen, Aslan. Türkiye Avrupa Birliği'ne Niçin Girmemelidir. Önsöz Basım ve Yayıncılık. İstanbul. 2004.

4) Pehlivanoglu, A. Öner. Sevr, Lozan Antlaşmaları ve Avrupa Birliği. Kastaş Yayınevi. İstanbul. 2005.

5) Sayarı, Sabri ve Bilgin, Hasret Dikici. Karşılaştırmalı Siyaset. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. İstanbul. 2013.

6) Tocci, Nathalie. Türkiye'nin Avrupa'daki Geleceği. İnkılap Yayınevi. İstanbul. 2013. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. Beta Kanunlar Serisi. Mart 2005.

Dergiler

7) Altınbaş, Deniz. Avrupa Birliği'nin

Başarısız Girişimi: Avrupa Yurttaşlığı. Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi. 2009. s. 97.

8) Gündoğdu, Yeşim. Avrupa Birliği Yurttaşlığı Avrupa Kimliği Sorununa Çözüm Oluşturabilir Mi?. Ankara Avrupa Çalışmalar Dergisi. 2004. Sayı: 2.

9) Yiğit, Dilek. Avrupa Birliği'nde Karar Alma Sürecinde Katılım ve Avrupa Vatandaşları Girişimi. Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi. 2011. Sayı: 26

Makale, Araştırma ve Yayınlar

10) Kaya, Ayhan. Avrupa Birliği Yurttaşlığı. İstanbul Bilgi Üniversitesi. <http://digita-leurope.bilgi.edu.tr/html/3-2/index.html> (Son Erişim: 21.12.2013)

11) Şahin, Funda. Kadınların Siyasal Katılımları Çerçevesinde Kadın Meclislerinin Yerel Siyasetteki Etkinlikleri ve Üye Profilleri. T.C. Başbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü. Ankara. 2011.

12) DPT, Avrupa Birliği ile İlişkiler Genel Müdürlüğü. Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı. <http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/hukuk/temelhak.pdf> (Son Erişim: 22.12.2013)

13) Dilekli, Selin ve Yeşilkaya, Kadriye. Maastricht Kriterleri. Devlet Planlama Teşkilatı – Avrupa Birliği İle İlişkiler Genel Müdürlüğü. Aralık 2002.

14) Esmer, Yılmaz. Türkiye Değerler Atlası 2012. Bahçeşehir Üniversitesi. http://www.bahcesehir.edu.tr/haber/turkiye_degerler_atlasi_2012_yayinlandi (Son Erişim: 12.12.2013)

Gazete ve İnternet Bağlantıları

15) BBC. "Geert Wilders: 'En Büyük Sorun İslam'". 2013. http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/07/130714_geert_wilders_islam.shtml (Son erişim: 14.07.2013)

16) BBC Türkçe. "Hırvatistan: AB üyeliği yolundaki dönüşüm". 2013. http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/04/130424_hirvatistan_ab_uyeligi.shtml (Son erişim: 19.12.2013)

17) BBC Türkçe. "Göçmenlere gözaltı kam-

pında eziyet". 2013. http://www.bbc.co.uk/turkce/multimedya/2013/12/131218_vid_lampedusa_gocmenler.shtml (Son erişim: 21.12.2013)

18) Bugün gazetesi. "Hollanda'da anadil öğretimi talebi reddedildi". 2013. <http://dunya.bugun.com.tr/anadilde-egitim-talebi-reddedildi-haberi/860579> (Son erişim: 13.11.2013)

19) Bugün gazetesi. İngiliz Lordlar: "Kıbrıs meselesi çözülmeden Güney Kıbrıs AB'ye üye olmamalıydı". 2013. <http://www.bugun.com.tr/son-dakika/ingiliz-lordlar-kibris-meselesi-cozulmeden-guney--haberi/554372> (Son erişim: 13.11.2013)

20) Birgün gazetesi. "Bıyığın iktidarı". 2013. <http://birgun.net/haber/biyigin-iktidari-6705.html> (Son erişim: 22.12.2013)

21) CNN Türk. "Şansınızı başka ülkelerde deneyin". 2013. <http://www.cnnurk.com/2013/ekonomi/genel/07/04/merkel.sansinizi.baska.ulkelerde.deneyin/714124.0/index.html> (Son Erişim: 22.12.2013)

22) CNN Türk. "50. Yıl Bildirgesi Berlin'de imzalandı". 25.03.2007. Son erişim: <http://www.cnnurk.com/2007/dunya/03/25/50nci.yil.bildirgesi.berlinde.imzalandi/321237.0/index.html> (Son Erişim: 18.12.2013)

23) Devlet Planlama Teşkilatı. "Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı". 2001. <http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/hukuk/temelhak.pdf> (Son erişim: 14.12.2013)

24) Euronews. "Avrupa'nın geleceğine kim inanıyor". 2013. <http://tr.euronews.com/2013/11/11/avrupa-nin-gelecegi-ne-kim-inaniyor> (Son erişim: 11.11.2013)

25) Euronews. "Avrupalıyım ama...". 2013. [http://tr.euronews.com/2013/05/13/avrupaliyim-ama/](http://tr.euronews.com/2013/05/13/avrupalियim-ama/) (Son erişim: 22.12.2013)

26) Euronews. "Avrupa seçimlerine katılım nasıl artırılabilir?". 2013. <http://tr.euronews.com/2013/04/01/avrupa-secimlerine-katilim-nasil-artirabilir/> (Son erişim: 22.12.2013)

27) Euronews. "Avrupa vatandaşı olarak haklarımız nelerdir?". 2013.

<http://tr.euronews.com/2013/03/22/avrupa-vatandasi-olarak-haklarim-nelerdir/> (Son erişim: 22.12.2013)

28) Euronews. "AB'den vatandaşlara bilgilendirme kampanyası". 2013. <http://tr.euronews.com/2013/01/22/ab-den-vatandaslara-bilgilendirme-kampanyasi/> (Son erişim: 22.12.2013)

29) Euronews. "Slovakya sadece Suriyeli Hristiyan mültecileri kabul edecek". 2015. <http://tr.euronews.com/2015/08/19/slovakya-sadece-suriyeli-hristiyan-multecileri-kabul-edecek/> (Son erişim: 22.11.2015)

30) E-devlet. "Sivil Toplum Kuruluşları". 2013. http://www.e-devlet.com/sivil_toplum_kuruluslari/ (Son erişim: 26.12.2013)

31) Habertürk gazetesi. "Seçimde bir rekor daha kırıldı". 2011. <http://www.haberturk.com/gundem/haber/639219-secimde-bir-rekor-daha-kirildi> (Son erişim: 19.12.2013)

32) Habertürk gazetesi. "1 Kasım seçimine katılım oranı belli oldu". 2011. <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1147264-1-kasim-seciminde-katilim-orani-oldu> (Son erişim: 22.11.2015)

33) Hürriyet gazetesi. "Af Örgütü'nden Avusturya'ya ırkçılık suçlaması". 2009. <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/11748437.asp> (Son erişim: 19.12.2013)

34) Hürriyet gazetesi. "Fransa'da peçe yasağı başladı". 2011. <http://www.hurriyet.com.tr/planet/17517952.asp> (Son erişim: 21.12.2013)

35) Hürriyet gazetesi. 2011. "Almanya 'Bu ne perhiz bu ne lahana turşusu' dediriyor". <http://www.hurriyet.com.tr/planet/16140200.asp> (Son erişim: 11.12.2013)

36) Hürriyet gazetesi. "Yunan sahil güvenlik mülteci botunu böyle batırdı". 2015. <http://www.hurriyet.com.tr/yunan-sahil-guvenlik-multeci-botunu-boyle-patlatti-40016425> (Son erişim: 22.11.2015)

37) Memurlar.net. "Sendika üye sayıları resmi olarak açıklandı". 2013. <http://www.memurlar.net/haber/269521/> (Son Erişim:

22.12.2013)

38) Milliyet gazetesi. "Avrupalı AB'ye güvenmiyor". 2013. <http://dunya.milliyet.com.tr/avrupali-ab-ye-guvenmiyor/dunya/dunyadetay/26.04.2013/1698691/default.htm> (Son erişim: 12.12.2013)

39) Milliyet gazetesi. "Türk gençliğinin kimliğini milliyeti ve dini belirliyor". 2013. <http://gundem.milliyet.com.tr/turk-gencliginin-kimligini-milliyeti-ve-dini-belirliyor/guncel/gundemdetay/23.01.2011/1342887/default.htm> (Son erişim: 23.12.2013)

40) NYT. Stephen Castle. "Crisis Batters E.U.'s Longtime Cherished Nation of Members' Equality". 2011. http://www.nytimes.com/2011/12/08/world/europe/crisis-batters-eus-longtime-cherished-notion-of-members-equality.html?pagewanted=all&_r=0 (Son erişim: 07.12.2011)

41) NTVMSNBC. "Müslüman'a değil, İslam'a karşıyım". 2012. <http://www.ntvmsnbc.com/id/25324112/> (Son erişim: 21.12.2013)

42) NTVMSNBC. "Fransa 'soykırım' teklifini kabul etti". 2011. <http://www.ntvmsnbc.com/id/25308049/> (Son erişim: 22.12.2013)

43) NTVMSNBC. "Peçe tartışmaları Hollanda'ya taşındı". 2006. <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/391406.asp> (Son erişim: 22.12.2013)

44) NTVMSNBC. (2002), "Fortuyn'un Katil Zanlısı Çevre Eylemcisi", <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/151008.asp> (Son Erişim: 19.12.2013)

45) NTVMSNBC. "Müslümana değil İslam'a karşıyım". 2012. <http://www.ntvmsnbc.com/id/25324112/> (Son erişim: 17.12.2013)

46) NTVMSNBC. "Türkiye, Avrupa'ya ait değil". 2013. <http://www.ntvmsnbc.com/id/25452881/> (Son erişim: 17.12.2013)

47) Radikal gazetesi. "Nazi selamı veren iki Türk tutuklandı". 2013. http://www.radikal.com.tr/dunya/nazi_selami_veren_iki_turk_tutuklandi-1165188 (Son erişim: 09.12.2013)

48) Radikal gazetesi. "Eylül sandık başında geçti". 2010. <http://www.radikal.com.tr/>

turkiye/eylul_sandik_basinda_getti-1033598
(Son erişim: 19.12.2013)

49) Sabah gazetesi. "Avrupa Anayasası". 2007. http://arsiv.sabah.com.tr/ozel/avrupa247/dosya_240,2.html (Son erişim: 16.12.2013)

50) Sabah gazetesi. "Hangi ülkede kaç Müslüman var". 2011. <http://www.sabah.com.tr/fotohaber/dunya/hangi-ulkede-kac-musliman-var/35817> (Son erişim: 19.12.2013)

51) T24. "Fransa ve Britanya'dan Suriyeli muhaliflere silah yardımı". 2013. <http://t24.com.tr/haber/fransa-ve-britanyadan-suriyeli-muhaliflere-silah-yardimi,225734> (Son erişim: 22.11.2015)

52) Takvim gazetesi. "Fransa'da 50 bin Türk daha seçmen oldu". 2012. <http://www.takvim.com.tr/Yazarlar/cetin-gulec/2012/04/24/fransada-50-bin-turk-daha-secmen-oldu> (Son erişim: 11.12.2013)

53) Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği Bakanlığı. "Avrupa Birliği'nin Tarihçesi". 2013. <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=105> (Son erişim: 22.12.2013)

54) Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği Bakanlığı. "Eğitim ve Kültür". 2013. <http://www.abgs.gov.tr/index.php?l=1&p=91> (Son erişim: 08.12.2013)

55) Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği Bakanlığı. "Avrupa Komisyonu". 2011 <http://www.mfa.gov.tr/lizbon-antlasmasi.tr.mfa> (Son erişim: 20.12.2013)

56) Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı.

"Lizbon Anlaşması". 2013.

<http://www.mfa.gov.tr/lizbon-antlasmasi.tr.mfa> (Son erişim: 22.12.2013)

57) Uluslararası İnsan Hakları İzleme Merkezi (UHİM). "İngiltere'de Müslümanlara baskı terörü". 2013. http://www.uhim.org/haberler_detay.php?hid=2155&cid=5 (Son erişim: 22.12.2013)

58) Vatan gazetesi. "Bu konuları hiç sevmiyoruz". 2013. <http://haber.gazetevatan.com/bu-konulari-hic-sevmiyoruz/463640/7/yasam> (Son erişim: 24.12.2013)

59) Yeni Aktüel. "Danimarka, Türkiye olur mu!". 2013. <http://www.yeniaktuel.com.tr/dun109,118@2100.html> (Son erişim: 21.12.2013)

60) Zaman gazetesi. "Müslümanlar, terör paranoyası ve ırkçılıkla beslenen İslamofobiye karşı yasa istiyor". 2006 http://www.zaman.com.tr/dunya_muslumanlar-terror-paranoyasi-ve-irkcilikla-beslenen-islamofobiye-karsi-yasa-istiyor_337117.html (Son erişim: 20.12.2013)

61) Zaman gazetesi. "Avrupa'daki uyum kursu gurbetçiler için çileye dönüştü". 2007. http://www.zaman.com.tr/dunya_avrupadaki-uyum-kursu-gurbetciler-icin-cileye-donustu_483517.html (Son erişim: 20.12.2013)

62) Zaman Gazetesi Avrupa. "Hollanda'da göçmen karşıtı hava, yeni uyum bakanıyla yumuşadı". 2007. http://euro.zaman.com.tr/euro/newsDetail_getNewsById.action?-newsId=19839 (Son erişim: 20.12.2013)

Sokrates'ten Çipras'a Yunanistan'ın Demokrasi Serüveni

Ali İzzet Keçeci*

Antik Yunanistan ve Demokrasinin Doğuşu

Dünya tarihinde bazı kavramlarla özdeşleşmiş ülkeler vardır; kimi ülkeler bu kavramların en belirgin uygulama yerleri olduğundan, kimi ülkeler ise bu kavramların doğum yeri, yani anavatanı olduğundan dolayı bu yansımalar doğar. Nasıl ki futbol denilince, akla bu sporun ana vatanı İngiltere geliyorsa, demokrasi sözcüğü söylendiğinde şüphesiz ilk akla gelen ülke de Yunanistan'dır. Antik Yunanistan'da ortaya çıkan ve uygarlığa dair pek çok düşüncenin ilk örnekleri ile aynı dönemde bu topraklarda yeşeren demokrasi, demos ve kratos kelimelerinin birleşmesinden oluşur. Demos, "kentte yaşayan halk" anlamına gelmekte iken, kratos

"yöneten iktidar" anlamına gelmektedir. Yani uygulamanın kendisi Yunanistan'da ortaya çıktığı gibi kelimenin kökeni de yine Yunan kültürünün eseridir. (Tanilli, 2012:8)

Tanilli'ye göre antik Yunanistan'ın modern dünyaya hediyeleri tabii olarak demokrasi ile sınırlı değildir; oligarşi, monarşi, aristokrasi, demagoji, tiranlık gibi kavramlar da yine aynı dönemde kurumsallaşan ve yüzyıllar boyunca kullanılan kavramlar olacaktır. (2012:9)

Demokrasi kavramını o dönemde de bu dönemde de değerli kılan ve önemle üzerinde durmamızı sağlayan husus nedir?

Binlerce yıl geçmesine rağmen bu kavram üzerinden halen modern dünyanın şekillenmesi nasıl bir tarihsel sürecin ürünüdür?

Şöyle ki, Antik Yunan'ın çağdaşı olan doğu milletleri despotik ve tek adam (kral, tanrı kral ya da tapınak soyluları) eliyle yönetilirken, Atina demokrasisi insanların kendileri yönetmesine imkân veriyordu; senato yapısı ve Atina yurttaşlarının oturumlarda görüşlerin bildirilmesi bir doğrudan demokrasi örneği olarak var olmuştu. Şüphesiz bu durumda Atina vatandaşı olan kişilerin azlığı ve kadınlar ve köleler gibi kitlelerin bu yönetim hakkından mahrum kalması da göz önünde bulundurulacak etkenlerdir. Yani bir diğer deyişle Atina demokrasisi kıymetli bir ilk örnekti, ancak bu uygulamanın bu denli rahat uygulanabilmesi mevcut şartlar dâhilinde yer alan yasal sınırlamalar ve nüfusun birbirini tanıması ve ona göre hareket etmesi neticesinde doğmuştu.

Antik Yunan şehir devletlerinin Perslerle ve akabinde kendi aralarında yaptıkları savaşlar neticesinde her ne kadar Atina kaybetse ve Sparta kazansa da, demokrasi ölmez bir kavram olarak dünya tarihine yerleşmiştir.

Demokrasiye ve Yunanistan'a hizmet etmiş pek çok filozof ve ilim adamı bulunmakla birlikte Sokrates gerek hayatı gerekse düşünceleri ile ayrı bir yer tutar.

*Beykent Üniversitesi
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı Doktora Programı

Atina felsefe okullarının revaçta olduğu bir dönemde ve Yunan kültürünün tüm Akdeniz’de ve bugünkü Ege adalarında hissedildiği bir dönemde yaşayan Sokrates şüphesiz söylevleri ile yeni bir boyut getirmiştir.

Ünlü düşünür, yönetimin hiçbir şekilde soydan gelen asalete ve soylulara ait olmadığını ve toplumu soyluların değil bilgili ve erdemli kişilerin yönetmesi gerektiğini söylemiştir. Bilgi ve erdemden kalıtsal olmadığı ve sonradan öğrenilebilen şeyler olduğunu da ileri süren Sokrates, bu haliyle eşitlik ve adalet kavramlarına da ışık tutmuştur. (Kışlalı, 1984:74)

Antik Yunanistan’ın demokrasi serüveninde önemle üzerinde durulması gereken hususlardan biri de şüphesiz kölelik kurumudur. Öyle ki, rakibi Sparta kentinde askerliğin herkese eşit şekilde vazife olması nedeniyle bilek gücüyle yapılan işlerin herkese ait olması, Sparta’da kol gücünü geliştirmiş ancak kafa gücünü tam olarak geliştirememiştir. Atina’da ise köleler ve askerlerin ayrı bir sınıf olması felsefe ve sanatla uğraşmaya vakti olan bir sınıf yaratmıştır; böylelikle demokrasi, felsefe ve sanatın gelişmesi hızlanmıştır.

Antik Yunan demokrasinin eşitlik kavramına bakış açısı tam da bu noktadan

şekillenmektedir. Özgürlük ve eşitlik kavramları bugünkü anlamları ile anılmamakta idi; özgürlükten kasıt tam anlamıyla şehrin, yani şehir devletinin özgürlüğüydü, diğer bir deyişle şehir devleti özgürse doğal olarak halk da özgürdü, yani devleti karşısına alacak bir özgürlük yürüyüşü ya da anlayışı yoktu. (Akkoç, 2014:36)

Yunan demokrasisinin zaman zaman oligarşi-demokrasi arası gidiş gelişleri olmakla birlikte, yaşadığı evreler özellikle Pers savaşları demokrasinin gelişimine katkıda bulunmuştur.

Demokrasi Sürecinde Yunanistan ve Yaşadığı Evreler

Demokrasiye ev sahipliği yapmış olan antik dönemden önce Pers savaşları akabinde şehir devletlerinin kendi aralarında yaptıkları Peloponessos Savaşları ile ağır ağır sona ermesi neticesinde, Atina demokrasisi şehir surları ile birlikte yıkılmıştır. Bu yıkılma bir yıl yada dönem olmayıp bir sürecin ürünüdür nitekim her ne kadar Atina, Sparta karşısında yenilse de demokrasisi bir günde sona ermemiştir.

Tüm bunların yanı sıra III. İskender bilinen adıyla Büyük İskender’in doğu seferi ve doğunun batıya, batının da doğuya tanınması Antik Yunan kültürü ve anlayışı-

nın da geniş bir alana yayılmasına vesile olmuştur. Öyle ki; ilerleyen birkaç yüzyıla "Helenistik Dönem" adı verilecek ve bu Hellenistik Dönem'in kökeni Antik Yunan kültürü olacaktır. Doğulu tanrılar ile birlikte batılı tanrılara da tapınılmaya başlanılan bir dönemde artık Antik Yunan etkisi her yerde görülmeye başlanacaktır.

Antik Yunanistan'ın da batısında yer alan Roma Cumhuriyeti'nin giderek yükselmesi ve Makedonya ve Yunanistan topraklarını ele geçirmesi ile birlikte tarihte "Greko-Romen" adıyla anılacak bir dönem başlamıştır. Roma Cumhuriyeti giderek büyürken cumhuriyet kurumları giderek küçülmüş ve Montesquieu'nun ifadesiyle büyüyen topraklar cumhuriyeti öldürmüştür.

Roma İmparatorluğu hâkimiyeti ve akabinde ikiye ayrılan Roma ile Yunanistan topraklarının Doğu Roma İmparatorluğu sınırlarında kalması yeni bir süreci de beraberinde getirmiştir. Şöyle ki, Doğu Roma İmparatorluğu sınırlarında kalan Yunan toprakları yeni bir devlet ve yeni bir din baskısını yaşamaya başlamıştır. Ortodoks Hristiyanlığın şekillendiği doğu topraklarında kalan Atina, İskenderiye'nin başına gelenlere rağmen halen felsefe okullarına sahipti ve antik felsefi öğretiler öğretilmeye devam ediyordu. Nitekim bu durum da çok sürmemiş ve Doğu Roma'nın kudretli imparatoru Justinian (MS 529) döneminde Atina felsefe okullarının tamamen kapatılması emredilmiştir. (Gilson (Çev. Çubukçu), 1962:197)

İlerleyen dönemde artan Arap akınları-

nın yanı sıra İtalyan şehir devletlerinin de koloni amaçlı Yunan topraklarını ve adalarını ele geçirmesi ile tarihi açıdan sönük Yunan dönemi başlamıştır. Doğu Roma'nın başkenti İstanbul'un imparatorluk diliyle Konstantinopolis'in Osmanlı Devleti tarafından ele geçirilmesi ile başkentle bağı kopan antik Yunan toprakları çok değil Konstantinopolis'ten sadece birkaç yıl sonra Osmanlı egemenliğine girmiş ve Türk hakimiyeti başlamıştır. Osmanlı hakimiyetinde Yunanistan ve halkı gayrimüslim tebaa olarak algılandığından ve vergisi ve yasal statüsü de bu yolda belirlendiğinden dolayı kendi içinde örgütlenmiş ve kilise ve kendi vakıfları çevresinde toplanmıştır. (<http://www.mfa.gr/turkey/tr/>)

Yunan halkının Osmanlı idaresinde devam eden hayatı ilerleyen yıllarda özellikle 1789 Fransız İhtilali ile başlayan milliyetçilik akımları sonucu yeni bir evreye girmiştir. Her ne kadar Osmanlı unsurlarından ilk isyan eden Yunanlar olmasa da ilk bağımsız olan Yunanistan olmuştur. Küçük isyan hareketleri daha önce de yapılmış olmakla birlikte, ilk ciddi isyan girişimi 1821 yılında başlamış ve aralıklarla sekiz yıl sürmüştür. Osmanlı devletinin o dönemde yaşadığı güçlükler ve ordunun yetersizliği sebebiyle Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'dan yardım istenmesi, her ne kadar Mora isyanının bastırılmasında fayda sağlasa da ilerleyen yıllarda Osmanlı yönetimine ciddi sorunlar açacaktır.

Osmanlı Devleti'nin Mora isyanı sebebiyle tekrardan Rusya ile savaşmak zorunda kalması ve bu savaş neticesinde 1829 yılında yapılan Edirne Antlaşması

ile Yunanistan'a bağımsızlık verilmesi neredeyse iki bin yıl sonra yeniden adı Yunanistan olan bir devletin kurulmasını sağlamıştır.

Yunanistan Krallığının kuruluş aşamasında yaşadığı küçük sorunları çözmesi neticesinde 1832 yılında I. Otto'nun tahta çıkması ile Yunanistan Krallığı resmen dünya devletleri arasına girmiş ve tanınmıştır.

Avrupalı devletlerin Yunanistan üzerinde bu kadar çok durmaları ve bağımsızlığını bu denli hararetle istemelerinin temel nedenleri arasında yükselen batı medeniyetinin kökeninde Yunan medeniyetini görüyor olmalarıydı. Rönesans akımı ile zirve yapan Avrupa sanatı ve sosyal hayatı, tüm bu evrelere ulaşma yolunda antik Yunan sanat ve sosyal hayatını örnek almış ve araştırmıştı. Öyle ki, kendi medeni hayatlarını bu seviyeye getiren tarihsel grubun Müslüman bir devletin egemenliğinde yaşamak zorunda kalması Avrupa ulusları ve devletleri açısından kabul edilemez görülmekteydi.

Bağımsız Yunanistan Krallığı ilerleyen yıllarda yine Osmanlı Devleti savaşa girişmiş ve tarihte Yunan harbi olarak bilinen savaşta yenilmiştir. Balkan savaşları ile topraklarını artıran Yunanistan, I. Dünya Savaşı neticesinde "Küçük Asya" olarak nitelendirdiği Anadolu topraklarında tarihsel devletini kurmak adına işgal girişimine başlamış ve bu amaç uğruna 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'i işgal etmişti.

Türk Kurtuluş Savaşı ile karşılık bulan bu işgal girişimi, Lozan Antlaşması ile

neticelenmiş ve Yunanistan işgal ettiği topraklardan ayrılırken karşılıklı nüfus mübadelesi yapılması hükmü gereği Anadolu'nun en az iki bin yıllık yerleşik milleti olan Rumlar da Yunanistan'a göç etmiştir.

Yunan demokrasi sürecinde şüphesiz Yunanistan isyanı, Yunanistan krallığının kuruluşu ve I. Dünya Savaşı'nı izleyen işgal hareketi büyük yer tutar. Öyle ki, Antik Yunan demokrasisinin hiçbir izinin görülmediği bu süreçte ilerleyen zaman diliminde demokratik bir düzene dönük umutta görülmemekteydi. Diğer bir deyişle, Antik Yunanistan ruhu ve ulus inşası boyutunda yürüyen yeni kuruluş süreci, Antik Yunan'ın demokratik düzenini sadece kitaplardan okumakla yetiniyordu, krallıkla birlikte bir meclis ve başbakanlık kurumunun da kurulmuş olması dikkate değer olmakla birlikte Yunanistan halen bir krallıktı.

Modern Yunanistan'ın Demokrasi Krizleri

Yunanistan'ın özellikle 20. yüzyıl başından itibaren yaşadığı siyasi krizlere baktığımızda Türkiye'nin yaşadığı krizlerle büyük benzerlikler gösterdiğini görürüz. Bunun temel sebepleri arasında şüphesiz bu krizlere taraf ülkelerde ordu ve merkezdeki siyasi partilerin yönetimdeki görüş ayrılıkları ve karşılıklı müdahaleleri gösterilebilir. Yunanistan'ın bunlara ek olarak farklı tarafı ise monarşinin 1970'lere kadar gücünü koruması ve II. Dünya Savaşı sonrası yaşadığı iç savaş ve neticeleridir.

Megalo İdeayı gerçekleştirmek amacıyla İzmir'i işgal eden ve Anadolu içlerine

kadar ilerleyen Yunan güçlerinin 9 Eylül 1922 tarihinde kesin bir şekilde yenilmeleri ve akabinde gelişen ateşkes, barış görüşmeleri ve nihayetinde Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanması ile Yunanistan kendisini ciddi krizler içerisinde bulmuştur.

Nüfus mübadelesinin getirdiği ekonomik ve sosyal yükün üzerine bir de siyasi belirsizlik Yunanistan tarihinde iyice aşılmaz sorunlara dönüşürken 1924 yılında yapılan referandum monarşinin sonu, Helen Cumhuriyeti'nin ilanı anlamına gelecekti. Binlerce yıllık tarihi boyunca Yunanistan ilk kez monarşiyi kaldırmış ve göçmen Yunanların büyük çoğunluğu monarşinin kaldırılması yönünde oy kullanmıştı; cumhuriyetten yana olanların oranı %70 civarındaydı. (Clogg, 2015:111)

Her ne kadar cumhuriyet ilan edilse de, anayasada istenilen düzenlemelerin yapılamaması ve askerinin halen yönetim üzerinde söz sahibi olması, cumhuriyet kurumlarının 1927 yılına kadar tam olarak oturamamasına sebep olmuştur. Bu tarihlerde en önemli siyasi karakter olan Liberal Parti lideri Elefterios Venizelos'un siyasi hamleleri ve halk nezdinde yakaladığı ilgi itici güç olmuş ve 1928 seçimlerinde Venizelos yeniden başbakanlık koltuğuna oturmuştur.

Monarşiyi kaldırıp cumhuriyet ile yola devam etmek isteyen Yunanistan'ın demokrasi krizleri tabii olarak sona ermemiş bu kez de halk Venizeselosçular ve karşıtları şeklinde kamplara bölünmüştü. 1933 ve 1935 yıllarında bir dizi darbe girişiminin başarısızlıkla sonuçlanması neti-

cesinde ordu da yer alan Venizelos taraftarı subaylar daha doğrusu cumhuriyetçi subaylar tasfiye edilmiş ve Venizelos ve arkadaşları sürgüne gönderilmiştir.

Yunanistan bu sefer de monarşi taraftarlarının baskısı ile karşı karşıya idi, 1935 seçimlerini protesto eden Liberal Parti ve Venizelos yandaşları bu sayede Halk Partisi'nin ve lideri Başbakan Çaldaris'in yeniden güçlü bir şekilde iktidara gelmelerine neden olmuşlardı.

Siyaset üzerinde yer alan ordu etkisi yine kendisini göstermiş ve eski bir subay olan Kondilis'in Başbakan Çaldaris'ten yeniden monarşiyi ilan etmesi isteği ve bunu kabul etmeyen Çaldaris'in görevden ayrılması yeniden monarşi yolunu açmıştı. Öyle ki, başbakanlık görevine gelen Kondilis yeniden monarşinin ilan edildiğini duyurdu ve yapılan göstermelik referandum da cumhuriyet yerini monarşiye bıraktı. (Clogg, 119)

Dünyanın giderek yeni bir savaşa doğru sürüklendiği bu yıllarda kralın yeniden tahtına oturması ve General İoannis Meteksas'ın başbakanlığa getirilmesi bir süre olayları dizginlese de, 1929 ekonomik buhranının derin izlerini yaşama-ya başlayan Yunanistan'da hiçbir krizin sonu gelmemişti. II. Dünya Savaşı tüm dünyayı kasıp kavurmaya başlamışken şüphesiz Yunanistan da bu etkiden uzak kalamamış ve önceleri her ne kadar İtalyan işgaline "oxi", yani hayır demeyi başarsa da ilerleyen tarihte Atina Akropolü'nde gama haçlı Nazi bayrağının dalgalanmasını engelleyememişti.

Yunanistan bu kez de faşist işgal altında

buldu kendini. Bu dönemin en önemli neticesi, savaş sonrası yapılan Yüzdeler Antlaşması'dır. Moskova'da 1944 yılında İngiliz Başbakanı Churchill ile Sovyet Lideri Stalin arasında "Yüzdeler Antlaşması" yapılmıştı. Bu antlaşma ile Balkan devletleri ya İngiliz ya da Sovyet etki alanı içinde yer alacaktı. Antlaşmaya göre; Yunanistan %90 oranında İngiliz etki alanında bırakılıyordu. (Gürel, 1993:49)

Tüm dünyayı etkileyen II. Dünya Savaşı'nın sona ermesi neticesinde İngiliz etki alanında kalan Yunanistan'da yeni sorun iç savaştı. İç savaşı çıkartan etkenler doğal olarak yeni sona ermiş olan dünya savaşı döneminden mirastı; savaş esnasında işgale karşı örgütlenen ve komünist bileşenlerden oluşan EAM (Ulusal Kurtuluş Cephesi) ve silahlı kanadı ELAS (Halkın Ulusal Kurtuluş Ordusu) ve komünist olmayan direnişçilerden oluşan EDES (Ulusal Cumhuriyetçi Yunan Cephesi) savaş sonrası iktidar paylaşımı ve yeni düzene kimin hakim olacağı hususlarında bir iç savaşa tutuşmuştu. Öyle ki, komünist gruba komşu komünist ülkelerden de (Arnavutluk, Yugoslavya, Bulgaristan) silah ve maddi destek gelince iş iyice içinden çıkılmaz bir hal almıştı. (Clogg:127)

İç savaşın ayak sesleri öncesi ve hatta uğultusu içinde 1946 seçimleri ve anayasa oylaması yapıldı. Yola sürgündeki kralla mı yoksa cumhuriyetle mi devam edileceği konusunda yapılan halk oylamasında %68 oranında monarşi tercihi çıktı ve kral yeniden ülkesini yönetmeye başladı. (Clogg:128) Bu durumda, yani cumhuriyet yerine monarşinin yönetim aracı olarak devam etmesinde şüphesiz

komünist bir yönetim yerine krallığı tercih eden zorunlu bir oran da vardı.

İlerleyen zaman diliminde iç savaşın sona ermesi ve Yunanistan Krallığı'nın batı birliği içerisinde yer alarak 1952 tarihinde NATO'ya katılması Yunanistan demokrasisi açısından yeni bir evre anlamına geliyordu.

Sürekli değişen hükümetler, yaşanan siyasi ve ekonomik krizler üzerine bir de Kıbrıs meselesinin çıkması ve iyi ilişkiler yaşanan komşu Türkiye ile ciddi sorunlar içerisine girilmesi Yunan demokrasisini yine bilindik açmazlar içerisine itmişti. Tüm bu sorunların yanında ordunun gücü ve yine yönetime gelmeye dönük darbenin ayak seslerinin iyice hissedilmeye başlandığı 1967 yılında ordu yönetime el koydu ve bilinen adıyla "Albaylar Cuntası" başladı.

1967 sonbaharında ordu, bürokrasi ve eğitim kurumlarında büyük çaplı bir tasfiye hareketi başlattı. Aralık ayında silahlı kuvvetleri ve halkı, yönetimde bulunan cuntayı devirmeye çağıran kral, girişiminin boşa çıkması üzerine Roma'ya kaçmak zorunda kaldı. Cuntanın buna gösterdiği tepki General Georgios Zoi-takis'i naipliğe, Albay Georgios Papadopoulos'u da başbakanlığa getirmek oldu. Bu arada siyasal tutuklular için çıkarılan afila serbest bırakılan siyasetin önemli aktörlerinden Andreas Papandreu ülkeden ayrıldı. Göz hapsine alınan babası eski başbakan Georgios Papandreu ise Kasım 1968'de öldü. Mart 1972'de Zoi-takis'in yerine geçen Papadopoulos, cuntanın Haziran 1973'te monarşiye son vermesinden sonra cumhurbaşkanlığı görevini üstlen-

di ve sivil yönetime dönüş hazırlıklarını başlattı. Halk arasında desteği zayıflamış olan askeri rejime itibar kazandırmak isteyen cuntanın girişimleriyle 1974'te Kıbrıs' ta Enosis'e yönelik bir darbe düzenlendi. Ama darbenin ardından Türk birliklerinin Kıbrıs'a çıkmasıyla doğan bunalım cuntanın hızla çökmesine yol açtı. (Köylü, 2009:57)

Bu tarihten sonra göreve gelen Konstantin Karamanlis, kurduğu ve lideri olduğu Yeni Demokrasi Hareketi ile iktidara gelmiş ve Yunan halkının gözünde bir kurtarıcı muamelesi görmüştür. Karamanlis'in önünde en büyük sorun şüphesiz komşu Türkiye ile yaşanan Kıbrıs problemi idi, yeniden demokrasi denemesine ve parlamenter yönetime geçen Yunanistan o tarihten itibaren bir daha monarşiye dönmemiştir.

İlerleyen yıllarda Avrupa devletlerinin tıpkı bağımsızlık isyanı esnasında arkasında durması gibi, Avrupa Birliği'ne (O dönemde Avrupa Topluluğu) girişte büyük öncelik tanıdığı Yunanistan, çok kısa bir süre sonra 1981 yılında Avrupa Topluluğu'nun bir üyesi haline geldi. Avrupa Topluluğu üyeliği, çok değil yedi sene önce askeri yönetimle yönetilen ve demokrasiden uzak kalan Yunanistan'a çok şey kazandırdı. Artan şehir nüfusu, büyüyen ekonomik zorluklar, askeri ve siyasi darbelerle tıkanan demokratik süreç ve üstüne soğuk savaşın derin gölgesi Yunanistan'ın AB üyeliğine girişinde önemli etkenler oldu.

AB-Soğuk Savaş ve Yeni Yunan Demokrasisi

Geçirdiği tüm evrelerde ordunun gölge-

sini her zaman üzerinde hisseden Yunan siyaseti, 1973 yılında monarşinin (her ne kadar cunta döneminde olsa da) kaldırılması ve Yeni Demokrasi Partisi ile Konstantin Karamanlis'in aktif siyasete, üstelik tek başına ve bir kurtarıcı olarak dönmesi yeni bir demokrasi sürecine işaret ediyordu.

Yarım kalan AB sürecini bir an önce aktif hale getirmek isteyen Karamanlis, bu yolla öncelikle ülke demokrasisi akabinde de ülke ekonomisini düzene koymak istiyordu. Her ne kadar ekonomik göstergeleri AB'ye girmeye tam uygun olmasa da, bir şekilde zenginler kulübüne üye olmuştu.

Üyelik müzakerelerinin çetin geçmesi ve tam olarak AB hibeleri ve etkilerinin görülmesi en erken 1985 yılında görülmeye başlandı; öyle ki, ilk dönemde Yunanistan'da Karamanlis dışında hiçbir lider AB taraftarı değilken, ilerleyen yıllarda başta PASOK lideri Andreas Papandreu olmak üzere pek çok siyasi lider ateşli birer AB savunucusu olmuşlardı. (Köylü:58)

AB'nin Yunanistan'a ve Yunan demokrasisine katkısı sadece ekonomik hibeler ya da şehirleşme hareketleri değildi, doğal olarak Yunan demokrasisi de ciddi kazanımlar elde etmişti. Öyle ki, her siyasi krizin ardından Atina sokaklarına inen asker küçük birkaç söylevin dışında artık ne müdahale eder hale gelmişti ne de söz söyler konuma.

Ordunun siyasi aktör olarak uzun yıllar Yunan demokrasisinde belirmesinde şüphesiz arkasındaki halk desteği de büyük önem taşımaktadır. Büyüyen

ekonomik sorunlar ve çözülemeyen siyasi krizlerden siyasi liderleri ve partileri sorumlu tutan halk, çoğu kez bu sebeple ordu yanında saf tutmuşlardır.

Halkı cunta ile aynı safta görmek doğru olmasa da, ordunun Yunan demokrasisinde yarattığı gölgede bu etki göz ardı edilmemesi gereken bir bilgidir.

Soğuk savaşın ağır ağır sonuna doğru yaklaşıldığı yıllarda, Yunanistan'ın yeniden NATO'nun askeri kanadına dönmesi de Yunan demokrasisi açısından büyük bir önem taşımaktadır. Batı Bloku'nda Türkiye ile birlikte yer alan Yunanistan Soğuk Savaş döneminde her ne kadar hareketli yıllar geçirse de, başta Sovyet tehdidi olmak üzere pek çok siyasi çalkantıdan etkilenmemiştir.

İlerleyen zaman diliminde, Yunan demokrasisi aile siyasetini devam ettiren ve neredeyse yüz yıldır aynı soy isimle ülkeyi yöneten liderler ve derinleşen ekonomik ve siyasi krizlerden iyice bunalarak bir nevi "cuntasız" ancak mevcut siyasi aktörlerden arı bir yönetim arayışını giriştiler.

Yunan Demokrasisinin Metal Yorgunluğu ve SYRIZA

Metal yorgunluğu tabirinin bu alanda kullanılmasının ne kadar doğru ya da yanlış olduğu tabii olarak ucu açık bir konudur. Ancak belli bir süre kullanılan metal malzemenin kullanım alanı ve kullanım şekline bağlı olarak artık eski işlevini yapamayacağı kanaatine ulaşıldığında bir nevi emekliye ayırma, kenara çekme yöntemine "malzemenin metal yorgunluğu" adı verilir.

Yunan demokrasi tarihinde özellikle monarşinin tekrar kaldırıldığı 1973 yılı ve akabinde cunta yönetiminin bir daha gelmemek üzere Yunan demokrasisinin sırtından indiği 1974 yılından itibaren yaşanan siyasi krizler belli isimler üzerine yoğunlaşmıştır.

Özellikle yüzyıl başından itibaren Yunan tarihini ve demokrasisini şekillendiren olaylarda hemen hemen aynı soy isimler ya da karakterler ön plana çıkmaktadır. Yunan ulus bilincinin gelişmesinde ve "Megalo İdea" uğruna batı Anadolu'yu işgal girişiminde başlayan Yunan siyasi karakteri, hemen hemen yüzyılın tamamında hüküm sürmüş ve bugünlere gelmiştir.

Peki, Yunan demokrasisini bu denli çetin bir sınavdan geçiren unsurlar nelerdi ve her zaman bir kurtarıcı olarak karşılanıp, sonra büyük bir hezimetle uğurlanan her ne dense bir sonraki ya da iki sonraki seçimde tekrardan iktidar yapılan liderler Yunanistan için ne anlam ifade ediyordu? Bu noktada akraba liderlere bir bakmakta yarar vardır;

"Yunanistan ayrımcı olmayan ve babadan kalma unvanların az görüldüğü bir toplumdur. Buna rağmen önemli ölçüde yarı-verasete dayalı siyasal bir kastın yönetimindedir. Önde gelen siyasetçilerden Konstantinos Mitsotakis 1965 tarihli bir gazetede yayımlanan röportajında, 'liderlik ne bahşedilir nede miras kalır' demişti. Oysa babasıyla amcası parlamento üyesiydiler; kendisi de Elefterios Venizelos'un akrabasıydı. Elli yılı aşkın bir süredir parlamentoda yer alan Mitsotakis birkaç kabinede bakanlık yapmış, ayrıca 1990 ve 1993 arasında başbakanlık göre-

vini yürütmüştü. Kızı Dora Bakoyanni ise 2006-2009 yıllarında Yunanistan'da bir kadının o güne dek çıktığı en yüksek makama gelerek Kostas Karamanlis hükümetinde dışişleri bakanı olmuştu. Bundan önce de 2002-2006 arasında Atina'nın ilk kadın belediye başkanıydı. Erkek kardeşi Kyriakos da parlamento üyesidir. Bu verasetçi eğilimin başlıca örneği Yorgo Papandreu'dur. 2009 yılında başbakan oldu, daha önce de babası Andreas (1981-89, 1993-96) da aynı görevi yürütürken kendi de bakandı, aynı şekilde dedesi Yeorgios'un (1944-45, 1963-65) başbakanlık yaptığı kabinelerden sonuncusunda Andreas Papandreu'da bakan olmuştu. 1981'de Andreas Papandreu selefi, Yeni Demokrasi hükümeti başbakanı Yeorgios Rallis'ten görevi devraldı. Rallis'in hem büyükbabası (Dimitrios Rallis) hem dedesi (Yorgos Theotokas) başbakanlık yapmışlardı. Yorgo Papandreu 2009 yılında başbakan olunca bu görevi 50'li 60'lı ve 70'li yıllarda başbakan, 80'ler ve 90'larda da cumhurbaşkanı olan Konstantinos Karamanlis'in yeğeni Kostas Karamanlis'ten devralmıştı." (Clogg:238)

Monarşiyi kaldırmış olmasına rağmen, demokratik yollardan bir yüzyıl boyunca akraba bağı olan kişiler tarafından yönetilen Yunanistan'da bu durum giderek artan siyasi krizler ve ekonomik darboğazın da etkisi ile farklı bir yöne doğru evrilmeye başlamıştı. Yunanistan halkının ateşli bir şekilde savunduğu AB, dayattığı kamu paketleri ve kemer sıkma politikaları ile iyice başa dert olmaya başlamıştı.

2010-2015 dönemi arasına geldiğimizde, biriken tarihsel yüklerin de etkisi ile

daha önceki seçimlerde oyunu artırmasına rağmen merkez partilerinin gücüne hiçbir surette ulaşamayan ve pek çok bileşenden oluşan SYRIZA artık gücünü iyice hissettirmeye başlamıştı.

Yunan demokrasi tarihi yeni bir sürece evriliyordu, radikal sol koalisyon olan SYRIZA 2015 yılının ocak ve eylül aylarında yapılan iki seçimde de birinci parti olmayı başarmış ve tek başına iktidarı az bir milletvekili sayısı ile kaçırmıştı. (<http://www.electionresources.org/gr>) SYRIZA'yı iktidara getiren etkenler üzerinde çokça durulmasına rağmen, bazı olayların üzerinde durmakta yarar vardır.

Yunan demokrasi kültürüne olan etkisi ile Ortodoks Hristiyanlığın belirgin ölçüde hayata ve siyasete olan yansımaları ve İncil üzerine yemin etmeyeceğini açıklayan ve yeminini de bu şekilde gerçekleştiren bir genel başkanın partisinin tüm partileri açık ara geride bırakarak lider olabilmesi ve Yunan demokrasisinin bunu da görmüş olması kayda değerdir.

Gelinen noktada;

- İlk askeri müdahalesini 1843 yılında gören Yunanistan'ın askeri krizlerinin bir türlü bitmek bilmemesi ve gerek top raklarını artırdığı Balkan savaşları gerekse küçük Asya felaketi sonrası yaşadığı krizlerin yine asker odaklı olması, diğer bir deyişle askerin her zaman demokrasi üzerinde bir gölge olarak durması ve cunta yönetimlerinin alışlageldik hale gelmesi,
- Özellikle 1950'li yıllardan itibaren artan köyden kente göç dalgası ve başta Atina, Selanik ve Girit adasının nüfusunun hızlı

bir şekilde artması,

- Yüzyıl başında nüfus mübadelesi ile artan nüfusu, artan şiddet olayları ve yoksulluk nedeniyle başta Kanada, Avustralya ve ABD olmak üzere pek çok ülkeye dış göç olarak dağılması ve bunun ekonomide yarattığı derin izler,
- II. Dünya Savaşı, iç savaş ve akabinde Soğuk Savaş'ın içinde bulunan Yunanistan'ın aileden gelme liderler tarafından dönemsel olarak yönetilmesi,
- Aileden gelme liderlerin dönemsel çözümlerinin Yunanistan halkının ve demokrasinin sorunlarına tam çözüm üretmemesi,
- Komşu ülke Türkiye ile başta Kıbrıs ve Ege sorunu olmak üzere bir türlü sona ermeyen sorunların başta askeri yatırım ve harcamalar olmak üzere ülke ekonomisine ciddi yük getirecek bir boyuta ulaşması,
- Merkez sağ ve merkez sol partilerin her ne kadar liderleri değişse de anlayışları değişmediği için halkta bir bıkkınlık yaratması,

Bu ve buna benzer pek çok sebep, Yunan demokrasininin bir nevi metal yorgunluğuna uğramasına sebep olmuş ve bu durumda başta merkez sol PASOK olmak üzere köklü partilerin ciddi oy kayıplarına uğramasına yol açmıştır.

Bugün Yunanistan demokrasisi, yoluna AB üyesi olarak SYRIZA liderliğindeki hükümetle devam etmektedir. Antik Yunan'dan bugüne gelişen ve değişen demokrasi eğrisinin bugünden sonra nasıl bir yol izleyeceği, eski köklü partilerin kendine çekidüzen vermesine, SYRIZA'nın içte birliğini korumakla birlikte ülkeye verdiği sözleri yerine getirmesine

ve AB'nin Yunanistan politikasının nasıl devam edeceğine bağlı gibi görünmektedir.

Demokrasinin doğduğu ve adını aldığı topraklar, geçen yüzyılda ciddi demokrasi krizleri yaşasa da bugün bölgenin demokratik ülkeleri arasında yer almaktadır.

Kaynakça

- 1) Akkoç, Aslıhan. Yunan Demokrasisinin Kavramsal Yönü ve Toplumsal Arka Planı. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt:16. Sayı 1. Afyon. 2014
- 2) Clogg, Richard. (Çev.Dilek Şendil) Yunanistan'ın Kısa Tarihi. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları. İstanbul. 2015
- 3) Gilson, Etienne. (Çev. İbrahim Agah Çubukçu) Şark Filozofları. İstanbul. 1962
- Gürel, Şükrü Sina. Tarihsel Boyut İçinde Türk Yunan İlişkileri (1821-1993). Ümit Yayıncılık. Ankara. 1993
- 4) Kışlalı, Ahmet Taner. Eski Yunan'da Demokrasi ve Demokratik Düşünce. Amme İdaresi Dergisi. Cilt: 17. Sayı: 1. Ankara. 1984
- 5) Köylü, Murat. Yunanistan'da Hükümet Bunalımları. 21. Yüzyıl Dergisi. İstanbul. Ekim 2009.
- 6) Tanilli, Server. Uygarlık Tarihi. Remzi Kitabevi. İstanbul. 2014.
- 7) <http://www.mfa.gr/turkey/tr/yunanistan-hakkinda/tarih-ve-kultur/tarih.html>
- 8) <http://www.electionresources.org/gr/vouli.php?election=2015>

Notlar

- 1) Bugün halen modern Yunanistan'da pek çok devlet dairesinin girişinde "kratos" ifadesi yazmaktadır.
- 2) Kadınlar, köleler ve aynı zamanda yabancılar da bu yönetim hakkından yani yönetime katılma hakkından mahrumdu, öyle ki Atina şehrinin yurttaşı olmak için orada doğmak ve Atina'lı soyundan gelmek gerekiyordu. Diğer

bir deyişle başka bir kentten gelip Atina'ya yerleşen kişi yönetici sınıfta yer alamayacağı gibi onun çocukları Atina'da doğular dahi bu hakkı elde edemeyeceklerdi.

3) Peleponessos Savaşı olarak da bilinen ve Atina ve Sparta şehir devletlerinin öncülüğünde pek çok ada ve şehir devletinin karıştığı ve uzun yıllar süren bir savaştır. Tarihteki önemi ise; Tukidides'in yazmış olduğu savaş günlüklerinin incelenmesi neticesi Atina'lı komutan Perikles'in Siyasi Realizm'in ilk fikir babalarından kabul edilmesini sağlamasıdır.

4) Demokrasi yerine oligarşiyi savunan düşünürlerin sayısı hiç de az değildir, öyle ki Sokrates'in öğrencisi Platon dahi devlet adlı eserinde açıkça oligarşiden yana tavır almaktadır. Ancak bu durumları o dönem koşullarında irdelemekte tabii olarak yarar vardır.

5) Burada bahsi geçen şehir surlarının yıkılması ifadesi, Peloponessos savaşları neticesinde yenilen Atina'nın Sparta'nın barış şartlarından olan "Atina şehri etrafındaki şehir surlarının yıkılması ve tekrar yapılması" maddesine atıftır.

6) "Cumhuriyet genişleyince ölür" Montesquieu'nun sözü tam olarak böyledir.

7) İmparator Theodosius II döneminde İskenderiye şehrinde başlayan pagan karşıtı ayaklanma ve olaylarda İskenderiye felsefe okulu kapatılmış ve başta ünlü kadın filozof Hypetia olmak üzere pek çok filozof öldürülmüştür.

8) Osmanlı Devletine isyan ilk eden millet Sırp'lar'dır.

9) Yunanistan Krallığı kurulduğunda tahta kimin geçeceği hususu, dönemin büyük güçleri Rusya, İngiltere ve Fransa arasında tartışılmış ve bu üç ülkeden birinden olmayacağı karara bağlanmıştı, öyle ki; tahta geçen I.Otto Bavyera Dükü'nün oğlu yani bir Alman'dır.

10) Büyük ideal, büyük emel anlamlarına gelen bu kavram, Yunanistan'ın eski topraklarına sahip olması ve başkenti yeniden Konstantinopolis olacak şekilde kurulmasını amaçlamaktaydı. I. Dünya Savaşı sonrası küçük Asya'nın işgal edilmesinin sebebi de budur.

11) 28 Ekim 1940 günü, faşist İtalya'nın Atina büyükelçisinin getirdiği teslim olma mesajı aynı gün Meteksas yönetimi tarafından sert bir şekilde reddedilmiş olup bu gün (28 Ekim) halen Yunanistan'da OXI yani Hayır günü olarak kutlanır.

12) Yunanistan'ın II. Dünya Savaşı sonrası batı bloğunda yer alması daha öncede bahsi geçtiği üzere yüzdeler antlaşmasında İngiliz hegemonyasına verilmesinden kaynaklanmaktadır. Komşusu Türkiye ile birlikte NATO'ya alınan ve Sovyet bloğu karşısında yer alan Yunanistan bu misyonunu soğuk savaşın sonuna kadar sürdürmüştür.

13) Yunanistan AB'ye girdiğinde sanayi yok denecek kadar az, turizm geliri bugünkünün yanından bile geçmeyecek ölçüde yetersiz ve Köylü sınıf teknolojik imkanlardan yoksundu. Gayri safi milli hasıla bir ölçüde yüksek gösterilmişti. Nitekim bu yanlış düzenlemeler, bugün halen Yunanistan ekonomisinde bir yük olarak durmaktadır.

14) Yunanistan anıldığı üzere Türkiye ile birlikte batı bloğunda yer aldığı için NATO'ya aynı anda üye olmuşlardı. Ancak 1974 tarihinde Türkiye'nin Kıbrıs'a dönük müdahalesinde NATO'nun olaya tepki göstermemesi ve hatta Türkiye'den yana tavır koyması bahane edilerek Karamanlis yönetimi tarafından Yunanistan NATO'nun askeri kanadından ayrılmıştı, tekrar dönüşü 1982 yılında Türkiye'nin vetoyu kaldırması ile gerçekleşmiştir.

Fransa ve Göçmenler: Asimilasyon mu Entegrasyon mu?

Erol Arslan*

Giriş

Suriye’de devam eden iç savaş, savaşın sebep olduğu milyonlarca göçmen, bu göçmenlerin Avrupa sınırlarındaki göç baskısı ve 13 Kasım Paris saldırıları Fransa gündemine dönem dönem gelen göçmenler konusunu bir kez daha gündeme sert bir şekilde tartışma konusu olarak getirdi. Özellikle Paris saldırılarının ardından yabancı, göçmen, Müslüman kavramları etrafında yeni bir tartışma başlatılmış oldu.

Kapılarını savaş mağduru göçmenlere açmak üzere olan Fransa, saldırıları bahane ederek sınırlarını kapattı ve kabul etmek yönünde irade ortaya koymadığı göçmenleri geri çevirmek için gereken nedeni Paris saldırılarıyla bulmuş oldu.

Göçmenliğin Tarihi Fransa’nın Tarihi

Öncelikle bilinmelidir ki, göçmenler üzerine çalışmak, Fransa üzerine çalışmak demektir. Dünyanın Fransa’sı, dolayısıyla Fransa tarihi, Fransız ulusu, toplumu, asimilasyonun gücü, Fransız dili, okulu, kimliği üzerine çalışmaktır.

Tarihi olarak Fransız halkı siyasi birliklik üzerine kurulmuştur. Vatandaş (citoyen) olmak için bir etnik gruba referans göstermek gerekmez. Fransız anlayışının özelliği, bir taraftan kendisini sosyal sözleşme/toplum sözleşmesi (contrat sociale) anlayışından, bir taraftan da Aydınlanma felsefesi ve İnsan Hakları Beyannamesi’nden beslenmesidir.²

Göç olgusu Fransa için eski bir kavramdır. Eski rejim (Ancien Régime - 1789 devrimi öncesi) döneminden beri yabancı sanatçılar, tüccarlar, askerler gelip yeteneklerine göre ülkede iş buluyorlardı. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren göç olgusu daha çok nitelik değiştirdi; ancak daha az kalifiye insan gücü gelmeye başladı. 1800’lerin başında Avrupa’da en kalabalık nüfusa sahip ülke olan Fransa, 1911 de 11. sıraya geriledi. Sanayileşmenin işgücü ihtiyacını gerekli kıldığı dönemde iç göç tüm ihtiyaçları karşılamaya yeterli gelmiyordu ve bazı bölgelerde (region) mevsimlik işçi ihtiyacını karşılamak için göçler teşvik ediliyordu.³ Avrupa’nın önde gelen sanayileşmiş ülkeleri arasında olan Fransa, bu önemli göç dalgalarını görerek, farklı ülkelerden yabancı işgücü ihtiyacını karşılamaya başladı.

Bu göç dalgalarıyla, imparatorluk ve sömürgecilik tarihi ve coğrafyası açısından çok kültürlü bir ülke olan Fransa; her sene 20 bin civarında yasal yollarla gelen kişilerle de birlikte,⁴ Avrupa’nın en eski, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yabancı sayıları bakımından da en önemli göçmen ülkesi haline geldi.

Avrupa Menşeli Göçler

Fransa’daki iş gücü çağırısı dışardan yabancı buldu. İşgücü fazlası olan birçok ülkeden genç nüfus, Fransa’da daha iyi bir hayat ve iş bulmak için geldi. İlk gelenler özellikle komşu ülkelerdendi. (İtalya, İspanya, Belçika, İsviçre, Ruslaştırma poli-

* (Fransa) Université de Bourgogne. Anayasa Hukuku Doktora Öğrencisi

tikalarından kaçan Yahudiler bile vardı) Komşu ülkelerden gelen göçün, işgücü ihtiyacını karşılayacak oranda yeterli olmaması üzerine, madencilik şirketleri kendileri doğrudan yabancı işgücüne başvurarak ihtiyaçlarını karşıladılar. Bu ülkelerden gelen 330.000 göçmen, toplam göçmen nüfusun %31'ini karşıladı. Belçika uzun yıllar göçmenlerde başı çekti. Göçmenler genellikle girdikleri sınır bölgelerine yerleştiler. İtalyanlar Akdeniz ve Alp vadisine yerleşirken, Belçikalılar kuzeye, Kuzey Afrikalılar da özellikle Marsilya'ya yerleştiler.⁵

Fransa, büyük şehirlerde 5 milyonluk bir göçmen nüfusuna ulaştı (2004 ortasında İNSEE verilerine göre bu rakam nüfusun % 8 ine tekabül etmektedir)

Göçmenlerin geldiği başlıca üç ülke Cezayir, Tunus ve Portekiz'dir. Fransa da üç bölge göçmenlerin %60'ını barındırmaktadır. Île-de-France %40 (6 kişiden 1'i göçmen), Rhone-Alpes %11 ve Proven-

ce-Alpes-Côte d'Azur göçmen nüfusun %49'una ev sahipliği yapmaktadır.⁶

Kırsal kesimden şehirlere göçün düşük yoğunlukta olması, sanayileşme alanında işgücü ihtiyacı nedeniyle 1880'lerden itibaren Fransa işgücü göçünü kullanmaya başladı. Sınırların açılmasıyla birlikte 1851'de 380.000 olan nüfus 1881 de 1 milyonu aştı. (O zaman göçmen nüfus, toplam nüfusun % 3'üne denk geliyordu). 1931'de 2.7 milyonu bulan göçmen nüfus (toplam nüfusun % 6.4'üne) 1999'da 4 milyon'a (nüfusun % 7'si) ulaştı.⁷

Avrupa menşeli göçlerin birçok sebebi vardı. Franco'nun diktatörlüğünden ve ekonomik sorunlardan kaçan İspanyollar, Portekizlilerin gelişi ekonomik sebeplerden daha çok Salazar'ın diktatörlüğüne dayanmaktaydı. İtalyanlar ise uzun zaman Fransa'da ki İlk göçmen topluluğu oluşturdu ve genel olarak iyi entegre oldular. Fas, Tunus, Cezayir (Le Maghreb) kökenli göçler 1945'den sonra da devam

etti. 1945 sonrasında ağırlıklı göç Afrika kökenliydi. 1946-1973 arasında yabancı sayısı ikiye katlandı. Ancak 1973 ekonomik kriziyle göç dalgası yavaşladı. İşçi göçüne kapıların kapatılmasından sonra göçün ana motivasyon maddesi aile birleşimi, (regroupement familial) sonrasında iş, yüksek öğrenim ve kişisel güvenlik oldu.⁸

Birinci Dünya Savaşı'ndan 1945'e

1914 öncesinden başlayan ilk göç dalgası 1945 e kadar devam etti. 1. Dünya Savaşı boyunca Fransa, İmparatorluk topraklarından asker aldı ; Cezayir 172.000, Tunus 60.000, Fas 37.000, Afrikalılar 134.000, Hindi Çin 34.000, Madagaskar 34.000, Avrupalılar (İtalya, İspanya, Portekiz, Yunanistan) 220.000.⁹

Birinci Dünya Savaşı'ndan önce yabancılar kalifiye olmayan işçi konumundaydılar. 1914'ten sonra öncelikle savaş döneminde

minde Cezayir ve Vietnam'dan getirilen 600.000 kadar kişi önemli bir işgücü oldu ancak Fransa'nın yeniden ülkeyi imar etmesi için gereken işgücü açığı gelenlerden daha fazlaydı. Bu işgücü açığını kapatmak için İtalyanlar ve özellikle de Cezayirli göçmen olarak çağrıldı. 1931'de göçmenler nüfusun %7'sini oluşturuyordu. 1929 krizi göçü yavaşlattı. Sınırlar daha güvenli hale getirildi ve işler öncelikle Fransızlara verildi.¹⁰

Uzun yıllar devam eden göç dalgaları, Fransız toplumunda entegrasyon sorununu gündemde tuttu. Fransız-Cezayir savaşından sonra metropollerdeki Cezayirli nüfusu ikiye katlandı. Birçoğu vasıfsız işçi konumundaydı. Faslıların (Marocaines) göçü 1960'ların ortasında hızlandı. Büyük Fas şehirleri artan nüfusu kendi içinde eritemedi. Onların bir çoğu Paris bölgesinde araba fabrikalarında işçi ola-

rak çalışırken, Tunuslu göçmenler ticaret, hizmet ve inşaat sektöründe çalıştılar.

Savaş sonrasında doğuda ve kuzeyde harabeye dönen yerler; iç göçün devam etmesi, 1919 ve 1936'da yasayla;

- çalışma sürelerinin azaltılması,
- dışarda Amerika'nın yeni göçmenlere kapılarını kapatması,
- diktatörlerin birçok ülkede iş başına gelmesi,
- siyasi sığınmacı sayısının artışı gibi bütün bu faktörler yabancıları Fransa'ya yöneltti.¹¹

1950'den sonra şartlar yeniden göçmen almaya elverişli durumdaydı. Fransa savaşta 600.000 kişi kaybetti, nüfus yaşlanmaya başladı. (Orta Avrupa ülkeleri -Polonya, Çekoslovakya, Yugoslavya- dışarıda yaşayan vatandaşlarını geri çağırmaya başladı) Yeniden inşa acil durum olarak görüldü. Siyasi sorumlular nüfus sorununun bilincindeydi. 1945 de Nüfus ve Aile Yüksek Komitesi (Haut Comité de la Population et de la Famille) kuruldu, o zamana kadar göçmenlerin alımı, karşılanması, konut ve iş ihtiyacı Ulusal

Göçmen Merkezi'nin (ONI- Office National de l'immigration) tekelindeydi.

- Bakanların ONI'nin vesayetiyle rekabeti bu kurumun getirdiği tıkanıklık,
- İdarenin ağırlığı,
- ekonominin yeniden canlanmasındaki yavaşlık,
- Fransa'daki düşük ücret,
- Sendikaların işçi piyasasındaki yabancı rekabetine olan çekinceleri gibi bütün faktörler bu dönemde göçü yavaşlatan sebepler olmuştur.

1950'nin ortalarından 1974'e kadar göç ekonomik gelişmeye paralel olarak hızlandı. 1974'den itibaren ekonomik problemler işsizliğin (chomage) artması, kamu gücünü, göçü yavaşlatmak için bazı kısıtlayıcı önlemler aldı.¹²

19. Yüzyıl: Entegrasyon ve Göçmenler

Fransa, cumhuriyetçi Jakoben geleneğin meyvesi olan asimilasyoncu geleneğiyle anılmaktadır. 19. yy sonunda geniş bir imparatorluk üzerinde hakimiyet kur-

TANIMLAMALAR

Göçmen (Immigré)

Entegrasyon Yüksek Konseyi'nin kabul ettiği tanıma göre göçmen; Fransa dışında doğan Fransa'da ikamet eden yabancısıdır. Fransa dışında doğan ama Fransa'da ikamet eden Fransızlar bu gruba girmezler.

Yabancılar ve göçmenler tamamen karışmaz, göçmenler tam olarak karşılıklı şekilde yabancı sayılmaz. Bazı yabancılar (özellikle küçük yaşta çocuklar) Fransa'da doğmuştur. Kişi sonradan Fransız kimliğini kazansa bile göçmenlik sıfatı kalıcıdır. Göçmenlerin coğrafi orijini, doğduğu ülke, belirleyici unsurdur, doğum anındaki vatandaşlık kimliği değil. Yabancılar ise değişken olup daha sonradan vatandaşlık kazanılarak Fransız olunabilir.

Yabancılar (étranger) ise Fransa'da ikamet eden ancak özel veya farklı sebeple Fransız kimliği bulunmayan kişidir. Aynı zamanda başka bir vatandaşlığı da bulunan Fransız vatandaşları yabancı statüsünde değil Fransız olarak kabul edilir.

**Yabancıların milliyetlerine göre dağılımı
2012**

	Dağılım (%)	Kişi
Avrupa	39,6	1 576 508
AB 27	35,0	1 391 258
İspanya	3,4	133 421
İtalya	4,4	174 856
Portekiz	12,8	509 254
Birleşik Krallık	3,9	156 432
Diğer AB Ülkeleri 27	10,5	417 294
Diğer Avrupa Ülkeleri	4,7	185 250
Afrika	40,2	1 600 185
Cezayir	11,8	469 595
Fas	11,0	436 429
Tunus	3,9	155 012
Diğer Afrika Ülkeleri	13,5	539 149
Asya	13,9	553 901
Türkiye	5,5	217 806
Kamboçya, Laos, Vietnam	1,0	39 235
Diğer Asya Ülkeleri	7,5	296 859
Amerika, Avustralya	6,3	250 042
Toplam	100,0	3 980 635
Alan: Fransa		
http://www.insee.fr/fr/themes/tableau.asp?reg_id=0&ref_id=etrangersnat		

muş olan Fransa, askeri, siyasi, kültürel hegemonyası pozitif yaklaşımla dönemin hakim söylemi (maître-mot) uygarlaştırma göreviyle (mission civilisatrice) açıklanıyordu.¹⁴

Yabancılar ve göçmenler 1968 den beri, birçok noktada ayrımcılık kurbanı olmaya devam etmektedir. Bazı yoksul semtlere (Seine-Saint Denis, Kuzey Marsilya) yerleştirilerek ayrımcılık hissi doğrulmaktadır. Yabancıların yarısında fazlası Hassas Kentsel Bölgeler’de (ZUS, Zones Urbaines Sensible)¹⁵ bulunmaktaydı, toplamda (751 bölge). Bu bölgeler yaklaşık olarak ülke nüfusunun % 7’sini barındırmaktadır.¹⁶

2010’daki oran açısından işsizlik oranının bu bölgelerde %43 (ZUS alanı dışında ki

oranların yaklaşık iki katı) olması,¹⁷ bu bölgelerde çalışanların da çoğunluğunu (%53) işçi olması bu bölgelerdeki ayrımcılığı gösteren diğer faktörler arasındadır.

Müslümanlar ve Entegrasyon

Yaklaşık 12 milyonun üzerinde Müslüman’ın yaşadığı Avrupa’nın¹⁸ en fazla Müslüman nüfusuna ev sahipliği yapan ülkesi olarak (yaklaşık 5 milyon üzeri) Fransa’da 15 yıllık çelişkili tartışmaların ardından 2004’te çıkarılan yasayla kamu okullarında dini sembollerin görünür olması, taşınması yasaklandı. Kamu okullarında başörtüsünün yasaklanması 2011’de burkanın kamusal alanda yasaklanması, başta Müslümanlar olmak üzere, göçmenlerin Fransız toplumu tarafın-

**Göçmenlerin doğum yerlerine göre dağılımı
2012**

	Dağılım (%)	Kişi
Avrupa	36,8	2 101 209
AB 27	32,2	1 838 056
İspanya	4,3	245 077
İtalya	5,1	292 592
Portekiz	10,5	599 333
Birleşik Krallık	2,7	152 592
Diğer AB Ülkeleri 27	4,6	263 153
Diğer Avrupa Ülkeleri	4,6	263 153
Afrika	43,2	2 470 100
Cezayir	13,1	748 034
Fas	12,1	692 923
Tunus	4,4	251 220
Diğer Afrika Ülkeleri	13,6	777 922
Asya	14,4	823 487
Türkiye	4,3	248 169
Kamboçya, Laos, Vietnam	2,8	161 466
Diğer Asya Ülkeleri	7,2	413 862
Amerika, Avustralya	5,6	319 249
Toplam	100,0	5 714 249
Alan: Fransa		
Kaynak: Insee, Nüfus sayımı verileri		
http://www.insee.fr/fr/themes/tableau.asp?reg_id=0&ref_id=immigrespaysnais		

dan henüz tam olarak kabul edilmediğini gösteren etkenler arasındadır.

Fransa Mağripli (Fas, Tunus, Cezayir) Sünni ve aile birleşimine dayalı bir İslami gelişme karşısında kalmıştır. 1970'lerin sonlarına kadar İslam dini, işçileri ülkelere geri dönecek göçmenler olarak gören kamuoyu tarafından büyük ölçüde yok sayıldı. Peyderpey ibadethane (salles de prière), helal kesim (boucheries hallal) ve mezarlıklarda Müslüman mezarlığı köşesi (carré musulmans) talepleriyle Müslüman toplum varlığını ve kalıcılığını belirgin kıldı. Ve gittikçe de Fransa'daki Müslüman toplumun çeşitliliğini artırmasıyla (Magripliler, Afrikalılar, Türkler, Komorlular, muhtedi Fransızlar...) dini yaşam (ramazanda oruç tutma, alkol ve domuz eti yememe haricinde) az da olsa Fransa'da Fransız Müslüman olarak yaşama fikrini egemen kılmaya başlamıştır.¹⁹

İfop'un Le Figaro için 2012'de gerçekleştirdiği anket sonucuna göre Müslüman toplumun varlığını Fransa için nasıl buluyorsunuz sorusuna;

- %43 (2010'da %42) Ülkemizin kimliği için tehdit olarak görüyorum derken,
 - %17'si (2010'da %22) Ülkesi için zenginlik olarak görmektedir.
- Ne zenginlik ne de tehlike değil diyenler
- %40 (2010'da %36) dir.

Yine aynı anketin "Müslüman ve Müslüman kökenli kişilerin Fransız toplumuna yeterince entegre olduğunu düşünüyor musunuz?" sorusuna da %33 "evet" (2010'da % 32), %67 "hayır" (2010'da %68) demiştir.

Bu entegrasyonun sağlanamadığını düşünenlerin başında 2010 Grenoble'daki başkanlık konuşmasında konuya değinen eski cumhurbaşkanı Sarkozy gelmektedir.

- %68'i (2010'da %61) Müslümanların Fransız toplumuna entegre olmayı kabul etmemelerini,
- %52'si (2010'da %40) çok büyük kültür farkının olmasını,
- % 25'i (2010'da ekonomik zorlukları ve iş azlığını gerekçe olarak sunmuştur.²⁰ Ankete katılanlar %69 oranında Fransız toplumunun Müslümanları karşılamak için yeterince açık olduğunu, %31 oranında ise olmadığını ifade etmiştir.

İslam denince akla gelen ilk üç kavramın da fanatizm, itaat, ve şiddet olması da Batı toplumunun zihnindeki kavramları göstermesi açısından manidardır.²¹

Fransız Modeli Entegrasyon

Eğer Fransız modeli entegrasyon / bütünleşme (intégration) bugün daha az performansa sahip görünüyorsa bunun temellerini II. Dünya Savaşı'ndan beri toplumun (société) değişiminde aramak gerekmektedir. Toplumun değişiminde ve dönüşümünde büyük pay sahibi olan faktörlerin başında, ev sahibi ülkenin kültürel, sosyal kodları ve cumhuriyet değerlerinin aktarıldığı kurum olarak okullar gelmektedir. Sonrasında iş yerleri fabrikalar, siyasi partiler, Katolik kilisesi ve ordu gelmektedir. Bütün bu sosyalleşme mekanları üzerlerine düşen görevleri hakkıyla yerine getiremediler. Kurum olarak okul, cumhuriyet değerlerini (valeurs républicaines) ve laikliği aktaramamış görünmekte, siyasi partiler ve sendikalar sessizlerin sesi olarak, komünist partinin

iki dünya savaşı arasındaki ifa ettiği gibi, iktidara karşı rollerini yerine getirememiştir. Katolik kilisesi çoğunluğu Müslüman olan göçmen topluma karşı manevi otorite görevini ifa edememiştir. Fabrikaların kapanmasıyla, nitelsiz işgücü konumundaki göçmenler işsiz kalmıştır.²²

Yeniden derin bir şekilde Fransız toplumu topluca değerlerinden şüphe duymaya başlamıştır. Sömürgecilik dönemlerinin kötü inancı ile (mauvaise conscience) bir kere daha bu sınavlar karşısında üstünlük kompleksine sarılan Avrupalıların, sömürgecilik dönemlerinin amentüsü olan, “medenileştirme vazifesi”nden (mission civilisatrice) feragat etmesi vazgeçilmez görünmektedir.²³

Çok kültürlü mozaik toplumun yeniden inşası ve öncekinden daha az efsanevi bir ulusal kimliğin kurulması için Fransa'nın tarihi göçmen tecrübesi ortadadır. Fransa'da göçmenliğin tarihi biraz marjinalliğin tarihi olarak kalmıştır. Amerika da göçmenlik ulusun kurucu bir unsuru iken Fransa'da cumhuriyetçi ve laik gelenek, göçmenleri grup ve toplum olarak sosyal ve kültürel varlıklarından mahrum etmiştir.

Evrensellik (azınlık kültürünün ifade edilmesini reddeden bir bakış açısıyla) adına bir gruba aidiyetlerini ikinci plana koymuştur. Bu zorunluluk göçmenlerin hızlı ve keskin (şüphesiz sancılı) asimilasyonuna izin vermiştir. Sonraki nesil de bunun bedeli kimliğin özel alana çekilmesi ile olmuştur. İlk nesildeki bu sessizlik (içine kapanma) XX. Yüzyılın ilk yarısındaki yabancılık ve ardından da gayrimeşruluk hissini artırmıştır. Sonraki dalgada

'60'lar ve '70'lerden itibaren göçmenler “farklılık” (différencialiste) akımıyla kültürlerini, geleneklerini, dillerini yaşatmaya teşvik edilirken, 1980'lerin hakim söylemi ise entegrasyon (intégration) oldu.²⁴

Görmezden gelinen ve tekrarlanan yerli halkın bir kısmının düşmanlığı, göçmenlik tecrübesinin ulusal standanda gayrimeşru kılınması, farklılıkların inkarının laik ve cumhuriyetçi kökenlerin görmezden gelinmesi dolaylı olarak Fransız göçmen geleneğinin en aza indirilmesine katkı sağlamıştır.²⁵

Netice itibarıyla, uyku modundaki sömürgecilikten, farklı ırkların hukukunu gözeten yeni ve «modern» bir toplum inşa edildi. Bugün farklılıkların hukukuna ve topluma karşı tehlike olarak görülen ırkçılık ve sosyal gruplara etnik aidiyetçilik her şekliyle kınanmıştır. Artık çok geniş bir şekilde efsanevi bir kalıp olan ulusal kimlik kalıbının içine diğer kültürlerin girebilmesi için seviyelendirme yapılması, Fransız tarihi tecrübesinin önceden olduğu gibi kuşatıcı bir pozisyona gelmesi gerekmektedir.

Notlar

- 1) Sayad, Abdelmalek. «les maux-à-mots de l'immigration». Politix. No:12, 4e trimestre. 1990.
- 2) Costa-Lascoux, Jacqueline. De l'assimilation à l'intégration. s. 238-245
- 3) Saidi, Hédi (ed.). Les étranger en France et l'héritage colonial, Processus historique et identitaire., Harmattan. Paris. 2007. s. 25
- 4) http://www.insee.fr/fr/themes/document.asp?ref_id=ip1524 (Erişim tarihi 26/11/2015)
- 5) Saidi. a.g.e. s. 26
- 6) <http://www.ladocumentationfrancaise>.

fr/dossiers/d000073-immigration-et-politique-migratoire-en-france/les-chiffres-de-l-immigration-en-France (Erişim tarihi 26/11/2015)

7) Catherine Withol de Wenden. Atlas Mondial des migrations. Autrement, Paris. 2009. S. 28. - (Rabut Odile. III. Les étrangers en France. In: Population, 28^e année, n^o3, 1973. s. 620-649.

8) Wenden, Catherine Wihtol de. La globalisation Humaine. PUF. Paris. 2009. s. 48.

9) Saidi. a.g.e. s.26

10) Wenden, Wihtol de. La globalisation Humaine. s. 48,

11) Saidi, a.g.e. s.28

12) Saidi. a.g.e. s. 30

13) <http://www.insee.fr/fr/methodes/default.asp?page=definitions/etranger.htm>, (Erişim tarihi 26/11/2015)

14) Sous Dri. Dictionnaire l'imigration en France. Laacher, Sma n. Larousse. Rodesa Villatuerta. 2012. sy. 56.

15) Hassas Kentsel B lgeler (ZUS, Zones Urbaines Sensible); kamu otoritesi tarafından belirlenmiş alt şehirler olup, 1996 ve 2014

arasında, şehir politikalarında öncelikli olarak hedeflenen b lgelerdir.

16) <http://www.insee.fr/fr/methodes/default.asp?page=definitions/zone-urbaine-sensible.htm> (Erişim tarihi 26.11.2015)

17) <http://www.observationsociete.fr/la-situation-des-zones-urbaines-sensibles>, (Erişim tarihi 26.11.2015)

18) Tandonnet, Maxime. Géopolitique des migrations, la Crise des Frontières. Ellipses. 2007. Paris, s, 116

19) Wenden, Withol de. a.g.e. s.31

20) Bu şekilde d şunenler ankette birden fazla cevap verdiği için toplam oran % 100'un üzerinde  kmaktadır.

21) <http://www.lefigaro.fr/assets/pdf/sondage-ipsos-islam-france.pdf> (Erişim tarihi 26.11.2015)

22) Dewitte, Philippe. Deux si cle d'imigration en France. La Documentation Française. 2003. s. 101

23) Dewitte, a.g.e. s. 102

24) Laacher. a.g.e. s. 59

25) Dewitte. s. 103

İspanya ve Türkiye

Burcu Demir*

Giriş

Bu çalışma, Huntington'ın (2007) Üçüncü Dalga adlı eserinden bu yana araştırmacıların çokça çalıştığı bir konu olan demokratikleşme süreçlerinde pek üstünde durulmamış olan terörizm konusunu araştırmayı amaçlamaktadır. Stepan'ın (2009:3) belirttiğine göre, din, dil, ırk ve milliyetçilik konularındaki kültürel çelişkiler klasik demokratikleşme çalışmalarında ihmal edilmiş bir konu olmasına rağmen günümüzde yeni demokrasilerde önemli bir sorun olarak ortaya çıkmıştır. Bahsedilen kültürel çelişkilerin sonucunda ortaya çıkan terörizm olgusu da günümüzde önemli bir yer kaplamaktadır. Bu nedenle, demokratikleşme süreçlerine terörizmin etkisi ve bu süreçlerden terörizmin nasıl etkilendiği bu çalışmanın araştırma alanını oluşturmaktadır.

Terörizmin kısa bir tanımı yapılacak olursa, belirli amaçlara ulaşmak için şiddet yönteminin benimsenmesi şeklinde ifade edilebilir.

Demokratikleşme gerçekleşirken süreçlerin vuku bulduğu ülkelerde halk arasında birçok farklı kesimde demokratikleşmenin daha iyi yaşam şartları, özellikle terörizm sorunu yaşanan ülkelerde, terörizmin biteceği yönünde bir algıyı doğurduğu gözlemlenmektedir. Dil, din, etnik vb. farklılıkların olduğu devlet yapılarında ortaya çıkan terörizm sorunu hâlâ günümüzün tam anlamıyla çözülememiş önemli sorunlarından birini teşkil etmektedir.

Bunun yanı sıra, terörizm sadece o ülkenin vatandaşlarının yaşam haklarını değil aynı zamanda ekonomik ve demografik yapısını da tehdit etmektedir. Ayrıca bazı komşu ülkelerden ve kesimlerden destek alan terör örgütleri, sadece buldukları ülkede değil, uluslararası düzeyde de terör eylemleri gerçekleştirebilmektedirler. Bu nedenle, demokratikleşme sürecinde terörizmin nasıl bir gelişim gösterdiğini ve demokratikleşme süreçleriyle nasıl etkileştiğini araştırmak, soruna farklı yaklaşımlar geliştirebilmek bakımından oldukça önem arz etmektedir. Bir başka deyişle, demokratikleşme terörizmin azalmasına ya da bitmesine etki eder mi, terörizm de aynı şekilde demokratikleşme süreçlerini yavaşlatır ya da engeller mi soruları örnek iki ülke aracılığıyla bu çalışmada çözümlenmeye çalışılacaktır.

1975 sonrasında demokratikleşme sürecine girmiş ve demokratik konsolidasyonunu da tamamlayarak artık günümüzde demokratik bir ülke olarak kabul edilen İspanya ve 1940'lı yılların sonunda çok partili hayata geçmesiyle demokratikleşme süreci başlayan fakat demokratikleşme süreçlerinin hepsini başarıyla tamamlayamamış, zaman zaman askeri darbelerle (1960, 1971, 1980) demokrasisi yaramış ve duraksamaya uğramış Türkiye örnekleri üzerinden karşılaştırmalı yöntemle araştırma sorusuna yaklaşılacaktır.

Bu çalışmada, iki örnek ülke olarak İs-

*Bahçeşehir Üniversitesi Küresel Siyaset ve Uluslararası İlişkiler yüksek lisans öğrencisi.

panya ve Türkiye'nin seçilmesinin birçok nedeni bulunmaktadır. Öncelikle, her ne kadar Türkiye demokrasiye geçişini 1940'lı yılların sonunda gerçekleştirmiş olsa da, siyasi kutuplaşmanın artması nedeniyle 1980 yılındaki askeri darbe sonucunda demokrasisi kesintiye uğramış, 1983 yılında yapılan seçimlerle tekrar demokratikleşme sürecine girmiştir. İspanya ise İç Savaş deneyiminden sonra otuz yılı aşkın bir süre Franco'nun kişisel diktatörlüğü altında yaşamış, 1975'te Franco'nun ölümünden sonra demokratikleşme sürecine girmiştir. Böylelikle, her iki ülke de Huntington'ın 1974'te başladığını öne sürdüğü demokratikleşme dalgasına mensupturlar. Günümüze gelindiğinde ise Chislett'e (2009:1) göre İspanya Başbakanı Zapatero'nun teklifi üzerine Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan ve Zapatero tarafından 2005 yılında Birleşmiş Milletler'in de desteğini

olarak oluşturulan Medeniyetler İttifakı projesi Türkiye ve İspanya'yı daha da yakınlaştırmıştır.

İki ülkenin başlıca tarihsel benzerliklerini sıralayacak olursak, her iki ülke de Avrupa'nın perifer ülkeleridir, her ikisi de köyden kente iç göç yaşamış, her ikisi de Avrupa'ya işçi göndermiş, her ikisi de Soğuk Savaş yıllarında jeostratejik öneme sahip ülkeler olarak görülmüş, bu nedenle Amerika Birleşik Devletleri buralarda üsler oluşturmuştur ve araştırma sorusu açısından en büyük benzerlik olarak her iki ülke de barındırdıkları azınlıklar nedeniyle problemler yaşamışlardır. İspanya, Bask ve Katalan milliyetçilikleri, Türkiye ise Kürt milliyetçiliği nedeniyle sorunlar yaşamıştır. İspanya, Bask milliyetçiliğini savunan ETA terör örgütü, Türkiye ise PKK terör örgütü nedeniyle uzun yıllar terörle mücadele etmiştir.

(Chislett, 2009:2) Bugün ise demokratikleşme sürecinden itibaren İspanya tamamen sona ermemiş olsa da terörizm sorununda oldukça önemli aşamalar kaydetmişken, Türkiye hâlâ terörizm sorunuyla baş etmeye çalışmaktadır. Zaman zaman silahlı çatışmalarda kesintiler olsa da bu soruna kalıcı bir çözüm getirilemediği bir gerçektir.

2. Demokratikleşme

Bu bölümde öncelikle, demokrasi ve demokratikleşme kavramlarına değinilecek, ardından İspanya ve Türkiye örneklerinin tarihsel olarak bu deneyimleri nasıl gerçekleştirdiği anlatılacaktır.

Günümüzde sıkça kullanılan demokrasi sözcüğü etimolojik olarak incelendiğinde, Yunanca demo, insanlar ve kratos, yönetmek sözcüklerinin birleşmesinden ileri geldiği görülmektedir. (Dahl, 2010) Bu nedenle halkın yönetimi, halkın kendi kendini yönetmesi gibi tanımlar oldukça yaygın bir biçimde kullanılmaktadır. Tarihsel olarak farklı coğrafyalarda farklı isimlerle ortaya çıkan demokrasiyi tarihsel tanımlamalarından ayırarak ve modern temsili demokrasinin siyasi kurumlarını sıralayarak günümüzdeki demokrasi kavramı daha açık bir biçimde ifade edilebilir. Yine Dahl'a . (2010:99-100) göre bu kurumlar; seçimle belirlenmiş yöneticiler, özgür, adil ve sık sık yapılan seçimler, ifade özgürlüğü, alternatif bilgi kaynaklarına erişim, kurumsal özerklik ve vatandaşların dahil edilmesi şeklindedir.

Schmitter ve Karl'a (1995:68) göre ise benzer şekilde modern demokrasi "yönetenlerin, yaptıklarından dolayı, seçilmiş temsilcilerinin rekabeti ve işbirliği yoluyla,

dolaylı olarak hareket eden vatandaşlar tarafından, kamusal alanda sorumlu tutuldukları bir yönetim biçimidir." Bunun yanı sıra, demokrasinin ne olmadığına da değinen Schmitter ve Karl; (1995:77) demokrasilerin diğer devlet şekillerine oranla daha etkin bir ekonomik yapıya sahip olmaları gerektiğini, idari yönden etkin olmaları gerektiğini ve otokrasilerden daha düzenli, uzlaşmış, istikrarlı ya da yönetme kabiliyetine sahip bir görünüm arz etmeyebileceklerini belirtmektedir. Share ve Mainwaring'e (1984:4) göre ise demokrasi, iktidarın değişebileceği ihtimalini ifade etmektedir. Demokratikleşme kavramına gelindiğinde ise, adından da anlaşılacağı gibi daha önceden demokratik bir yönetime sahip olmayan bir ülkenin demokrasiye geçiş yapması tanımlanmaktadır. Demokratikleşmenin üç evresi bulunmaktadır: Bunlar liberalleşme, demokratik geçiş ve demokratik konsolidasyon şeklindedir. (Korkmazarslan, 2007:9)

Linz ve Stepan'a (1996:3) göre seçilmiş bir hükümet oluşturabilmek için siyasal süreçler konusunda yeterli bir anlaşmaya varıldığında, bu bahsi geçen seçilmiş hükümet hür ve halk oyu sonucunda seçilerek göreve geldiğinde, bu hükümet yeni politikalar geliştirmek konusunda de facto bir otoriteye sahip olduğunda ve yeni demokrasiden kaynaklı idari, yasal ve hukuki gücü de jure başka hiçbir güçle paylaşmak zorunda olmayan demokrasiye geçiş süreçleri tamamlanmış sayılır.

Bunun yanı sıra, her demokrasiye geçiş demokratik konsolidasyonun da gerçekleşeceği, yani demokrasiye geçiş süreçlerinin başarıyla tamamlanacağı anlamına

gelmez. Liberalleşme bazı siyasal ve sosyal değişimlere yol açabilir; örneğin basının daha az sansüre maruz kalması gibi, fakat demokratikleşme, liberalleşmeye yol açan daha geniş ve daha spesifik bir siyasal kavramdır. Demokratikleşme, hükümet kontrolünü elde edebilmek için açık rekabet ve bu da yöneticileri belirleyebilmek için serbest rekabete dayanan seçimlerin olmasını gerektirir. (Linz ve Stepan, 1996:3) Böylelikle, demokratikleşme gerçekleşirken ilk aşama olan geçiş süreci gerçekleştikten sonra bu süreç demokratik konsolidasyonun gerçekleşmesiyle sonuçlanmayabileceği gibi, liberalleşmenin yaşandığı her sürecin sonucunun konsolide olmuş bir demokrasi olmayabileceği unutulmamalıdır.

2. 1. İspanya'da Demokratikleşme

Bu bölümde, İspanya'nın demokratikleşme süreci ve sürecin dinamiklerini anlayabilmek için kısaca İç Savaş ve Franco yıllarına değinilecek, ardından demokrasiye geçişle birlikte oluşan yeni yapı anlatılmaya çalışılacaktır.

2.1.1. Franco Dönemi

Bu bölümde, kendisinden önceki dinamiklere de değinilerek Franco diktatörlüğü anlatılmaya çalışılacaktır.

İspanya, 1876'dan 1923'e kadar anayasal bir monarşiyle yönetilmiş ve yaklaşık yarım yüzyıllık bir liberal demokrasi deneyimi yaşamıştır. 1923'te General Primo de Rivera'nın bürokratik-askeri rejim tipi diye adlandırılan diktatörlüğü başlamış, 1929'a kadar bu otoriter rejim başarısız bir tek parti rejimi ile desteklenmeye çalışılmıştır. 1931'de ise İkinci Cumhuriyet kurulmuştur. (Özbudun, 2011:27)

İkinci Cumhuriyet döneminde, 1936'da farklı politik alternatiflerin de katılımıyla özgür seçimler yapılmıştır. Fakat, 18 Temmuz 1936'da ordunun başlattığı ayaklanma, İspanya'da İç Savaş'ın başlamasına neden olmuştur. Ayaklanmayı başlatan generaller Franco'yu milli güçlerin yüce lideri olarak benimsemişler ve savaş 1 Nisan 1939'da sonlanmıştır. Zaferden sonra Franco konutunu El Pardo Sarayı'na taşımış, bu saraydan ülkeyi yönetmeye başlamıştır. (Paniagua, 2009:8) Cumhuriyetçiler ve milliyetçiler arasında yaşanan bu kanlı iç savaş, halkın belleğine kazınmış ve korkutucu anılarıyla İspanya halkının politik seçim ve kararlarını etkilemiş olması bakımından oldukça önem arz eden tarihi bir olaydır. Milliyetçi cephenin zaferiyle sonuçlanan İç Savaş sonrasında da iki grup arasındaki çekişme eskisi kadar açık olmamakla birlikte varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Preston'ın (2001:42) ifadesiyle, Franco'nun zaferi İspanya'yı yenenler ve yenilenler olarak ikiye ayırmış ve bu iki kamp arasındaki savaş gizli bir biçimde devam etmiştir.

İç Savaş'ı kazanmasının ardından Franco kişisel diktatörlüğünü kurmuş ve bu kişisel diktatörlük 36 yıl devam etmiştir. Franco'nun oluşturduğu politik sistem, güçler ayrılığı ilkesini uygulayabilmenin mümkün olmayacağı bir sistem olarak tasarlanmıştı. Franco yönetimi altında muhafazakarlar, gelenekselciler, falanjistler ve daha sonra İç Savaş'ın ardından ortaya çıkan teknokratlardan oluşan karma bir grup toplandı.

Bir başka deyişle, Franco yönetime geldikten sonra oluşturduğu yapıda, kişisel

diktatörlüğü altında İkinci Cumhuriyet'in devam etmesini isteyen ve bunun için savaşı güçlerin hepsini katılım dışı bırakacak bir siyasi yaklaşım izlemiştir. (Paniagua, 2009:8) Ayrıca faşist ideoloji ve örgütlenme yöntemlerinden esinlenen Falanj Partisi, Franco döneminde oldukça etkili olmuştur. Fakat Franco yönetimi, faşist benzeri Falanj Partisi'nin iktidara tümüyle egemen olmasına izin vermemiştir. Yukarıda da değinildiği gibi ordu, kilise, uzmanlar ve bürokratlar gibi diğer unsurları da yönetimine dahil etmiştir. Belirtmek gerekir ki, Mihver Devletleri'nin yenilgisi Falanj'ın etkisini zayıflatmış ve rejimin liberalleşmesini kolaylaştırmıştır. (Özbudun, 2011:27-28)

Otoriter rejimlerin doğasında var olan baskı ve sansür, Franco yönetiminin de en önemli unsurlarından biriydi. 1940'lı yıllara kadar bu baskıcı ve sindirici tavrını sürdüren Franco yönetimi, 1940'lı yılların sonlarına doğru ekonomik sorunlar ve eşitsizliklere çözüm getiremediği için bazı zorluklarla karşılaştı. Enflasyon, işçi sınıfının memnuniyetsizlikleri ve sanayinin gelişmesini isteyen grupların yaptığı baskı, Franco yönetimini otarşik politikalarını bırakmaya zorladı. (Preston, 2001:45) 1957'den sonra kapitalist ekonominin geliştirileceği yönünde verilen fakat sınırlı kalmış sözler ise Franco yönetiminin baskıcı doğasını değiştirmemesine rağmen, Falanjistlerin hakimiyetine son vermiştir. Açıktır ki, bu değişim, birçok Francocu çevrede, özellikle ordu ve Falanjistler arasında endişe yaratmıştır. (Preston, 2001:47)

Ekonomik durum ve eğitim seviyesi bakımından, İç Savaş'ın bitiminden 1975'e

kadar geçen sürede İspanyol toplumunun ciddi şekilde bir değişime uğradığı görülmektedir. İspanya, tarıma dayalı ve okur yazar oranının oldukça düşük olduğu bir ülkeden sanayi toplumuna dönüşmüş, okur yazarlık oranında artış gözlenmiştir. Ayrıca 1960'larda özellikle hizmet sektörü büyüme göstermiştir. (Paniagua, 2009:9) Birçok farklı kaynak göstermektedir ki, bu ekonomik yükseliş, Franco yönetimine karşı ayaklanmalar olmasını bir ölçüde engelleyen faktörlerden biri olarak ortaya çıkmıştır.

Kısaca belirtmek gerekirse, Almanya ve İtalya gibi totaliter rejimlerden etkilenerek Franco liderliğinde İspanya'da kurulan bu otoriter rejim zamanla zayıflamıştır. Her ne kadar 1960'lı yıllardaki ekonomik refah Franco rejiminin hayatta kalmasını sağlamışsa da 1970'li yıllardaki Petrol Krizi nedeniyle yönetimin meşruiyeti ve yeterliliğinin sorgulandığı bir döneme geçilmiştir. Bu dönemde üniversitelerde ve fabrikalarda protestolar, çatışmalar yaşanmış; bunlara Juan Carlos'un Franco'nun halefi olarak atanması ve bazı yüzeysel reformlarla çözüm getirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca 1960'lı yıllarda Bask milliyetçiliğini savunan ETA terör örgütünün ortaya çıkması, Franco rejiminin terörizm problemleriyle de yüzleşmek zorunda kalmasına neden olmuştur. (Preston, 2001:55-56) Bunların yanında rejimin zayıflamasına neden olan en önemli etken ise elbette Franco'nun kötüye giden sağlık durumudur.

Sonuçta tüm bu sebepler nedeniyle, Franco ilk kez kendinden başka birini başbakan olarak atamıştır. Franco, Luis Carrero Blanco'yu atadığında, işçi sınıfı-

nın grevleri, Bask terörizmi ve Francocu aileler arasındaki bölünmeler zaten mevcuttu. Böylece, 1960'lı yılların sonlarına doğru Franco bu sorunlardan kaynaklanan tüm yükü yavaş yavaş Carrero Blanco'nun üstlenmesini sağladı. (Preston, 2001:113) Carreo Blanco'nun 1973'te ETA tarafından planlanan bir terörist saldırısında öldürülmesine kadar geçen dönemde, çözüm getiremediği öne sürülen bu konular zaten Franco döneminde de mevcuttu ve bu dönemde de çözülmemiş şekilde kalmıştır. Carrero Blanco'nun suikaste uğramasından sonra yerine Arias Navarro getirildi ve Arias 1974 ve 1976 yılları arasında görevde kaldı. Arias'ın döneminde de bazı reform çabaları oluştu. Örneğin, 12 Şubat Ruhu diye de bilinen bir açılım baş göstermişti ve bu, Franco rejiminin sınırları dahilinde bir siyasi katılımı öne sürmüştü. Bu sınırlı reform, belediye başkanları, yerel yöneticiler gibi kişilerin seçilmesini öngörüyordu. (Preston, 2001:117) Her ne kadar bazı açılımlar yapılmaya çalışıldıysa da Arias döneminde de Franco rejiminden kopmanın gerçekleşmediği açıktır.

Sağlığının kötüye gitmesiyle birlikte, Franco'nun ölebileceği ihtimali zihinlerde güçlendi. Franco'nun ölümünün, Portekiz'de yaşanan devrimin hemen arkasından gerçekleşmesi ise sol gruplardaki birleşme eğilimini hızlandırdı. (Preston, 2001:127) Böylece, bir sonraki aşama olan demokratikleşme süreci hızlanmış oldu.

2.1.1. Demokrasiye Geçiş ve Demokratik Konsolidasyon

Bu bölümde 1975'te Franco'nun ölümüyle başlayan demokratikleşme süreci anlatılmaya çalışılacak; demokrasiye geçiş ve

demokratik konsolidasyon süreçleri işlenecektir. Demokratikleşmenin en önemli aktörleri, partiler, ortaya çıkan parti sistemi ve seçimler incelenecektir. Yeni anayasa oluşturulması sürecine değinilecek fakat anayasa ayrıntılı olarak bir sonraki bölümde ele alınacaktır.

Önceden de bahsedildiği gibi, günümüzde İspanya'nın 1975 itibariyle başlattığı ve ardından konsolidasyonunu sağladığı demokratikleşme hareketi başarılı bir örnek olarak kabul edilir olmuştur. Freedom House'un 2013 . (Freedom House, 2013:17) yılına ait raporunda da görüldüğü üzere, İspanya hem politik haklar hem de sivil haklar bakımından en yüksek notu alarak özgür ülkeler kategorisindeki yerini almıştır.

İspanya modeli demokratikleşme günümüzde müzakere, siyasi elitler arasında anlaşma ve vatandaşlar arasında iç savaş, devrim, şiddet, intikam gibi durumların yaratacağı olumsuz ortamdan kaçınılması konusunda oluşan konsensüs ile bağdaşır hale gelmiştir. (Colomer, 1999:173) İspanya'nın demokrasiye geçişi, rejim tarafından başlatılan bir süreçtir. (Linz ve Stepan, 1996:88) Demokratikleşme, bir gereklilik ya da seçim olabilmektedir. Burada da, demokratikleşmenin bir seçim olmasından bahsedilmektedir, çünkü yukarıdan gerçekleşen demokratikleşmeler rejim yöneticilerinin seçimi sonucunda gerçekleşirler. (Share ve Mainwaring, 1984:18)

1975'ten sonra Franco olmadan diktatörlüğü sürdürmek olası gözükmemektedir. Bunun en önemli nedeni ise özgürlüklerin olmadığı bir ortamda ekonomik

büyümenin devam etmeyeceği yönündeki kanıydı. (Colomer, 1999:176) Bunun yanı sıra, halk kanlı İç Savaş yıllarına benzer bir çatışmanın tekrar yaşanmasını istemiyordu. Bu etken, elbette konsensüs sağlanmasındaki en önemli nedenlerden birini oluşturmaktadır. Ayrıca oluşturduğu karmaşık kurumsal yapıya rağmen, Franco'nun monarşiyi getirmesi geçiş sürecini daha karmaşık bir hale getirmiş gibi görünse ve bu durumun meşruiyeti tartışmaya açık olsa da, Kral Juan Carlos demokratikleşme sürecinde birleştirici bir rol oynamıştır. Günümüzde Kral Juan Carlos, genellikle "değişimin pilotu" olarak anılmaktadır. Bunun nedeni, elbette monarşinin kralı meşru kılmasından ziyade kralın takındığı tutumla monarşiyi meşru hale getirmesidir. (Linz ve Stepan, 1996:89)

İspanya'nın demokratikleşmesi, demokratikleşme evrelerine göre değerlendirildiğinde, Franco'nun İkinci Dünya Savaşı bittikten sonra savaşı kazanan devletlerin tepkisini çekmemek için sınırlı da olsa bir liberalleşme sürecini başlatmış olması, ilk evrenin adımlarının atıldığını göstermektedir. (Korkmazarslan, 2007:63) Carrero Blanco ve Arias Navarro döneminin de bu evrenin devamı varsayılabilir. Franco'nun ölümünün ardından Kral Juan Carlos'un yönetimi devralmasıyla demokrasiye geçiş süreci başlamış, bu süreç 1978'de yeni anayasanın kabul edilmesiyle yerini demokratik konsolidasyon evresinin başlamasına bırakmıştır. 1981'deki askeri darbe girişiminin başarısız olması ise, İspanya'nın demokratikleşme sürecinin demokratik konsolidasyona ulaştığını göstermiştir. (Colomer, 1999:178)

Demokrasiye geçişin ilk aşamasında, önceden Franco tarafından kendi varisi olarak atanan Kral Juan Carlos, rejimi toptan ve hemen değiştiremeyeceğinin farkındaydı. Bu nedenle kendi otoritesinin kaynağı olan Franco dönemi yasalarına bağlı kalarak, silahlı kuvvetlerin güvenliğini kazanmayı amaçladı. (Linz ve Stepan, 1996:92) Elbette ki, silahlı kuvvetlerin yanında daha birçok aktörü de uzlaşmaya ikna etmesi gerekiyordu. Bunun yanı sıra, geçiş sürecinde üzerinde durulması gereken üç tane belirsizlik vardı. Bunlar; bölgesel planlama, askeriyeden gelebilecek tehdit ve parti sisteminin güçsüzlüğüdür. (Soto, 2005:34)

12 Aralık 1975'te, Kral Juan Carlos, Arias Navarro'nun Bakanlar Konseyi başkanı ünvanını onayladı, fakat Arias Navarro, Franco rejimini toptan değiştirmekten yana değildi. (Paniagua, 2009:70) Kral, ilk yurtdışı gezisini yaptığı ABD'de açıkça demokrasiyi savunduğunu belirtti. Bu görüş ayrılığı nedeniyle, kralın isteği üzerine Arias Navarro 1 Temmuz 1976'da istifa etti. (Paniagua, 2009:79) Böylece İspanya'da 1981'e kadar devam eden Suarez dönemi başladı.

Suarez döneminde ilk olarak seçimlerin yapılması ve ardından anayasanın hazırlanması öngörülmüştü. İlk tartışma konusu da elbette seçimlere hangi partilerin katılacağı yönünde olmuştu. Suarez, seçimlere tüm partilerin katılımını sağlamak istiyordu. PCE'nin yasallaştırılmasını özellikle askeri kanat istememekteydi. Bu nedenle silahlı kuvvetler Suarez'e karşı bitmek bilmeyen bir nefret beslemeye başladı. (Preston, 2001:174) Buna

rağmen, 1977'nin başında 13 parti yasallaştırıldı, ki bunların arasında PCE de bulunmaktaydı. (Soto, 2005:83) İlk demokratik seçimler 15 Temmuz 1977'de yapıldı. Seçimleri UCD yüzde 34,4 ile kazandı; bunu PSOE yüzde 29,3 ile takip etti. Katalanlar çoğunlukla sosyalist koalisyonu olan PSC ve PSOE'ye oy verirken, Euskadi'de PNV yüzde 29,3, Sosyalist Basklar PSE-PSOE yüzde 26,5, UCD ise yüzde 12,8 oy aldı. (Paniagua, 2009:81) Bir sonraki genel seçimler 1978'de anayasanın kabulünden sonra 1979'da gerçekleşti; yine UCD ve Suarez seçimleri kazandı. Bu nedenle 1977 ve 1979 genel seçimlerinin ılımlı ve sınırlı bir çoğulculuğa dayanan bir siyasi parti sistemi ortaya çıkardığı sonucuna varılabilir. (Soto, 2005:92)

Bu dönemde söz edilmesi gereken bir

başka önemli gelişme Moncloa Pakti'dir. 1977'de ekonomik sıkıntılar birçok şirketin iflas etmesine neden olan bir noktaya varmıştı. Birçok ekonomist bu krizi aşabilmek için ekonomik ve politik alanda değişiklikler yapılmasını öngörmüştü. Bunun sonucu olarak 1977'de Moncloa Pakti ortaya atıldı. (Paniagua 2009:84) Geçiş süreci boyunca, bu pakt birçok bakımdan sosyalist ve komünistlerin fedakar ve ılımlı politikaları benimsediğinin en önemli kanıtlarından biri halini aldı. (Preston, 2001:229)

Moncloa Pakti kapsamındaki anlaşmalar, İspanya'nın demokratikleşmesinde önemli bir yer tutmaktadır, çünkü bu pakt bir sonraki aşamada İspanya'nın bir refah devletine dönüşmesindeki ilk adımların atıldığı anlaşmalar bütünüdür.

Yasama dönemi	Başbakan	Görevde kaldığı yıllar	Parti
I.	Adolfo Suarez Gonzalez	1979-1981	UCD
I.	Leopoldo Calvo Sotelo Bustelo	1981-1982	UCD
n.,m.,IV.,V.	Felipe Gonzalez Marquez	1982-1996	PSOE
VI.,VII.	Jose Maria Aznar Lopez	1996-2004	AP*
VIII.,IX.	Jose Luis Rodriguez Zapatero	2004-2011	PSOE
X.	Mariano Rajoy Brey	2011-...	PP

Kaynak: www.lamoncloa.gob.es . (*Alianza Popular daha sonra Partido Popular'a dönüşmüştür. Daha ayrıntılı bilgi için bakınız: <http://www.pp.es/conocenos/historia.2.html>)

Böylece İspanya, sosyal şartlar bakımından Avrupa ülkelerine biraz daha yaklaşmıştır. (Paniagua, 2009:84-85)

Bir başka önemli gelişme, elbette 1978'de yeni anayasanın referandumdan geçerek kabul edilmesidir. Anayasanın yapım aşaması oldukça sancılı bir süreçti. Bunun en önemli nedeni ise birçok farklı düşünce mensubunun bir araya gelmesi ve hepsinin farklı isteklerinin olmasıdır. Anayasanın yapım sürecini zorlaştıran en büyük aktörlerden biri kuşkusuz Bask milliyetçiliği olmuştur.

1978 Anayasası'nın en önemli özelliklerinden biri özerklik hakkının getirilmesidir. Yeni anayasa özerklikleri gerçekleştirebilmek için iki yol öngörmüştü, biri yavaş diğeri ise hızlı bir geçiş olmak üzere. Tarihsel olarak varlıklarını kabul ettirmiş olan milliyetler Euskadi, Katalunya ve daha sonra Galiçya özerkliğe hızlı bir geçiş yapmışlardır. (Paniagua, 2009:93) Özerkliklerin kabul edilmesi konusuna da anayasayla bağlantılı olması nedeniyle, anayasanın incelenmesi bölümünde değinilecektir.

Moncloa sürecinde yalnız kalması, bazı politik başarısızlıklar, ETA terörizmi nedeniyle yaşadığı yıpranma, 1981'deki darbe girişimi ve UCD içinde kendisine rakip olan siyasetçilerin entrikaları nedeniyle, 1977 ve 1979 seçimlerinde Suarez'in elde ettiği halk desteği zamanla azalmıştır. (Preston, 2001:299) Böylece, Suarez 29 Ocak 1981'de istifa etmiştir. (Paniagua, 2009:99)

Suarez'in ardından seçilen Leopoldo Calvo Sotelo dönemi 1981'den 1982'ye kadar süren kısa bir dönem olmuştur. UCD

içindeki bölünmeler devam etmiştir. Calvo Sotelo dönemini belirleyen iki önemli olay UCD'nin iç problemleri, bölünmeleri ve İspanya'nın 1982'de NATO'ya girmesi olmuştur. (Soto, 2005:179)

Daha önce de bahsedildiği üzere, 1981'deki askeri darbe teşebbüsünün özellikle Kral Juan Carlos'un çabasıyla engellenmesinin ardından, İspanya demokratik geçiş sürecini başarıyla tamamlamış olduğunu göstermiş oldu. Böylece 1982 seçimleriyle başlayan sosyalist hükümetler dönemi, İspanya'nın demokratik konsolidasyon adımlarını birer birer tamamladığı ve yüzünü NATO ve AT üyelikleriyle Avrupa'ya döndüğü bir dönemin başlangıcını temsil etmektedir.

1982 seçimlerini PSOE, Felipe Gonzalez Marquez'in kazanmasıyla, İspanya'da demokratik konsolidasyonu amaçlayan politikaların benimsendiği yeni bir döneme geçilmiştir. Bu dönemde Felipe Gonzalez hükümetinin başlıca amaçları; fiziksel ve beşeri sermayeyi modernleştirmek, demokrasiyi güçlendirmek, ekonomik krizi aşmak ve dış politikadaki izolasyonun tamamen ortadan kaldırılmasıydı. (Soto, 2005:191) 1982-1986'yı kapsayan ilk dönemde kürtaj, üniversite gibi konularda yasalar çıkarılarak sağlık, eğitim gibi alanlarda reformlar yapıldı. Bu reformlara bazı muhafazakar kesimler tepki göstermiştir. (Paniagua, 2009:104) UCD döneminde Moncloa Paketi sayesinde temelleri atılan refah devleti, bu dönemde konsolide edilmiştir. (Soto, 2005:207) Ekonomik gelişme 1985'ten itibaren fark edilebilir duruma gelmiştir. İş alanları genişlemiş, enflasyon yarı yarıya azalmıştır. (Paniagua, 2009:104)

Ayrıca bu dönemde, NATO'ya girilmesinin ardından askeri harcamalar azaltılmıştır. 1975 yılında devlet bütçesinin yüzde 15,2'sini oluşturan askeri harcamalar yavaş yavaş azaltılarak, 1985'e gelindiğinde yüzde 9,8'e, 1995'te ise yüzde 4,2'ye kadar gerilemiştir. Bu bağlamda, 1989 seçimleri döneminde en çok tartışılan konulardan biri vatandaşların askerlik görevi süresi olmuştur. PSOE'nin önerisiyle, askerlik görevi süresi 12 aydan 9 aya indirilmiş, bu da asker sayısının 190.000'den 150.000'e inmesine neden olmuştur. (Soto, 2005:220)

PSOE dönemindeki en önemli gelişmelerden biri şüphesiz terörizmle savaş politikasıdır. 1984'ten itibaren, Fransa'nın da desteğiyle UCD döneminde başlatılan politikalara yenileri eklenmiş, uzlaşma ve topluma kazandırma teklifleri yapılmıştır. Bunun yanı sıra, 1983'te Plan Especial Norte başlatılarak konuya uluslararası ilginin artması ve terörizmi önleme konusunda ortak stratejiler oluşturulması amaçlanmıştır. Ardından şiddeti önlemek için yapılan görüşmeler sonucunda Madrid Paketi imzalanmıştır. Herri Batasuna hariç diğer Bask politik güçleri tarafından imzalanan bu pakt sonucunda, ETA silah bırakmak durumunda kalmış ve politik anlamda şiddeti tercih eden bir oluşum olduğundan dışlanmıştır. (Soto, 2005:228-235) ETA ve Bask terörizmi, İspanya'da terörizm başlığı altında daha ayrıntılı işlenecektir.

1996'ya kadar devam eden PSOE dönemi, 1996'da Alianza Popular Partisi ve Jose Marias Aznar Lopez'in seçimleri kazanmasıyla sonlanmıştır. Bitmek bilmeyen skandallar, vergi yükünden etkilendiğini

düşünen şehirli orta sınıfın oy oranındaki düşüş, PSOE'nin bu seçimi kaybetmesinin başlıca sebepleriydi. (Soto, 2005:318)

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere, 1978 yılında anayasanın kabulünden sonra hükümete gelen başbakanlar ve partiler İspanya'da yapılan özgür seçimlerin işleyen demokratik bir yapıya kavuştuğunu göstermektedir. Öncesinde de aktarıldığına göre, demokrasinin vazgeçilmez unsurlarından biri olan iktidarı ele geçirme ihtimalinin İspanya örneğinde var olduğu görülebilmektedir. Büyük halk desteği alarak iktidara gelmiş partilerin daha sonra bu desteği kaybederek, iktidarı halkın desteğini alan partilere devretmesi sistemin işlerliğini yansıtmaktadır.

2.1.3. 1978 Anayasası ve Özerkliklerin Oluşumu

Anayasa yapım sürecinin işlenmesi, bu sürecin hukuksal yönü yanında siyasi bir öneminin de olmasından ötürü önemlidir. Buna ek olarak, anayasa yapım süreci ve nasıl yapıldığı kurulan demokrasinin yaşayabilirliği bakımından incelenmeye değerdir. (Özbudun, 1993:49) Bu bölümde, anayasanın araştırma sorusu açısından önem arz eden maddeleri ve özerklik sürecinin işleyişi aktarılacaktır.

İspanya'nın demokratikleşme sürecinin en önemli özelliği toplumsal konsensüs sağlanması, bir başka deyişle ruptura pactada denilen anlaşmaya dayalı bir süreç olmasıdır. Bu belirgin özelliği anayasa çalışmalarında da görmek mümkündür. İlk olarak, anayasayı hazırlamak için meclisteki değişik gruplardan 36 milletvekilinin seçilmesiyle bir komisyon oluşturulmuş;

bu komisyon bir taslak hazırlamak için parlamentodaki temsil düzeylerine göre 7 üye belirlemiştir. Bu üyelerin anayasa taslağını hazırlamasının ardından, taslağın Kongre ve Senato'ya onay için sunulması öngörülmüştür. (Paniagua, 2009, s.87) Ağustos 1977'den Nisan 1978'e dek süren ilk taslak çalışmaları, bütün politik görüşlerin katılımını sağlamayı amaçlamıştır. Oluşturulan Anayasa Komitesi'nde sağ görüşü temsil eden Alianza Popular Partisi'nden, İspanyol Komünist Partisi'nden, merkezîyetçi UCD'den ve Katalan milliyetçiliğini savunan başlıca partilerden katılımcılar mevcuttu. (Gunther, 2009:277) Belirtmek gerekir ki, 1977'de PSOE ve PCE açıkça federal bir devleti desteklerken, aşırı sağ unsurlar katı bir merkezîyetçilik taraftarıydılar. (Preston, 2001:228) Bu sürece Bask milliyetçilerinin bakış açısı ise elbette diğer aktörlerden oldukça farklıydı. Anayasa hazırlığında olan komisyonun yanı sıra, oy çoğunluğuna sahip olan iki parti UCD ve PSOE, PCE ve Katalan milliyetçilerinin de katıldığı toplantılar gerçekleştirmekteydiler. Buna karşılık, Bask milliyetçiliğini savunan PNV, kendini bu süreçten soyutladı, çünkü dışlandığına inanmıştı fakat daha sonra tekrar komisyona katıldı. Bu sefer öncelikle ekonomik sorunları çözüme kavuşturmak niyetinde olduğunu öne sürdü. Sonuçta ise birçok tartışma ve komisyonu terk etme tehditlerinden sonra ortaya bir taslak çıkarılabildi. (Paniagua, 2009:88-89)

31 Ekim 1978'de hazırlanan anayasa taslağı Kongre'de 325, Senato'da 226 oyla kabul edildi. Böylece oylama sonuçları geniş bir konsensüs sağlandığını göstermişti. Ardından 6 Aralık 1978'de anayasa

referandumla halk oyuna sunuldu. Referanduma katılım yüzde 67,1 oranındaydı. Bu oranın yüzde 87,9'u anayasayı kabul ederken, yüzde 7,8'i reddetti. Bask bölgelerinde ise durum daha farklıydı. Referanduma katılanlar yüzde 44,7 iken, kabul oyu verenler yüzde 69,7, ret oyu verenler ise yüzde 23,5'ti. (Soto, 2005:1-25) Sonuçta referandumdan evet oyu çıkmış olsa da, bu bahsedilen bölgelerin farkı oldukça önemli bir politik yansımaydı.

1978 Anayasası'nın temel esaslarının demokrasi, ekonomik ve sosyal eşitlik, hukuk devletinin yerleştirilmesi, bütün İspanyolların ve İspanya halklarının kültür, gelenek, dil ve kurumlarının insan hakları çerçevesinde korunması, ekonomi ve kültürün geliştirilmesi, diğer devletlerle barışçıl ilişkiler kurulması olduğu söylenebilir. İspanya'nın yönetim şekli parlamenter monarşi olarak belirtilmiştir. Ayrıca, İspanyol ulusunun bölünmezliğinden bahsedilirken, bölge ve milliyetlere özerklik haklarının tanındığı da vurgulanmıştır. Bask ülkesi ve Navarra'ya atıfta bulunularak ise, bazı tarihsel haklar ek olarak bu anayasa tarafından tanınmıştır. (Paniagua, 2009:91)

Yukarıda da bahsedildiği üzere, özerklik konusu net bir biçimde anayasayla çerçevesi çizilmiş bir konu değildir. Özerklik elde etmek isteyen bölgelere bu hakkın anayasa çerçevesinde İspanya'nın bütünlüğünü bozmamak kaydıyla verileceği belirtilmişti. İspanya özerkliklerini tam anlamıyla anlayabilmek için, bölgelerin tarihsel yapısını göz önünde bulundurmak gereklidir. 1978 Anayasası'yla kabul edilen tarihsel haklar, bölgelerin monarşi döneminde kabul ettikleri ve monarşi ta-

rafından da kabul edilmiş olan bölgesel kanunlardan ileri gelmektedir. Bir başka deyişle, yeni anayasa Franco tarafından reddedilmiş fakat aslında uzun yıllar boyunca var olagelmış yerel kanunların varlığını yok sayma döneminin bitirilmesi anlamına gelmekteydi. Gunther'ın (2009:279) aktardığına göre Bask ve Katalan bölgeleri geçmişte özerklik anlamında bir otorite edinmiş olmalarına rağmen, Franco bu yerel özerk yönetimleri ortadan kaldırarak merkezîyetçi politikalar uygulamıştır. Ayrıca, Bask ve Katalan milliyetçiliğini yansıtan dillerin kamu alanlarında kullanımı ve Katalan dansı sardana gibi birçok unsuru yasaklamıştı.

Bahsedilen bölgesel özerklik kanunları, anayasanın parçası olmasa da, İspanyol politik sisteminde çok önemli bir yer kaplamasının yanı sıra, anayasadan ileri gelmektedirler. Bunun nedeni, merkezi hükümetin başta Bask Ülkesi temsilcileri olmak üzere birçok temsilci ile bu kanunların anayasanın bir parçası olduğu konusunda anlaşmasıdır. Bir bakıma, geçiş süreci 1979'da yapılan referandumla Katalan ve Bask bölgesel kanunlarının kabul edilmesinden sonra tamamıyla gerçekleşmiştir sonucuna varılabilir. (Linz, 1989:261-262) Özerkliklerin verilmesi sürecinde dikkat çeken özellikle Navarra'nın durumu olmuştur. Bask Ülkesi her ne kadar Navarra'nın tarihsel nedenlerle aslında Bask Ülkesi'ne ait olduğundan kendisine katılmasını savunsa da, Navarra tek başına özerk bir bölge haline gelmiştir.

Özerklik, İspanya'nın birçok değişik bölümünde başka anlamlar teşkil etmektedir. Bazı durumlarda özerklik; tarihsel,

kültürel ve dil kaynaklı bir kimlikten ötürü gerçekleşmiştir. Bu durumda, neredeyse İspanyol milli kimliğiyle uyumlu bir milli kimlikle desteklenmiştir. Bazı durumlarda ise özerklik, düşük orandaki halk desteğiyle gerçekleştirilmiş politik ya da idari bir yenilikten ibaretti. (Linz, 1989:267) Bu sürecin sonucunda günümüze gelindiğinde İspanya'da 1979 ve 1983 yılları arasında oluşan 17 özerk bölge bulunmaktadır. 1979'da Bask Ülkesi ve Katalunya'nın, 1981'de Andalusia, Galıçya, Asturias ve Cantabria'nın, 1982'de La Rioja, Murcia, Valencia, Aragon, Castilla-La Mancha ve Navarra'nın, 1983'te Extremadura, Baleares, Madrid, Castilla-Leon'un yerel kanunları Kongre'de kabul edilmiştir. Bunların yanında özerk şehirler olarak geçen Ceuta ve Melilla'nın kabulü de 1995'te gerçekleşmiştir. (El Mundo, 2005) Özerkliklerin oluşum sürecine birçok eleştiri yapılabileceği gibi, asıl dikkat çekilmesi gereken noktanın bu sürecin konsensüse dayalı olduğu ve geniş halk desteğiyle gerçekleşmiş olduğu unutulmamalıdır.

2.1.4 Sonuç

İspanya'nın demokratikleşme sürecini başarılı kılan en önemli unsur anlaşmaya dayalı bir süreç olmasıdır. Özgür ve adil seçimlerin yapılması, ardından anayasa çalışmalarına zaman kaybedilmeden geçilmesi demokrasiye geçiş sürecinin doğru işlemlerini sağlarken, askeri darbe girişiminin engellenmesi demokrasinin konsolide olduğunu göstermesi bakımından dikkate değerdir. Demokratik gereklilikler yerleştirilmeye çalışılırken, bir yandan ordunun rolünün vatan savunmasıyla sınırlanması, askeri harcamaların azaltılması bu süreci destekler

bir nitelik olmuştur. Özerkliklerin halkın da desteğiyle kabulü ve uygulanması terörizm sorununa kesin bir çözüm getirmemiş olsa da, halkın egemenliğinin bir yansıması olarak görülebilir. Demokratikleşme süreçlerinin iç dinamiklerini oluşturan bu unsurlar aracılığıyla ETA terörizminin sıkça baltalamaya çalıştığı demokratikleşme süreci, bu iç dinamiklerin değişimi ve gelişimiyle başarıyla sonuçlanmıştır.

Demokratikleşme süreçlerinde, dış dinamiklerin etkisi de yadsınmaz. Özellikle, İspanya örneğinde, NATO ve AT'ye katılım demokratikleşme sürecinde son derece önemli rol oynamıştır. Komşu Avrupa ülkeleriyle artan bağlantı ve iletişim neticesinde İspanyollar, İspanya ve AT ülkeleri arasındaki ekonomik uçurumu ve politik eşitsizlikleri fark ettiler. (Korkmazarslan, 2007:66) AT'ye katılmak için yapılan reform ve düzenlemeler hem demokrasinin konsolidasyonuna katkı sağlarken hem de refah düzeyinin artmasını sağlamıştır.

2.2. Türkiye'de Demokratikleşme

Bu bölümde Türkiye'nin demokrasiye geçişiyle yapılan anayasa, seçimler ve siyasi atmosfer incelenecektir. Ayrıca, günümüzde demokrasiye geçmiş fakat demokratik konsolidasyonunu tamamlamamış bir ülke olan Türkiye'nin demokrasi deneyiminin önünde engel oluşturan etkenlere değinilecektir.

İlk bölümde bahsedildiği üzere, Türkiye Huntington'a göre ikinci dalga demokratikleşmesine mensup bir ülkedir, çünkü 1940'ların sonlarında demokrasiye geçişini gerçekleştirmiştir. Fakat bu demok-

rasi tecrübesi üç kez askeri müdahaleler nedeniyle kesintiye uğramıştır. Günümüze gelindiğinde ise Türkiye'nin hâlâ konsolide olmuş bir demokrasiye erişemediği açıktır. (Özbudun, 2000:1) Freedom House'un 2013 verilerine göre (Freedom House, 2013:18) Türkiye siyasi haklar bakımından üç, sivil haklar bakımından dört notu alarak kısmen özgür ülkeler arasında gösterilmiştir. Ayrıca ülkede sivil haklar bakımından bir gerileme olduğu da belirtilmiştir. Raporda sivil hakların tehlikede olmasının nedenleri olarak yüzlerce gazeteci, akademisyen, muhalefet partisi mensubu ve askeri görevlinin devlete karşı komplo kurduğu gerekçeyle yargılanmaları gösterilmiştir.

Araştırma sorusu çerçevesinde başarılı demokratikleşme örneği olan İspanya ve henüz başarıya ulaşamamış Türkiye incelendiğinden, dönemsel olarak da Huntington'un üçüncü dalga demokratikleşmesi seçilmiştir. Bu nedenle, Türkiye 1980 sonrasında gerçekleştirdiği demokratikleşme süreci ekseninde değerlendirilmeye çalışılacaktır.

2.2.1 1980 Dönemi

Bu bölümde, 1980 askeri darbesi ve oluşturduğu yapı işlenecektir. Demokratikleşme sürecine geçildikten sonra, bu darbenin izleri siyasi sistemde önemli bir yer teşkil ettiği için bunun yansıtılabilmesi azami önem taşımaktadır.

12 Eylül 1980 askeri darbesi, Türkiye'de sağ ve sol gruplar arasındaki siyasi kutuplaşmanın tırmanması sonucunda şiddet ve terör olaylarının artmasını takiben Kenan Evren liderliğinde Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yönetime el koyduğu bir

Cumhurbaşkanı	Dönemi	Hükümet	Dönemi
Kenan Evren . (Devlet başkanı)	12.09.1980	Bülend Ulusu	21.09.1980
	09.11.1982		13.12.1983
Kenan Evren	09.11.1982	I. Turgut Özal (ANAP)	13.12.1983
	09.11.1989		21.12.1987
Kenan Evren	09.11.1982	II. Turgut Özal (ANAP)	21.12.1987
	09.11.1989		9.11.1989
Turgut Özal	09.11.1989	Yıldırım Akbulut (ANAP)	9.11.1989
	23.06.1991		23.06.1991
Turgut Özal	23.06.1991	I. Mesut Yılmaz (Anavatan Partisi)	23.06.1991
	17.04.1993	VII. Süleyman Demirel (DYP- SHP)	20.11.1991 25.06.1993
Süleyman Demirel	16.05.1993 16.05.2000	I. Tansu Çiller (DYP-SHP)	25.06.1993 05.10.1995
		II. Tansu Çiller (DYP)	05.10.1995 30.10.1995
		III. Tansu Çiller . (DYP-CHP)	30.10.1995 06.03.1996
		II. Mesut Yılmaz (ANAP-DYP)	06.03.1996 28.06.1996
		Necmettin Erbakan (RP-DYP)	28.06.1996 30.06.1997
		III. Mesut Yılmaz (ANAP-DSP-DTP- Bağımsızlar)	30.06.1997 11.01.1999
		IV. Bülent Ecevit (DSP)	11.01.1999 28.05.1999
Ahmet Necdet Sezer	16.05.2000 28.08.2007	V. Bülent Ecevit (DSP-MHP-ANAP)	28.05.1999 18.11.2002
		Abdullah Gül (AKP)	18.11.2002 14.03.2003
		I. Tayyip Erdoğan (AKP)	14.03.2003 29.08.2007
Abdullah Gül	28.08.2007-...	II. Tayyip Erdoğan (AKP)	29.08.2007 06.07.2011
		III. Tayyip Erdoğan (AKP)	06.07.2011-...

Kaynak: TBMM Resmi İnternet Sitesi. (<http://www.tbmm.gov.tr/kutuphane/ekay-naklarkutuphanehukümetler.html>) Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmi İnternet Sitesi . (<http://www.tccb.gov.tr/sayfa/cumhurbaşkanlarımız/>)

döneme işaret eder. Bu dönem en çok 1980 Anayasası'nın kısıtlamaları ve insan hakları ihlalleriyle hafızalara kazınmıştır. 1980 müdahalesinin nedenleri kısaca şiddet olaylarının yaygınlaşması, siyasi kutuplaşmanın derinleşmesi, iki büyük parti AP ve CHP'nin koalisyon oluşturmakta uzlaşamaması, parlamenter rejimin işleyemez hale gelmesi ve bunların sonucunda devlet otoritesinin aşınmasıdır. (Yazıcı, 1997:152) 1980'de üst düzey askerler tarafından yapılan bu askeri darbe, diğer darbelerde de olduğu üzere, yönetimde kalıcı olmayı amaçlamıyor, en kısa zamanda seçimlerin yapılacağını ve demokrasiye dönüşün sağlanacağını savunuyordu. Genelde Türkiye'de yapılan darbeler kötü giden sisteme müdahale etmek ve/veya devletin temel değerlerini korumak amaçlı olmalarıyla bilinirler. 1980 darbesiyle birlikte Türkiye siyasi hayatına Milli Güvenlik Konseyi eklenmiş oldu. 12 Eylül mevzuatı, bu dönemde çıkarılan yeni yasalardan ve eski yasalarda yapılan kapsamlı ve köklü değişimlerden oluşmaktadır. (Oran, 2001:195) Bu mevzuat ise darbeyi yapan 5 komutandan oluşan MGK tarafından yapılmıştır. İktidara el koyulduktan sonra Anayasa Düzeni Hakkında Kanun ile kurul yasama yetkisini üstlendi ve konsey başkanı da devlet başkanı sıfatını aldı. 6 Aralık 1983'e kadar da Türkiye'yi bu kurul yönetti. (Oran, 2001:193)

Darbe yönetimi ithal ikamesine dayalı sanayileşme politikaları nedeniyle döviz sıkıntısı, ara mallar ve tüketim malları sıkıntısı ve yüksek enflasyon oranıyla gelişen ciddi bir ekonomik kriz içinde olan bir Türkiye devraldı. (Özbudun, 2000:27) Bu nedenle, öncelikli amaçları ekonomi-

yi düzeltmek ve uluslararası ekonomiye eklenmek, kutuplaşmayı ortadan kaldıracak önlemler almak, darbenin uluslararası ortamda yarattığı olumsuz havayı silebilmek ve özellikle Avrupa'yla ilişkilerin iyileştirilmesi, en kısa zamanda seçimlerin yapılmasıyla yönetimi demokratik bir biçimde seçilmiş bir yönetime devretmekti. 1977 seçimlerinde İslamcı MSP'den milletvekili adayı olduğunu bildiği halde Turgut Özal'a ekonominin teslim edilmesi, ekonomi politikasının uluslararası ekonomiye eklenmek olduğunu ortaya koymuştur. (Oran, 2001:16)

Bilindiği üzere, Turgut Özal, 24 Ocak Kararları olarak bilinen bu ekonomi politikasının mimarıydı. Özal'ın dışa açılma amacıyla uyguladığı iç talebi kıstak ve ihracata özendirme gibi stratejileri gelişmenin yanında günümüze kadar gelen birçok sorun da doğurdu. Öncelikle, ithalat ihracattan daha çok artıyor ve dış ticaret açığı giderek büyüyordu; IMF sayesinde dışa açılmasını gerçekleştiren Türkiye'nin dış borcu giderek artmaya başladı, Türk ekonomisi dış finans çevrelerinin etkisine hassas hale geldi ve neo-liberal ekonomi politikaları uygulandı, ki bu vergilerin adilleştirilmemesi ve büyü-ğün küçüğü yuttuğu bir düzenin getirilmesine işaret etmekteydi. (Oran, 2001:17) Darbe yönetimi 1970'li yıllarda yaşanan kutuplaşma ve şiddet olaylarının sorumlusu olarak 1961 Anayasası'nı görmekteydi. Onlara göre 1961 Anayasası fazla özgürlükçü bir anayasaydı. Bu nedenle de olayları sonlandırmak amacıyla 1982 tarihli anayasa ile temel hak ve özgürlükleri kısıtlama yoluna gitti. (Yazıcı, 1997:155) Kutuplaşmayı ve şiddeti engel-

lemek adına özgürlüklerin kısıtlanması, yargılamalar ve sıkıyönetim sonrasında, MGK seçimler düzenleyerek demokrasiye geçişin yolunu açmıştır.

Askeri rejimlerden demokrasiye geçişlerde, askerler çıkış garantisi (exit guarantees) olarak adlandırılan bazı önlemler alınmaktadır. Bunlar yönetimi demokratik hükümete teslim eden askeri yönetimin yaptığı müdahaleden dolayı yargılanmaması, işinden olmaması vs. önlemleri içerir. Türkiye örneğinde 1982 Anayasası da bu çıkış garantilerinin yer aldığı bir anayasadır. Anayasanın uzlaşmadan uzak, tek bir kurul tarafından hazırlanması ve anayasal referandumun cumhurbaşkanlığı seçimiyle birleştirilmiş olması oldukça önemlidir; çünkü anayasanın kabulü için verilen evet oyu aynı zamanda, cumhurbaşkanlığı için tek aday olan Kenan Evren'in de seçilmesi için verilmiş bir evet oyunu temsil etmekteydi. (Özbudun, 2000:58) 1982 Anayasası sonraki bölümlerde daha ayrıntılı bir biçimde incelenecektir.

2.2.2. 1983 Seçimleri ve Demokratikleşme Adımları

Türkiye örneğinde de, demokratikleşme süreci yukarıdan başlatılmış bir süreçtir. Bir başka deyişle, darbeyi yapan askeri yönetim demokrasiye geçişin yolunu açmıştır. 1982'de anayasa ve cumhurbaşkanlığına Kenan Evren'in seçilmesi yüzde 91,3 oyla kabul edilmiştir. Bu oran, anayasa ya da cumhurbaşkanının onaylanmasından çok, demokrasiye geçme isteği olarak algılanabilir.

Tabloda 1980-1983 dönemi askeri darbe yönetimini gösterirken, 1983 sonrası hükümetler demokratikleşme sürecin-

deki hükümetleri ifade etmektedir. Türkiye'nin demokrasiye dönüş biçimi, seçimlerin yapılması, seçimlere katılabilen partilerin sınırlı olması, seçimlerin hür ve yarışmacı seçimler olmadığını göstermektedir. Bunun nedeni, askeri yönetimin seçimlere sadece merkeze yakın sağ ve sol görüşü temsilen iki partinin girmesine izin vermesiydi. Amaç ise iki partili bir sistem oluşturmaktı. Bu nedenle, seçim kanununa yüzde 10 barajı getirilmiştir. Bu barajın getirilmesinin iki amacı bulunmaktadır; biri, aşırı unsurların sistemde temsilini sınırlandırmak, diğeri ise siyasal istikrarın sağlanmasıdır. Bu önlem şiddeti azaltmak için alınmış bir önlem olarak görülmüş olsa bile, bu seçim barajının hala yürürlükte olması, demokratik konsolidasyonu zorlaştıran etkenlerden biri olarak görülebilir.

İki partinin seçimlere girmesini tasarlayan askeri kanadı kendi partisinin de katılmasına ikna eden Turgut Özal ve partisi ANAP, beklenmedik bir şekilde yüksek oy alarak iktidara gelmiştir. Bir sonraki seçimde oylarını artırarak tekrar iktidara gelen ANAP, aslında çoktan parti içi bölünmeler yaşamaya başlamıştı ve bir sonraki seçimleri kaybedeceği gerçeği, 1989 yerel seçimlerinde kendini göstermişti. (Özbudun, 2000:76) Özal, uluslararası dinamikler göz önüne alındığında Türkiye'de yeni sağın temsilcisi olarak bilinir. Başbakan olduğu dönemde de, 1989'da cumhurbaşkanlığına seçildiği dönemde de Özal son derece aktif bir liderdi. Özellikle dış politika konusunda aktif siyaset izlenmesi gerektiğini savunurdu. Fakat, Oran'a (2001:33) göre aktif dış politika ve doğru dış politika birbirinden farklı iki şeydir. Bu düşüncenin kaynağı Özal'ın

dışişlerini devre dışı bırakması ve özellikle kararlar alınırken son derece özerk davranması, kimseye danışmamasıdır. Devletin diğer organlarının hiçe sayılması, kuşkusuz demokrasi arenasında olumlu bir tutum olarak görülmemektedir.

1990'lı yılların siyasi atmosferine gelince, bu dönem koalisyonlar dönemi olarak adlandırılır; tek parti dönemi sona ermiştir fakat bu dönem, özellikle istikrarsızlığıyla hafızalarda yer etmiştir. Hatta daha da ileri gidersek, Türk halkı bu dönem nedeniyle koalisyon hükümetlerine sıcak bakmaz. Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi, bu dönem anlaşmazlıkların ve hükümet değişikliklerinin çok sık olduğu bir dönemdir. Bunun yanı sıra, 1991'de ekonomik sıkıntılar da baş göstermiştir. Bu döneme damgasını vuran başarısız koalisyon hükümetlerinin yanı sıra, 1980 ve 1990'larda, Türk demokrasisi iki yeni sorunla daha karşı karşıya kaldı; daha çok Refah Partisi tarafından savunulan siyasi İslam ve Kürt milliyetçiliğinin yükselişi. Bu iki çelişki de bir bakıma sivil toplumdaki kaynaklanmaktadır; bunlar hakim durumu ve Atatürkçülüğü tehdit etmektedirler. (Özbudun, 2000:141) Tüm bunlar nedeniyle, bu dönemde demokrasinin konsolide olması için hiçbir adım atılmamış, istikrarsızlıkla dönem sona ermiştir.

2000'li yıllar Türk siyasi hayatı açısından son derece önemli bir dönemin başlangıcına işaret eder. Bu dönemde, öncesinde aşırı sağ ve dini unsurların birleştiği bir görüşü savunan Abdullah Gül, Recep Tayyip Erdoğan ve arkadaşları AKP'yi kurmuştur. AKP'nin 2002 genel seçimle-

rini kazanmasının ardından hükümete geldiğinde siyasi İslam söylemini ve aşırı tutumunu yumuşatarak merkeze yaklaştığı söylenebilir. Fakat, 11 yıldır hükümette olan AKP yönetiminin önceki bölümlerde de bahsedildiği üzere, Freedom House'un da 2013 verilerine atfen, gittikçe özgürlükleri kısıtlayan bir tutum takındığı, merkezden uzaklaşarak yine aşırı sağcı yapısına geri dönmekte olduğu gözlemlenmektedir.

Kısaca, 1983'te çok partili hayata geçmesiyle Türkiye demokrasiye geri dönmüştür, fakat o dönemden 2013'e kadar demokratik konsolidasyonu tamamlayamamıştır. Bunun en önemli nedenleri ekonomik problemler ve sivil asker ilişkileridir. Türkiye 1970'lerde politik şiddet dalgasının üstesinden gelmiş olsa da, 1980'lerde ülkeyi daha da istikrarsızlaştıran etnik temelli iç karışıklıklar yaşamıştır. Güneydoğu'da devam eden Kürt ayaklanması da demokratik kurum ve uygulamaları tehdit eder niteliktedir. Siyasi İslam'ın yükselişi ise demokratik sürecin yaşayabilirliğini zorlaştıran etkenlerden biridir. (Sayarı, 1996/97:31) Bunların yanı sıra, ekonominin kötüye gitmesi de rejim sorunlarına yol açmış ve demokratik konsolidasyonun önünü tıkayan etkenlerin arasına girmiştir. Parti sistemi açısından bakıldığında ise Türkiye'de demokratik konsolidasyonun başarıyla tamamlanmamış olmasının nedeni parti sisteminin kurumsallaşmamış olmasıdır. Bu da, artan seçim kayganlığı, bölünme, kutuplaşma gibi sonuçlar doğurmuştur. Üstüne üstlük kurumsallaşmanın olmayışı, partilerin meşruiyet ve örgütlenme kapasitesini de azaltmıştır. (Özbudun , 2000:149) Demokratik kon-

solidasyonu engelleyen birçok anayasal sorun da bulunmaktadır. Bunlar 1980 Anayasası'nın incelendiği bölümde tartışılacaktır.

2.2.3 1982 Anayasası

Yukarıdan başlatılan bir demokratikleşme süreci olmasına ve ordunun darbe yaptıktan sonra uzun süre yönetimi elinde tutmamasına rağmen, 1982 Anayasası'nın genel anlamda özgürlükleri sınırlayan yapısı ve 1983 seçimlerinin tüm partileri içine alan yarışmacı seçimler olmaması nedeniyle, Türkiye'nin demokratikleşme sürecinde konsolidasyon evresini başarıyla tamamlayamadığı sonucuna varılabilir. Bu bölümde, 1982 Anayasası çerçevesinde bu başarısızlığa neden olan faktörler işlenecektir.

Anayasa yapım sürecine bakıldığında, 1982 Anayasası, reform yoluyla demokrasiye geçişlerde serbest seçimlerden kaynaklanmayan ve büyük ölçüde otoriter rejimin kontrolü altında bulunan, temsili niteliğe sahip olmayan bir heyet tarafından anayasa yapılması durumuna verilebilecek en tipik örneklerden biridir. (Özbudun, 1993:58) Ayrıca anayasayı hazırlayan Kurucu Meclis'in sivil kanadı olan Danışma Meclisi üyeleri de serbest bir seçimle bu göreve gelmemişlerdir. (Yazıcı, 1997:172) Bu noktadan hareketle, 1982 Anayasası'nın demokratik seçimlerle iş başına gelmiş bir meclis tarafından yapılmaması, anayasa tasarısının halk oylamasında reddedilmesi durumunda ne yapılacağı konusunda bir açıklık getirmemesi, askeri idarenin bir süre daha devam edebileceği düşüncesini doğurması, (Özbudun, 1993:63) insan hak ve özgürlüklerini kısıtlayan maddelerinden

ötürü, tamamıyla demokratik bir anayasa olduğu söylenemez. Ayrıca önceki bölümlerde de bahsedildiği gibi, tek cumhurbaşkanı adayı olan darbe lideri Kenan Evren'in seçilmesinin anayasal referanduma bağlanması da askerinin bu tür demokratikleşmelerde kullandığı bir çıkış garantisidir ve halkın anayasayı tartışma, doğru değerlendirme hakkının bir şartına bağlandığı, demokrasi adımlarından uzak bir tutumdur.

1982 Anayasası'nın temel hak ve özgürlükleri kısıtlayan maddeleri, dönemin kutuplaşma ve şiddet sorununu çözmek amaçlıydı. Bu kısıtlanan temel hak ve özgürlükler dernek, sendika, siyasi parti kurma, bunlara üye olma gibi yasakları kapsamaktaydı. Halkın siyasete katılımının engellendiği bu yeni anayasa düzeninde, siyaset; otoriter rejimlerdeki gibi devlet eliyle yönlendirilen bir süreç haline getirildi. Fakat sivil toplumun etkisiz kılınmasıyla beklenen siyasi kutuplaşma son bulmadı, aksine toplumun siyasi dengeleri bozuldu ve 1980'lerin ikinci yarısından günümüze kadar süren demokratik olmayan başka değişimlere zemin hazırladı. (Yazıcı, 1997:155) Bu nedenle sivil toplumun geliştirilmesi günümüzde hala Türk siyasi hayatının en önemli ihtiyaçlarından birini teşkil etmektedir.

2.3 Sonuç

Tüm bu bilgilerin ışığında, İspanya ve Türkiye örneklerinin demokratikleşme süreçlerini karşılaştırdığımızda, hem iç dinamikler hem de dış dinamiklerden İspanya'nın olumlu etkilendiği ve bu dinamikleri demokratikleşme unsurlarına dönüştürdüğü görülmektedir.

Franco'nun yönetimden ayrılışının ölümlü sonucunda gerçekleşmesi ve yerine geçince Franco yönetimini bire bir devam ettirebilecek bir liderin olmaması, Kral Juan Carlos'un halkı ve siyasi sistemdeki grupları birleştirici tavrı, çözülemeyen konulara rağmen sürece her düşünceden grubun katılımının sağlanmaya çalışılması, İspanya'nın demokratik konsolidasyonunu tamamlayabilmesinin anahtar noktaları olmuştur. Ayrıca, AT ve NATO gibi dış dinamikler, ekonomik ve politik gelişmenin hızlanmasında itici bir rol oynamıştır.

Türkiye'ye gelindiğinde ise geçiş sürecinde son derece ciddi demokratik adımlar atılmamış olduğu açıktır. Kenan Evren'in cumhurbaşkanlığına seçilmesi, 1982 Anayasası'nın askeri yönetim gözetimi altında yapılmış olması, anayasanın insan hak ve özgürlüklerini kısıtlayan ve günümüze kadar ancak küçük değişiklikler yapılması fakat gerçekten demokratik bir anayasaya dönüştürülememesi başarısızlığın öncül nedenleridir. Bunun en güzel örneği, seçim barajının hala yüzde 10 olarak korunmasıdır. Dış dinamikler açısından bakıldığında ise, her ne kadar Özal döneminde AT'ye katılım için yenilikler yapılmaya çalışılsa da, sürecin tıkanması ve hala AB'ye üye olunamaması, AB'nin İspanya için oluşturduğu itici gücün Türkiye'de işe yaramamasına neden olmuştur. Elbette bunda Türkiye'nin tam olarak Avrupalı olarak görülmemesi, Orta Doğu coğrafyasının demokrasiye olan mesafesi de son derece önemlidir.

Sonuçta, karşılaştırılan iki örnekte de demokratikleşme anlamında eş sonuçlar elbette beklenmemektedir. Bulunduğu coğrafya;

bu coğrafyanın gelişmişlik, eğitim düzeyi ve demokrasi performansı her ne kadar güdük kalsa da, Türkiye'nin başarısızlığını buna bağlamak doğru bir yaklaşım değildir. Özbudun'a göre (2000:52) özellikle anayasa yapım süreci, geniş konsensüse dayalı politik kurumların oluşturulması konusunda kaçan fırsatlar silsilesi olarak tanımlanabilir. İspanya, bölgesel dinamiklerin pozitif etkisi ve iç dinamiklerin doğru değerlendirilmesi ve zamanında dönüştürülmesiyle konsensüs sağlayarak demokratikleşmesini başarıyla gerçekleştirmişken, Türkiye fırsatını efektif bir biçimde kullanamamış, ekonomik sıkıntıların da eklenmesiyle demokrasisini işleyen ve devamlılığı olan bir sisteme dönüştürememiştir.

3.1. İspanya'da Terörizm ve ETA

Bu bölümde, öncelikle kısaca terörizm tanımlanmaya çalışılacak, ardından İspanya ve Türkiye'nin terörizm tecrübesine değinilecektir. Sonuçta, iki örneğin terörizm sorununda geldiği nokta karşılaştırmalı olarak değerlendirilecektir.

Terörizm oldukça karmaşık bir konudur, bu nedenle tanımı konusunda da akademisyenlerce kabul edilmiş tek bir tanım bulunmamaktadır. Türkçe'ye Fransızca'dan geçen terörizm kelimesi TDK'ya göre, "yıldırımcılık" anlamına gelmektedir. Ayrıca terör ve terörizm kavramları da birbirinden farklıdır. Terör, bir amaç gütmeyen, irade dışı ortaya çıkabilirken, terörizm; siyasi unsur içeren ve bir ideolojiyi savunan bir kavram niteliğindedir. (Bozkurt ve Kanat, 2007:8) Bozkurt'a göre (2006:552) terörizm; siyasi, dini ya da ideolojik amaçlara ulaşmak adına hükümetleri ya da toplumları belli bir yöne

Yıl*	Ölü sayısı
1968	2
1978	66
1988	21
1998	6
2008	4
2010	1

Tablo 3.3
Kaynak: İspanya İç İşleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi . (http://www.interior.gob.es/prensa-3/balances-e-informes-21/ultimas-victimas-mortales-de-eta-cuadros-estadisticos-630) . (*yıllar 10 yıllık dilimlere göre verilmiştir, son olarak 2010 yılı en güncel veri olması bakımından eklenmiştir.)

zorlamak amacıyla masum kişilere ve mala yönelik olarak yapılan şiddet kullanımınıdır. Buna göre, terörizm bir ideoloji değil, aynı amaçlara sahip kişilerin kullandığı bir strateji olarak nitelenebilir ve etkili bir diktatörlükte var olması pek mümkün olmazken, liberal ülkelerde tamamen terörizmden korunabilmek neredeyse mümkün değildir. (Bal, 2006:561)

İspanya ve Türkiye örneklerinin karşılaştığı terörizm çeşidi “devlete karşı terörizm” olarak tanımlanır. Devlete karşı terörizm, mevcut sosyal, siyasal ve ekonomik düzeni yıkıp yeni bir toplumsal düzen kurmayı veya belirli bir bölgeyi devletin yönetiminden ayırıp ayrı bir devlet oluşturmayı amaçlamaktadır. (Bozkurt ve Kanat, 2007:2) Her ne kadar ayrılıkçı düşünce grupları sadece daha fazla özgürlük ya da özerklik istediklerini savunsalar da, genellikle varılmak istenen son nokta, parçası olunan devletten tamamen ayrılmak olmaktadır.

3.1 Terörizm

Bu bölümde tarihsel perspektiften hareketle İspanya’da terörizmin ortaya çıkışı ve günümüzde geldiği nokta incelenecektir.

İspanya’nın kuzeydoğusunda yer alan Bask bölgesi; Guipuzcoa, Vizcaya ve Alava olmak üzere üç önemli tarihsel eyaletten oluşmaktadır. Bask ırkının neolitik dönem ve hatta palaeolitik dönemden beri hemen hemen bugün yaşadıkları bölgede yaşamış oldukları düşünülmektedir. 1200’de Pamplona Krallığı’nın bir anlaşmayla Kastilya Krallığı ile birleşmesi, Bask toplumunun Kastilya Krallığı’na entegre olmasına neden olmuştur. Navarra Kralı bu bölgeyi geri alarak özgülleştirmiş, ardından 1513’te Kastilya Krallığı Bask topraklarını ele geçirmiş fakat Baskların özgürlüklerine saygı duyacağına söz vermiştir. Böylece Fueros diye adlandırılan, bölgeye özel yasalarla oluşan bir sistem kurulmuştur ve bu sistem Kastilya tahtına oturan her kral tarafından onaylanmıştır. (Tunabay, 2010:1-11) Kısaca, Basklar ve Katalanlar aslında tarihsel olarak özerkliğe benzer bir yapı içinde İspanya’nın bir parçası olagelmışlerdir. Bu yapı, Franco’nun merkezîyetçi politikalar benimsemesiyle sona ermiş ve huzursuzluklar baş göstermiştir.

Franco’nun iç savaşı kazanmasının ardından, kişisel diktatörlüğünü oluşturarak merkezîyetçi bir sistem benimsediği önceki bölümlerde anlatılmıştır. Buradan hareketle, bu dönemde, yerel kültür ve dillere ait birçok unusunun yasaklandığı da bilinmektedir. Franco’nun bu baskıcı uygulamaları, Bask milliyetçiliğindeki bazı grupların radikalleşmesine neden olmuştur. (Utsam, 2010:11) Fransa’nın Bask bölgesinde örgütlenmeye başlayan bir öğrenci birliği, Sabino Arana’nın kurduğu ve Bask milliyetçiliğini temsil eden PNV’nin Franco rejimine karşı tutumunu yetersiz bulduğundan, partinin 64. yıl-

dönümünde ETA'yı kurmuştur. Bu Bask gençlerinin çoğu Katolik Kilisesi'nin okullarından yetiştiği için ETA ile Bask din adamları arasında doğrudan bir bağ kurulmuştur. (Tunabay, 2010:33) ETA'nın ideolojik çizgisi; Katolik sosyal radikalizmden yola çıkarak anti-kapitalist bir tavır, ardından Bask Ülkesi'nin bağımsızlığına yönelerek Marksist Leninist bir hareket halini almıştır. Bu evrimde uluslararası konjonktür de etkili olmuştur. Bu süreçte ETA, birçok eski milliyetçi terör örgütünde olduğu gibi muhafazakâr milliyetçilik ile komünizm ideolojisini birleştirmeye çalışmıştır. (Utsam, 2010:14)

Başta şiddet yanlısı olmayan Bask milliyetçiliği, zamanla radikalleşmiş ve şiddet eylemlerine başlamıştır. Bu şiddet eylemleri en çok Bask bölgesinde gerçekleşmiştir. Franco döneminde yapılan şiddet eylemleri, halk kitleleri tarafından negatif bir biçimde değerlendirilmemiş ve özgürlük için bir başkaldırı olarak algılanmıştır. Bu dönemde, ETA'nın yaptığı en ses getiren eylem, Başbakan Luis Carrero Blanco'nun arabasının patlatılmasıyla ölümüne sebep olan eylemdir. (Paniagua, 2009:11) Franco dönemi bittikten sonra demokrasiye geçilmesiyle ETA terör eylemlerinde bir azalma görülmemiş, aksine bazı kırılma dönemleri diyebileceğimiz anayasa görüşmeleri, anayasanın kabulü gibi dönemlerde artış göstermiştir. Kurulduğu dönemden itibaren ETA değişik eylem türlerini uygulamıştır. Örneğin Franco döneminde "baskı-eylem-baskı" şeklinde eylemler yapmış, karşılığında güvenlik güçleri daha sert tepki vermişlerdir fakat bu eylem türü, ETA'nın devamını sağlayabilecek şiddet sarmalının oluşmasını sağlamıştır. (Ut-

sam, 2010:11) 1990'lı yıllara gelindiğinde, ETA liderlerinin yakalanmasının ardından eylem tarzı "acıyı toplu yayma" şekline dönüşmüştür. Bu yöntem de terörist eylemlerin hedef kitesini genişletmiştir. Önceden öncelikli hedefler polis ve asker iken, 1990 sonrası gazeteciler, akademisyenler, yargıçlar şeklinde hedef kitle büyümüştür. 1990'lardan sonra "kale baroka" eylem tarzı geliştirilmiş ve daha kitlesel terör eylemlerine yönelinmiştir. Bu yönetime 2003 sonrası daha da ağırlık verilmiş ve 2006'da ateşkes ihlal edilerek Madrid havaalanına bombalı saldırı düzenlenmiştir. (Utsam, 2010:15-17)

ETA'nın bu evrimi sırasında, içinde bölünmeler yaşanmıştır. 1974'te ETA-M ve ETA-PM yani askeri ve politik askeri olmak üzere bölünmüş, ardından başka bölünmeler de yaşanmıştır. ETA-M başlıca bölünmeleri; LAIA, KAS, HASI, Mesa de Alsasusa, Herri Batasuna şeklindedir. ETA-PM ise, EIA ve Euskadiko Eskerra şeklinde oluşmuştur. (Preston, 2001:356) İspanya'nın ETA terör örgütüne karşı aldığı tedbirler; sertlik yanlısı militarist politikalarından sivil odaklı, yumuşak güç kullanımına dayanan politikalara doğru bir seyir izlemiştir. ETA tamamen bitirilemese de, halkın örgüte sempatisinin azalması ve dış desteğin kesilmesiyle örgütün izole olduğunu söylemek mümkündür. (Utsam, 2010:9)

İspanya İçişleri Bakanlığı verilerine göre ETA'nın İspanya'daki terör eylemleri sonucu toplamda 829 kişi ölmüştür.

Tablo 3.3 incelendiğinde, özellikle anayasa yapım ve kabul süreci olan 1978 döneminde ETA'nın eylemlerini arttırdığını

ve ölü sayısının da arttığını görmekteyiz. ETA bu dönemde dikkat çekerek isteklerini duyurmak için her terörist örgütün seçtiği yolu seçerek eylemlerini artırmıştır fakat 1978 Anayasası Navarra ve Bask bölgesi de dahil olmak üzere büyük bir oy oranıyla halk tarafından kabul edilmiştir. 1988 dönemi, PSOE dönemine işaret etmektedir ve bu dönemde de ölü sayısı fazladır. ETA, demokratik gelişmelerin somut biçimde ortaya konduğu dönemlerde şiddeti artırmıştır. Bunun nedeni, ETA'nın demokratik yaklaşımları yeterli bulmaması ve asıl amacının bağımsızlık olmasıdır. Fakat 2010'a geldiğimizde ölü sayısı giderek azalmıştır. Bunun en büyük nedeni, demokratikleşme sürecinden itibaren yavaş yavaş ETA'nın halk tarafından özgürlük savaşçısı olarak görülen imajının teröriste evrilmesinden kaynaklıdır. Bir başka deyişle, devlet tarafından zaten terörist ilan edilen bu örgüt, halk tarafından bu şekilde görülmediği dönemlerde sivrilmiş fakat halkın sempatisi sona erdiğinde etkisini yitirmiştir. Elbette günümüzde ETA terör örgütü tam anlamıyla bitirilememiştir fakat bu yolda önemli aşamalar kaydedilmiştir.

3.2 Türkiye'de Terörizm ve PKK

Bu bölümde, Türkiye'deki terörizmin kökenleri ve günümüzde geldiği nokta işlenecektir. Türkiye yaklaşık 35 yıldır PKK terörizmiyle mücadele etmektedir. "Kürt meselesi", "Doğu sorunu" gibi birçok farklı adla anılan bu meselenin kaynağı, Osmanlı İmparatorluğu dönemine kadar geri götürülebilir. Böylece konunun sorun haline evrilmesi daha kolay kavranabilir.

Kürtlerin kökenine değinilecek olursa, bu konuda birkaç değişik fikir bulunmaktadır. Bir görüş; Kürtlerin, Medlerin Türk ya da İran soyundan gelme bir Sümer boyu olduğunu savunurken, bir görüş Partlar'la aynı etnik kökene mensup Hint-Farsi kökenli olduğunu belirtmektedir. Bir başka görüş ise yukarıda sıralanan gruplardan birinden ya da bazılarında gelmiş olabilen etnik olarak tamamen ayrı bir grup olduğunu varsaymaktadır. Kürtler, doğuda Urmiye Gölü, batıda Fırat Nehri arasında kalan günümüzde İran Azerbaycan'ı ve Türkiye'nin Anadolu kısmı olarak bilinen coğrafyada yaşamışlardır. (Heper, 2007:35) Dağlık bölgelerde yaşadıklarından Kürtlerin genellikle diğer insanlarla daha az iletişim kurdukları, hatta bu nedenle eğitim seviyesi bakımından yeterli düzeye gelemedikleri yaygın bir kanıdır. Kürtçe Hint-Avrupa dil ailesine mensuptur ve üç ana lehçesi bulunmaktadır. Kurmanci bunlardan en önemlisidir ve Türkiye'de çoğunluk tarafından konuşulan lehçedir. (Heper, 2007:35) Günümüzde, Türkiye, İran, Irak, Suriye'de Kürt nüfus bulunmaktadır. Türkiye'de Kürtler'in nüfusu kesin olarak bilinmemekle birlikte, 2007'de Milliyet gazetesinde yayınlanan bir araştırma, Kürtlerin Türk nüfusuna göre oranını yüzde 15.6 olarak vermiştir.

Kürt sorununun kökenine gelinecek olursa, belirtildiği üzere bu sorun Osmanlı dönemine kadar götürülebilmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılma dönemine girmesinin ardından birçok halk bağımsızlığını ilan etmiştir. Fakat Kürtler, Mustafa Kemal Atatürk önderliğine başlatılan milli mücadeleye katılmış, böylece Türk-Kürt dayanışması baş-

lamıştır. Bunun yanı sıra, sadece 1920 ve 1938 yılları arasında 17 tane Kürt ayaklanması olmuştur. Bunu izleyen 1984 ve 1999 döneminde ise PKK ile birlikte Kürt ayaklanması ayrılıkçı bir örgüte dönüşmüş ve günümüze kadar gelen terörizm sorununu ortaya çıkarmıştır. (Heper, 2007:1) TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun 2013 tarihli raporuna göre, terörizm nedeniyle yaşanan toplam can kaybı 35.576'dır. (TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 2013:78)

İlk dönem Kürt ayaklanmaları olarak ele alınabilecek olan 1920-1938 döneminde, bu ayaklanmalar devlet tarafından etnik ya da ayrılıkçı ayaklanmalar olarak görülmemiş ve bastırılmaya çalışılmıştır. Atatürk'e göre bir millet ortak bir kültürün sonucunda bir araya gelen farklı dinlere ve etnik gruplara mensup insanlardan oluşabilirdi. (Heper, 2007:83) Türkiye Cumhuriyeti kurulurken oluşturulan yapıda ve milliyetçilik kavramında bu görüşten hareket edilmiş, ayrıştırıcı değil zaten birlikte yaşayan halkları birleştirici bir unsur yakalanmaya çalışılmıştır. Osmanlı döneminde belli bir otonomi sahibi olan Kürtler, Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra daha merkezî hale gelen yapıdan memnuniyetsizlik duymaya başlamışlardır. Bir başka deyişle, aşiretler halinde yaşayan Kürtler, aşiret reisleri ya da şeyhler tarafından yönetiliyorlardı. Hem Osmanlı hem de Cumhuriyet döneminde bu yönetici kişiler yaşadıkları topraklarda söz sahibiydiler ve bunu devam ettirmek istiyorlardı. İlk dönem Kürt ayaklanmaları da bağımsızlık elde etmek için değil, tamamen bölgedeki gücü korumak için ortaya çıkmış ayaklanmalardır. (Heper, 2007:154)

Türkiye'de terör eylemlerinin başladığı tarih ise 1960'lara kadar götürülmektedir. 1961 Anayasası'nın önceki dönemlere kıyasla sağlamış olduğu geniş özgürlük ortamının yasadışı oluşumlar için ortam hazırladığı kanısı mevcuttu. (Akbaş, 2011:39) Bu ortamda başlayan üniversite öğrencilerinin eylemleri ve işçi hareketleri 1970'lere gelindiğinde bir kutuplaşma ve terör havasının oluşmasına neden olmuştur. Bunu da bilindiği üzere 1980 askeri darbesi izlemiştir. TİP, 1965 ve 1969 seçimlerinde beklediği başarıyı yakalayamamasıyla şiddet yoluna başvurmaya başlamıştır. 1970'te IV. kongresinde, Kürt halkının demokratik özlüm ve isteklerinin desteklendiğinin açıklanması nedeniyle kapatılmışsa da, bu bir kırılma noktası olmuş ve kentli ya da daha eğitimli Kürtler arasında yeni bir bilincin ortaya çıkmasına neden olmuştur. (Akbaş, 2011:41-42)

İlk olarak, Türk solu içersinde yer alan Kürt hareketi, parti kapatmaları gibi süreçlerin sonucunda Türk solundan kopmuştur. 1978'de Dev-Genç'ten ayrılarak kurulan PKK feodalizm ve sömürgeciliğe karşı savaşmayı ve birleşik "Kürdistan"ı kurmayı amaçlayan bir partiydi. (Heper, 2007:157) 1984'ten 1999'a kadar PKK, yoğun silahlı eylemlerine hız vermiş ve özellikle 1987-1989 yılları arasında giriştiği katı eylemler nedeniyle sonradan örgüt liderleri tarafından bile eleştirilmiştir. (Akbaş, 2011:57) Yukarıda belirttiği üzere, Türkiye'ye komşu ülkelerde de Kürt nüfusun bulunması, Türkiye'nin Kürt sorununa yaklaşırken daha dikkatli olmasını gerektirmiş, bu komşularıyla arasının bozulduğu dönemlerde "Kürt kartı" Türkiye'ye karşı kullanılmıştır.

Benzer şekilde, Körfez Savaşı sonrası PKK da belli kazanımlar elde etmiştir. En önemli kazanımı ise Irak ordusunun kuzeyden çekilirken bıraktığı silahların PKK'nın eline geçmiş olmasıdır. (Akbaş, 2011:57)

PKK lideri Abdullah Öcalan'ın 1999'da Yunanistan'ın Kenya Büyükelçiliği'nde yakalanmasının ardından örgüt için zorlu bir dönem başlamıştır. Bu dönemden sonra PKK hedef küçülmüş ve bağımsız bir "Kürdistan" amacından vazgeçerek, demokrasinin gelişimine ve Kürtlere kültürel haklarının verilmesine vurgu yapmaya başlamıştır. (Heper, 2007:157) Yakalandıktan sonra Öcalan, Kürtlere savaşın bittiğini ve artık Kürtlerin askeri değil politik arenada değişimi amaçlamaları gerektiği mesajını iletmiştir. Öcalan'a idam cezası verilmesine rağmen, bu ceza AB ülkelerinin baskısı nedeniyle uygulanmamış ve ömür boyu hapis cezasına çevrilmiştir. Öcalan'ın yakalanmasının ardından örgütte liderlik sorunu baş göstermiştir. (Cline, 2004:326) Ayrıca örgüt, 2004'te başlayan ve 2005'te sonlandırılan silahlı eylemlerle devleti müzakere ortamına çekmeye çalışmıştır. (Akbaş, 2011:64) Bilindiği üzere hava koşulları nedeniyle, PKK genelde kış aylarında terörist eylemlerine ara verip yaz aylarına doğru bu eylemleri sıklaştırmaktadır.

PKK terör örgütünün siyasallaşmasına değinilecek olursa, bu dönemin 1990'da SHP'den ayrılan milletvekillerinin HEP'i kurmasıyla başladığı söylenebilir. Süreç içindeki partiler sırasıyla; HEP (1990-1993), ÖZEP (1992), ÖZDEP (1992-1993), DEP (1993-1994), HADEP (1994-2003), DEHAP (1997-2005), DTP (2005-2009) ve

BDP (2008-...) şeklindedir. Partilerin gelişim seyirlerine bakıldığında, bir parti kapatılmadan ya da feshedilmeden daima yeni bir partinin kurulmuş olduğu göze çarpmaktadır. (Akbaş , 2011:122-124)

Bahsi geçen parti kapatmalarının yanında, terörizm ve terörizmle bağı olanlara karşı birçok farklı önlem alınmıştır. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde İstiklal Mahkemeleri bu suçları yargılar ve cezalandırırken, ilerleyen dönemlerde parti kapatmaları, askeri operasyonlar yapılmıştır. Askeri operasyonlar kimi zaman sorunun Türkiye'den başka devletleri de ilgilendirmesi nedeniyle, sınır ötesi operasyonlar şeklinde de tezahür etmiştir.

Günümüze gelindiğinde, AKP hükümeti döneminde başlatılmış bir açılım süreci gündemdedir. Yıllarca yok sayılan bir mesele olan Kürt meselesi konuşulabilir bir hale gelmiş olmasına rağmen, 2013 itibarıyla bir ateşkes yapıldıysa da, terörizm sorununa bir son verildiği ve kalıcı bir çözüm getirilebildiği söylenemez. Özellikle, Kürt nüfusu olan Irak'ın ABD müdahalesi sona erdikten sonra oluşturduğu federal fakat istikrarsız yapı Türkiye için de bir kaygı kaynağı olmuştur. Sonuç olarak, Türkiye terörizm sorununu, halkı tatmin edecek bir biçimde çözme ve tehdidi ortadan kaldırma seviyesine henüz gelememiştir.

4. Demokratikleşme ve Terörizm

Bu bölümde, araştırma sorusunu oluşturan demokratikleşme ve terörizm arasındaki bağ incelenecektir. İlk bölümde, bir ülke demokratik konsolidasyonu sağlarsa terörizm sorunu da çözüme kavuşur mu sorusuna cevap aranacaktır. Bunu takiben, ikinci bölümde terörizm demok-

ratikleşme süreçlerini etkiler mi sorusuna değinilecektir.

4.1 Demokratikleşmenin

Terörizme Etkisi

Bu bölümde, önceki bölümlerde işlenen iki örnek İspanya ve Türkiye'den hareketle demokratikleşmenin terörizme etkisi işlenecektir.

Bahsedildiği üzere, İspanya demokratikleşme süreçlerini başarıyla tamamlamış ve terörizm sorununu ortadan kaldıramamakla beraber büyük ölçüde terör örgütü ETA'yı halk desteğinden yoksun bırakarak yalnızlaştırmış ve etkisini kırmıştır. Ayrılıkçı terör örgütlerinin her ne kadar zaman içinde amaçları bağlamında söylem değişiklikleri gösterdikleri gözlemlense de, nihai amaçları genellikle bağımsızlık elde etmektir. Bu amaçlarından vazgeçmeleri pek mümkün olmadığından bu örgütleri tam anlamıyla bitirmek mümkün gözükmemektedir. Terörizm sorununa en önemli çözüm olarak istihbarat gösterilmektedir fakat açıktır ki, kolluk kuvvetleri marifetiyle şiddeti durdurmak yeterli bir çözüm olmamaktadır. Nihayetinde, o ülkede, farklı etnik gruplar yaşamaktadır ve yaşamaya da devam edecektir. Önemli olan bu birlikte yaşama fikrinden şaşmayarak, halkın genelinin tatmin edecek bir çözüm bulabilmektir. Sağlam adımlarla bunu uygulayabilmektir.

İspanya Franco'nun ölümünden sonra demokrasiye geçerken, halkta demokrasiyle birlikte terörizm sorununun biteceği algısı oluşmuştur. Bugün, Türkiye'ye de bakıldığında, Öcalan'ın yakalanmasından sonra söylem değişikliğine gi-

derek, üzerinde durmaya başladığı demokrasi söylemi nedeniyle böyle bir algı oluşmuştur. Terörle mücadelede askeri çözümler geçici, günü kurtarıcı çözümlerdir ve demokratik mücadele yöntemi benimsenmelidir. Bu yöntemin benimsenmesi, bir taraftan mücadelenin kendisine uluslararası meşruiyet kazandıracığı gibi terör örgütlerinin meşruiyetini de ortadan kaldıracaktır. (Baharçipek ve Tuncel , 2011:13) Fakat demokratikleşmenin gerçekleşmesiyle terörizmin sonlanacağı düşüncesi iki örnek açısından da bakıldığında pek akla uygun düşmemektedir. "Demokratik mücadele" derken kast edilen, kendi haklarını tam anlamıyla elde edemediğini ya da ezildiğini iddia eden kesime kendini temsil ve ifade edebilmesi için demokratik yolların açılmasıdır. Buna parti kurma, seçme, seçilme gibi demokratik eylemler girmektedir. Bahsedilen gruba kendini demokratik yollarla ifade etme yolu açıldığında, bu grup hala şiddet yolunu devam ettirmeyi seçerse, o durumda halkın gözünde ve uluslararası arenada örgüt sorgulanmaya başlanmaktadır. İspanya örneği için bu durumun geçerli olduğu söylenebilir. İspanya, demokratikleşmesini tam bir konsensüs içinde sürdürürken demokratikleşme adımlarına engel olmaya çalışan ETA zamanla dışlanmış ve meşruiyetini kaybetmiştir. Hem içte hem de dışta desteğini kaybeden ETA yalnızlaşmıştır.

Demokratikleşme, terörizm sorununun çözüme kavuşturulmasına katkıda bulunabilir. Fakat bu katkının dolaylı bir katkı olduğu unutulmamalıdır. Bir başka deyişle, demokratikleşme, demokratik ifade özgürlüğünü yerleştirmesi ve iyi işler hale getirmesi bakımından terörizm

sorununda yol kat edilmesine elbette neden olabilir. İspanya örneğinde de bu görülebilmektedir. Fakat burada savunulan, demokratikleşmenin sonucunda terörizm sorununun ortadan kalkacağını düşünmenin ve terörizm sorunu ortadan kalkmadıysa demokratikleşmenin yeterli bir biçimde gerçekleşmediğini düşünmenin yanlış olacağıdır. Türkiye örneğine bakılırsa, Türkiye demokratik konsolidasyonunu tamamlamış olsaydı bile, terörizm sorunu bundan ayrı olarak devam edebilirdi. Bir başka deyişle, demokratikleşme nasıl ki, Türkiye'nin doğu ve güneydoğusundaki sosyo-ekonomik geriliği çözmeye muktedir değilse, terörizm sorununu bitirmeye muktedir olduğu da düşünülemez.

Ayrıca İspanya örneğinden yola çıkarak kimi yazarlar, Türkiye'nin terörizm sorununa çözüm olarak özerklik ya da federal devlet savlarını ortaya koymaktadırlar. Fakat Linz, (1980:15) İspanya örneğinden hareketle, özerklik, federal yapı ya da tamamen ayrılmanın bahsedilen sorunlu bölgelerde istikrarlı bir demokrasinin yeşermesi için yaşayabilir bir çözüm olmadığını belirtmektedir. Linz'e göre, tek çözüm Baskların İspanya devletinin varlığını kabul etmesi ve bu yapı içinde çoğulculuğu yerleştirmek için çalışmasıdır. Bu nedenle özerklik, federal devlet ya da tamamen ayrı bir devlet oluşturmak kalıcı bir çözüm olarak gözükmezken, çoğulculuğun yerleştirilmesi ve olabildiğince konsensüs sağlayarak birlikte yaşamanın mümkün kılınması daha akla yatkın bir yaklaşım olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu bağlamda demokratikleşme ve terörizm arasındaki bağı baktığımızda, di-

rekt olmamakla birlikte dolaylı bir bağ olduğunu söylemek mümkündür. Fakat demokratikleşme süreçlerinin terörizmi bitirmek manasına gelmediği de her iki örnek açısından da bakıldığında ortadadır.

Terörizmin Demokratikleşmeye Etkisi

Bu bölümde, terörizmin demokratikleşme süreçlerine olumsuz etkisi olup olmadığı konusuna değinilecektir.

Öncelikle İspanya örneğinden yola çıkılacak olursa, özellikle 1978 Anayasası yapım sürecinde bir konsensüs sağlayabilmek amacıyla toplumun her kesimini yansıtan gruplar bu sürece dahil etmek istenmiş fakat Bask milliyetçiliği bu süreçten kendini soyutlamaya çalışmıştır. Bunun yanı sıra, bu süreçte yeni anayasa taslağının kendisini tam anlamıyla tatmin etmediğini düşünen ETA, bu dönemde eylemlerini arttırmış ve bu şekilde ilgi çekerek istediklerini kabul ettirmeye çalışmıştır. Fakat zaten başından itibaren Bask milliyetçiliğini de içine almayı amaçlayan bu sürece, ETA'nın bu şekilde engel olma çabaları süreci engelleyememiş ama soyutlanmasına neden olmuştur. Bu örnekte görülebileceği gibi, zaman zaman terörizm, demokratikleşme süreçleri kendi isteklerini karşılamadığı zaman şiddet eylemlerini demokrasi aleyhinde kullanabilmektedirler.

Türkiye örneğinde ise PKK ateşkes ilan ettiği zamanlarda yaşanan gelişmelere göre zaman zaman hükümeti istekleri gerçekleşmediği takdirde şiddet eylemlerini başlatmakla tehdit etmekten geri durmamıştır. Bu durumun en güncel ör-

neği olarak AKP döneminde ortaya atılan açılım hamlesi, yani bir başka deyişle Kürtlere bazı haklar verilmesi sürecinde, PKK'nın ateşkes ilan etmesi fakat süreç yavaşlayınca şiddet eylemlerini başlatmakla tehdit etmesidir.

Ortaya konulan süreçler yeteri kadar demokratik olsa da olmasa da, bu süreçleri engelleme tehdidi ya da direkt terörizm eylemleriyle engellemeye çalışmak elbette demokratikleşme süreçlerine olumlu bir etki yapmaktan son derece uzaktır.

5. Tartışma ve Sonuç

Bu proje, demokratikleşme çalışmalarında pek üzerinde durulmayan terörizm konusunu demokratikleşme perspektifinden karşılaştırma yöntemini kullanarak incelemeyi amaçlamıştır. Örnek iki vaka olarak ise İspanya ve Türkiye seçilmiş ve incelenmiştir. Günümüzde hala önemli bir yer tutan terörizm sorunu açısından demokratikleşme süreçlerinin doğru konumlandırılması ve tanımlanması çözüm önerileri oluşturabilmenin ilk aşamasını oluşturmaktadır. Demokratikleşmenin terörizmi olumlu yönde etkileyip etkilemediği konusunda net bir çıkarım yapmak mümkün olmamakla birlikte, bu konunun araştırılması ve aradaki bağın doğru tanımlanması hem demokratikleşme gerçekleşikten sonra demokrasi performansının doğru değerlendirilmesi açısından, hem de devlet odaklı çözüm perspektifinden yola çıkarak tanımlanan terörizm sorununa çözüm önerileri geliştirebilmek bakımından önem arz etmektedir.

Demokratikleşme perspektifinden bakıldığında, demokratikleşmesini başarıyla

gerçekleştirmiş bir ülke örneği olması bakımından İspanya ve başarıyla gerçekleştirememiş bir ülke örneği olması bakımından ise Türkiye araştırma sorusu çerçevesinde projeye konu olmuştur. Terörizm perspektifinden bakıldığında ise paralel biçimde İspanya ETA terör örgütünü yalnızlaştırmayı başarmış ve terörizm sorununu büyük ölçüde çözümlenmiştir; fakat Türkiye, açılım gibi isimlerle adlandırdığı birçok çabasına rağmen PKK terörizmini bitirememiştir.

Bu bağlamda, göze çarpan bu paralellik nedeniyle, bir kimse demokratikleşme ve terörizm arasında bir doğru orantı olduğu fikrine kapılabilir. Zaten demokratikleştikçe terörizm sorununun çözüleceğine halk kitleleri de inanmakta ve bir bakıma bu nedenle demokrasiyi desteklemektedirler. Fakat böyle bir sonuca varmak ancak kavram kargaşası yaşanması nedeniyle mümkün olabilmektedir. İşleyen bir demokrasi oluşturulması dolaylı bir biçimde terörizm sorununun azaltılmasına ya da diyalog ortamının oluşmasına neden olabilir fakat demokratikleşme ekonomik iyileşmenin garantisi olmadığı gibi terörizm sorununu çözenin de garantisi elbette değildir.

Türkiye örneğinde, PKK terör örgütü ve örgütün siyasi ayağı demokrasi istediklerini, ülkeden kopmak istemediklerini yeni söylemleri olarak belirlemişlerdir fakat İspanya örneğinde görüldüğü üzere demokratikleşme adımlarının tam bir konsensüsle gerçekleştiği durumlarda bile aslında bu gelişmeler etnisiteye bağlı terörizmi ortadan kaldırmak için yeterli olmamaktadır, çünkü bu grup her zaman daha fazla hak, ayrıcalık vs. isteyebil-

mektedir. O nedenle, demokratikleşme işler bir seçim sisteminin ve parti sisteminin oluşmasını sağlarken iktidara gelebilme ihtimalinin varlığını içermektedir. Demokratikleşme ya da demokrasi farklı gruplara farklı haklar ya da ayrıcalıklar verilmesi anlamına gelmemektedir. Tam tersi, farklı dil, din, ırka mensup olsalar da eşit haklar tanınmasına işaret eder. Bu nedenle özerkliklerin oluşması demokratikleşmeye bağlı değil, ülkelerin ortak kararlarına bağlı gerçekleştirilen bir süreçtir. Linz'e (1997:43-44) göre Bask bölgesi gibi ülkenin diğer bölgelerinden göç almış bir bölgede, o bölgenin baskın dilinin Baskça olması bir süre sonra diğer insanların da belli kademelere, görevlere gelemediğini ve ezildiğini hissetmesine neden olabilir. Bu durumda da bir başka eşitsizlik ortaya çıkmış olur.

Sonuçta, bir ülke demokratikleşmesini sağlamışsa ve farklı gruplar olması gerektiği gibi temsil edilebiliyor ve hükümet etme ihtimalini de elde edebilecek bir siyasi ortamda yaşıyorlar ise bu terörizm sorununu İspanya örneğinde olduğu gibi etkileyebilir fakat bu etkenin yanında birçok terörle mücadele politikasının uygulandığı da unutulmamalıdır. Bu nedenle varılan sonuç, demokratikleşme süreçleri terörizmin sona ermesiyle sonuçlanmak zorunda değildir fakat zaman zaman bazı pozitif etkiler gösterebilir. Terörizmin demokratikleşme süreçlerine etkisine bakılacak olursa, kırılma noktaları sayılan karar süreçlerinde alınan ortak kararlar ayrılıkçı hareketleri tatmin etmediğinde bu örgütler çekinmeden şiddet uygulayabilmektedirler. Buna örnek olarak, İspanya'da Carrero Blanco suikasti ve 1978 anayasa taslağı çalışmaları süre-

cinde artan terörist eylemler verilebilir. Nihayetinde terörizm bu süreçleri kesintiye uğratmak istediğinden, olumsuz etki etmiş olur. Fakat demokratikleşme yine de aynen İspanya'da olduğu gibi yerleşmeye devam edebilir.

Bu bağlamda, bu çalışma, demokratikleşme terörizm sorununa çözüm anlamına gelebilir mi, terörizm demokratikleşme süreçlerini olumsuz etkileyebilir mi sorularını irdelemeyi amaçlamıştır. İspanya ve Türkiye örnekleri bu çerçevede değerlendirilmiştir fakat başka vakaların incelenmesi ve çıkarımların yapılması da pratikte terörizm sorununa çözüm üretilmesi açısından önemli bir katkı yapabilecektir.

Kaynakça

Kitaplar

- 1)** Bal, İ (Der.). Terörizm, Liberal Devlet Ve Uluslararası İşbirliği, Değişen Dünyada Uluslararası İlişkiler. Lalezar Kitabevi. Ankara. 2006. s. 561-584.
- 2)** E., Bozkurt. & S. Kanat. Asil Yayın. Uluslararası Toplumun Paradoksu: Terörizm, İnsan Hakları Ve 11 Eylül Sonrası Meydana Gelen Değişiklikler. Ankara. 2007.
- 3)** Bozkurt, G.S. Küreselleşme Ve Terörizm. Değişen Dünyada Uluslararası İlişkiler. İdris Bal. (Der.) Lalezar Kitabevi. Ankara. 2006. s. 549-559.
- 4)** Dahl, R.A. Demokrasi Üzerine. 2. Basım. B. Kadioğlu. (Çev.) Phoenix Yayınevi. Ankara. 2010.
- 5)** Gunther, R. Southern Europe. Democratization. Christian Haerpfer & Patrick Bernhagen & Ronald F Inglehart & Christian Welzel. (Eds.) Oxford: Oxford University Press, 2009. s. 275-280.
- 6)** Huntington, S.P. Kilit Yayınevi. Üçüncü Dalga. Ankara. 2007.
- Linz, J. J. & Stepan, A. Problems Of Democ-

ratic Transition And Consolidation, South Europe, South America And Post-Communist Europe. The Johns Hopkins University Press. Baltimore, M.D. 1996.

7) Linz, J.J. Spanish Democracy And The Estado De Las Autonomias. Forging Unity Out Of Diversity: The Approaches Of Eight Nations. Schambra, William A. (Ed.) American Enterprise Institute. Washington D.C. 1989. s. 260-326.

8) Linz, J.J., The Basques in Spain: Nationalism And Political Conflict In A New Democracy. Resolving Nationality Conflicts: The Role Of Public Opinion Research. Davison, W. Phillips & Gordenker, Leon. (Eds.), New York, NY. Praeger. 1980. s. 13-47

9) Oran, B. (Ed.) Türk Dış Politikası Cilt 2: 1980-2001. İletişim Yayınları. 6. Baskı. İstanbul. 2001.

10) Özbudun, E. Otoriter Rejimler, Seçimsel Demokrasiler ve Türkiye. Bilgi Üniversitesi Yayınları. İstanbul. 2011.

11) Özbudun, E. Contemporary Turkish Politics, Challenges To Democratic Consolidation. Lynne Rienner Publishers. Boulder. 2000.

12) Özbudun, E. Demokrasiye Geçiş Sürecinde Anayasa Yapımı. Bilgi Yayınevi. Ankara. 1993.

13) Paniagua, J. La Transición Democrática, De La Dictadura A La Democracia En España (1973-1986). Anaya. Madrid. 2009.

14) Preston, P. El Triunfo De La Democracia En España. Grijalbo Mondadori S.A. Barcelona. 2001.

15) Schmitter, P.C. & Karl, T.L. Demokrasi Nedir Ne Değildir. Demokrasinin Küresel Yükselişi. Diamond, Larry ve Plattner, Marc F. (Der.) Yetkin Yayıncılık. Ankara. 1995. s. 68-79

16) Soto Carmona, A., Transición y Cambio en España 1975-1996. Alianza Editorial. Madrid. 2005.

17) Stepan, A. Democracies in Danger. The Johns Hopkins University Press. Baltimore, M.D. 2009.

18) Yazıcı, S. Türkiye’de Askeri Müdahalelerin Anayasal Etkileri. Yetkin Yayınları. Ankara. 1997.

lelerin Anayasal Etkileri. Yetkin Yayınları. Ankara. 1997.

Diğer Yayınlar

19) Akbaş, M. Ayrılkçı Terör Örgütlerinin Siyasallaşma Faaliyetleri: PKK Örneği. (Yüksek lisans tezi) Hacettepe Üniversitesi SBE. Ankara. 2011.

20) Aydın, Ö. Terör ve Siyasal Partiler: Herri Batasuna Ve Batasuna İspanya’ya Karşı Davası Üzerine Bir İnceleme. (online) Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi, 2. 2011. s. 41-58. <http://www.utsam.org/images/upload/attachment/cilt2/sayi2/makale-3.pdf> (Ziyaret tarihi 30.12.2013)

21) Baharççek, A. & Tuncel, G., Terörle Mücadelenin Zorlukları Ve Bu Zorlukları Aşmada Farklı Bir Yaklaşım: Demokratik Mücadele Yöntemi (online). Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi, 2. 2011. s. 1-15. <http://www.utsam.org/images/upload/attachment/cilt2/savi2/MAKALE-1.pdf> (Ziyaret tarihi 30.12.2013)

22) Chislett, W., Spain and Turkey: A Budding Relation. (online) Real Instituto Elcano. 2009. (Ziyaret tarihi 30.12.2013).

23) Cline, L.E. From Ocalan to Al Qaida: The Continuing Terrorist Threat In Turkey (online). Studies in Conflict & Terrorism. 27 (4) 2004. s. 321-335. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10576100490461105#.UsH2SfRdWSo> (Ziyaret tarihi 30.12.2013)

24) Colomer, J.M. El Modelo. Espanol De Democratizacion. Politico y Gobierno (online). Primer Semestre, Vol VI., Num.1. 1999. pp. 173-185, <http://www.politicavgobierno.cide.edu/num anteriores/Vol VI N1 1999/Colomer.pdf> (Ziyaret tarihi 30.12.2013)

25) Çalmlı, M. Role Of Business Elites In Democratic Consolidation: Turkey In The Light Of Spain’s Experience. (Yüksek lisans tezi) Koç University Graduate School of Social Sciences & Humanities. İstanbul. 2010.

26) Ecevit, Y.A. The Role Of The Military In Transitions To Democracy: A Comparison Of The Spanish And Turkish Cases. (Yüksek li-

- sans tezi) Sabancı University Graduate School of Arts and Social Sciences. İstanbul. 2007.
- 27)** El Mundo, La Espana de las autonomias [online], <http://www.elmundo.es/especiales/2005/06/espana/estatutos-autonomia/historia.htm> (Ziyaret tarihi 30.12.2013) 2005.
- 28)** Freedom House. Freedom In The World. 2013. (online) http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/FIW%202013%20Booklet_0.pdf (Ziyaret tarihi 30.12.2013)
- 29)** Freedom House. 2008. Turkey In Transit. (online) https://freedomhouse.org/sites/default/files/inline_images/Turkey%20in%20Transit.pdf (Ziyaret tarihi 30.12.2013)
- 30)** Gobierno de Espana. La Moncloa (online). (Ziyaret tarihi 30.12.2013) <http://www.lamoncloa.gob.es/home.htm>
- 31)** Gobierno de Espana. Ultimas Victimas Mortales de ETA: Cuadros Estadísticos (online). (Ziyaret tarihi 30.12.2013) <http://www.interior.gob.es/prensa-3/balances-e-informes-21/ultimas-victimas-mortales-de-eta-cuadros-estadisticos-630>
- 32)** Gobierno de Espana, Los Pactos de la Moncloa (online). <http://www.mpr.gob.es/servicios/publicaciones/vol17> (Ziyaret tarihi 30.12.2013)
- 33)** Heper, M. The state and the Kurds in Turkey (online). 2007. (Ziyaret tarihi: 30.12.2013) <http://m.friendfeed-media.com/357e-650580ba2d3a04450695c73010e3dbdec1car>
- 34)** İspanyol Anayasası. 1978. (online) <http://www.lamoncloa.gob.es/NR/rdonlyres/79FF2885-8DFA-4348-8450-04610A9267F0/0/constitucionES.pdf> (Ziyaret tarihi 30.12.2013)
- 35)** Kalem, A. PKK Terör Örgütünün ETA Ve IRA Terör Örgütleri İle Karşılaştırılması. (Yüksek lisans tezi) Beykent Üniversitesi SBE. İstanbul. 2011.
- 36)** Korkmazarslan, S. Democratization In Spain And The Role Of The EC/EU. (Yüksek lisans tezi) Marmara Üniversitesi Avrupa Birliği Enstitüsü. İstanbul. 2007.
- 37)** Linz, J.J. Democracy, Multinationalism And Federalism. (online) 1997. http://www.march.es/ceacs/publicaciones/working/archivos/1997_103.pdf [Ziyaret tarihi 30.12.2013]
- 38)** Milliyet, “55 milyon kişi ‘etnik olarak Türk’”. (online) 2007. <http://www.milliyet.com.tr/2007/03/22/guncel/agun.htmlr> (Ziyaret tarihi 30.12.2013)
- 39)** Partido Popular, Historia (online). <http://www.pp.es/conocenos/historia2.html> (Ziyaret tarihi 30.12.2013)
- 40)** Radikal, “Cemil Bayık: Ateşkes konumumuzu gözden geçirebiliriz”. (online) <http://www.radikal.com.tr/turkiye/cemil-bayik-ateskes-konumumuzu-gozden-gecirebiliriz-1165824/> (Ziyaret tarihi 30.12.2013)
- 41)** Sayarı, S. Political parties, party systems and the economic reforms: the Turkish case (online). Studies In Comparative International Development. 31 (4). 1996/97. s. 29-45. <http://link.springer.com/article/10.1007/BF02738630> (Ziyaret tarihi 30.12.2013)
- 42)** Share, D. & Mainwaring, S. Transitions From Above: Democratization In Brazil And Spain (online) Kellogg Institute. 1984. <http://kellogg.nd.edu/publications/workingpapers/WPS/032.pdf> (Ziyaret tarihi 30.12.2013).
- 43)** TBMM Hükümetler listesi (online) <http://www.tbmm.gov.tr/kutuphane/e-kaynaklar-kutuphane-hukümetler.html> (Ziyaret tarihi 30.12.2013)
- 44)** TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu. Terör Ve Şiddet Olayları Kapsamında Yaşam Hakkı İhlallerini İnceleme Raporu (online). 2013.
- 45)** <https://www.tbmm.gov.tr/komisyona/insanhaklari/belge/TER%C3%96R%20VE%20C5%9E%20C4%B0DDETE%20OLAYLARI%20KAPSAMINDA%20YA%C5%9EAM%20HAKKI%20C4%B0HLALLER%20C4%B0N%20C4%B0N-CELEME%20RAPORU.pdf> (Ziyaret tarihi: 30.12.2013).
- 46)** TC Cumhurbaşkanlığı, Cumhurbaşkanları listesi (online) <http://www.tccb.gov.tr/>

sayfa/cumhurbaskanlarimiz (Ziyaret tarihi 30.12.2013)

47) Tunabay, F. Bask Sorunu Ve İspanya-Avrupa Birliği İlişkilerindeki Yeri. (Yüksek lisans tezi) Onsekiz Mart Üniversitesi SBE. Çanakkale. 2010.

48) Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (online) <http://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa2011.pdf> [Ziyaret tarihi 30.12.2013]. 1982.

49) Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. Medeniyetler İttifakı Girişimi. (online) <http://www.mfa.gov.tr/medeniyetler-ittifaki-girisimi.tr.mfar> (Ziyaret tarihi 30.12.2013)

50) United Nations Alliance of Civilizations (online), <http://www.unaoc.org/r> (Ziyaret tarihi 30.12.2013)

51) UTSAM, İspanya'nın Terörle Mücadelesi (online) <http://www.utsam.org/images/upload/attachment/%C4%B0spanya'n%C4%B1n%20Ter%C3%B6rle%20M%C3%BCcadelesi.pdf> (Ziyaret tarihi 30.12.2013) 2010.

Notlar

1) Medeniyetler İttifakı hakkında daha fazla bilgi için bakınız: Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı <http://www.mfa.gov.tr/medeniYetler-ittifaki-girisimi.tr.mfa> , United Nations Alliance of Civilizations <http://www.unaoc.org/> [ziyaret tarihi 30.12.2013]

2) Bu parti Unión Patriótica'dır. Vatanperverler Birliği şeklinde çevrilebilir.

3) Mihver Devletleri, İkinci Dünya Savaşı'nda Müttefik devletlerle savaşan devletlerin blokuna verilen addır. Bu devletlerin başlıcaları; Almanya, İtalya ve Japonya'dır. Müttefik devletlerin başlıcaları ise; Birleşik Krallık, Fransa ve Polonya'dır. İngilizce, Mihver Devletleri axis, Müttefik devletler ise, allies olarak adlandırılır.

4) Juan Linz'in tabiriyle ruptura.

5) Bask Bölgesi

6) İspanyolca orijinal adı Los Pactos de la Moncloa'dır. 1977'de kabul edilen bu anlaşmalar bütünü; ekonomi, sağlık, eğitim, şehirçilik, güvenlik, tarım, yargı gibi birçok alanı kapsayan iyileştirme politikalarıdır. Daha fazla bilgi için bakınız:

<http://www.mpr.gob.es/servicios/publicaciones/vol17/> [Ziyaret tarihi 30.1. 2., 2013]

7) Özel Kuzey Planı

8) İspanyolcada Estatutos şeklinde geçmektedir.

9) Sivil asker ilişkileri özellikle , 2007 itibarıyla değişiklik göstermiştir. Ordu, bu dönemden itibaren siyasetten uzaklaştırılmıştır.

10) Bu sayı; şehit, sivil vatandaş ve ölü ele geçirilen terörist sayısının toplamına işaret eder.

11) "Bakınız: <http://www.radikal.com.tr/turkiye/cemil-bayik-ateskes-konumumuz-gozden-gecirebiliriz-1165824/> (Ziyaret tarihi 30.1. 2., 2013)

Nergiz (Özkural) Köroğlu:

“Rusya AB’nin Siyasi Bir Aktör Olmamasını Kullanacaktır.”

Suriye’nin kuzeyinde askerî operasyonlara katılan bir Rus Su-24 savaş uçağının 24 Kasım’da Türkiye’nin hava sahasını ısrarlı ihlâli gerekçesiyle Türk F-16’ları tarafından düşürülmesi, 2000’li yıllarda geliştirilen iki ülke ilişkilerinde yakın vadede negatif seyrin hâkim olacağını göstermektedir. Türkiye’nin düşürdüğü Rus uçağı konusunda iç ve dış basında çokça tartışmalar yapıldı ve halen de devam etmektedir. Ancak akademik anlamda ciddi bir tartışmanın yapıldığını söylemek gerçekten zor. Euro Politika dergisi olarak bu sayımızda Türk hava sahasını ihlal eden Rus uçağının düşürülmesinin arka planını masaya yatırmaya çalıştık ve bu konuda önemli analizleri bulunan Yrd. Doç. Dr. Nergiz Özkural hocamıza sorduk. Nergiz Özkural hocamız uzmanlık alanı Avrupa Birliği ve uluslararası siyaset olup ilgi alanları arasında AB dış politikası ve Ukrayna’nın dış politikası siyaseti bulunmaktadır. Bu konuda “Avrupa Birliği ve Rusya’nın Güç Alanları Arasında Kalan Ukrayna’da Yaşanan Halk Ayaklanmaları: Turuncu Devrim ve Meydan Devrimi” konusunda önemli makalelere imza atmıştır.

Değerli Hocam, yakın zamanda Avrupa Birliği ve Rusya’nın güç alanları arasında kalan Ukrayna’da yaşanan gelişmeler karşısında Rusya, Suriye üzerinden Avrupa-Atlantik Dünyasına sizce nasıl bir mesaj vermektedir?

AB-Rusya ilişkilerinde Suriye ve Ukrayna krizleri belirleyici rol üstlenmiştir. Rusya’nın sert dış politika kararları ve askerî gücünü ön planda tutuyor olması

yeni bir soğuk savaş mı başlıyor sorusunu gündeme getirmiştir. Çünkü iki krizde de Batı ülkeleri (ABD ve AB ülkeleri) ile Rusya (Suriye krizinde Çin ile birlikte) karşı karşıya gelmiştir.

Ukrayna krizine baktığımızda AB’nin Ukrayna’daki Avrupa yanlısı halk hareketleri desteklemekten kaçınmadığını hem Turuncu Devrim hem de Meydan Devrimi’nde göstermiş olsa da Rusya’nın Kırım’ı ilhak etmesi ile birlikte kendi sınırlarındaki güvenlik tedbirlerini artırmakla yetindiğini görmekteyiz. AB, Rusya karşısında Ukrayna’yı müdafaa edecek askerî gücü olmadığı için şu anda ihtiyatlı bir politika izlemektedir. Fakat AB, tepkisini Rusya’ya ekonomik yaptırımlar (çeşitli ihracat kısıtlamaları) uygulayarak göstermektedir. Rusya ise bu yaptırımlara karşı 89 Avrupalı üst düzey ismi (Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Uwe Corsepius ve eski İngiltere Başbakan Yardımcısı Nick Clegg gibi isimler) “kara listeye” alarak haklarında ülkeye giriş yasağı koymak suretiyle göstermiştir.

Suriye krizi bağlamında ise AB ülkeleri ve Rusya her ne kadar henüz Esad rejimi konusunda uzlaşmamış olsalar da IŞİD’in etkinliğini artırması ve 2015 yazından zirveye çıkan mülteci krizi sonrasında farklı bir yönelim izlemişlerdir. Başta Almanya olmak üzere AB ülkeleri bölge için Rusya’nın çözüm önerilerine daha sıcak bakmaya başlamıştır. Rusya, AB ülkeleri arasında dış politika konusunda yaşanan fikir ayrılıklarından faydalanmaktadır. AB’nin bu noktadaki

*Yrd. Doç. Dr. Nergiz (Özkural) KÖROĞLU, Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim görevlisi.

zayıflığı uluslararası sistemde bir aktör olarak davranabilme kapasitesini zayıflatmaktadır. Fakat yeni gelişmeler neticesinde Fransa da IŞİD'i bombalamak üzere Suriye'ye uçaklarını göndermiştir. Dolayısıyla İngiltere, Fransa ve Almanya gibi AB'nin merkez ülkelerinin Rusya'nın Suriye'de Esad ile görüşülerek bir çözüm aranması konusuna her ne kadar fikir ayrılıkları olsa da daha sıcak baktıkları söylenebilir.

- Batı'nın Rusya ile yaşadığı gerginlikler sizce 1990 tarihine kadar götürmek mümkün mü? Renkli devrimleri Rusya kendisine yönelik olarak tehdit olarak mı algıladı?

Batı'nın Rusya ile yaşadığı gerginlikleri 1990 yılına kadar götürmek çok mümkün değildir. Çünkü 1990'lı yılların ilk yarısına kadar Rusya, Avrupa ile iyi ilişkiler içindedir. Bu durumun nedeni Rusya'nın yeni dünya düzenine uyum sağlarken ekonomik ve siyasi olarak sarsıntılı bir dönemden geçiyor olmasıdır. Hatta Rusya, AB ile 1994 yılında Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması'nı imzalamıştır. 1997'de

yürürlüğe giren bu anlaşmanın amacı Rusya ile siyasi, ekonomik, ticari ve kültürel bağların güçlendirilmesidir. Fakat Sovyetler Birliği'nin yıkılmasıyla Rusya ve AB (Maastricht'ten itibaren AB olmuştur) arasındaki bölgede bir güvenlik vakumu oluştuğu da açıktır. AB, bu durumu lehine çevirmek için orta ve doğu Avrupa ülkelerini yeni bir genişleme ile AB'ye dâhil etme çalışmalarına ivedilikle başlamıştır. 2000'lerde AB, siyasi entegrasyonunu geliştirip daha güçlü bir ekonomi haline gelirken Rusya da Putin'in devlet başkanı olması ile başlayan süreçte daha güçlü ve dış politikada daha aktif bir Rusya olarak karşımıza çıkmaktadır.

2004'deki AB genişleme süreci, ilişkilerin dönüm noktalarından biridir. Bu genişleme ile AB'ye sekiz tane post-komünist ülke üye olmuştur. 2007 yılında da Romanya ve Bulgaristan üye olmuşlardır. AB-Rusya ilişkileri arasındaki gerginliğin başlangıcı bu döneme denk gelmektedir. Bu genişlemelerle Rusya, AB'nin en büyük komşusu haline gelmiş; Rusya'nın

“arka bahçesi” olarak gördüğü Ukrayna, Moldova ve Beyaz Rusya AB'nin yeni komşuları olmuştur. Takip eden dönemde Ukrayna'da başlayan Turuncu Devrim (başlangıcı 21 Kasım 2004) AB-Rusya ilişkileri için belirleyici hale gelmiştir. Turuncu Devrim'in AB yanlısı tutumu Rusya'yı olumsuz yönde etkilemiştir; çünkü Rusya, Ukrayna'nın AB'nin etki alanına girmesini kesinlikle tasvip etmemektedir. Turuncu Devrim'den sonra Rusya, Ukrayna'ya karşı doğalgaz kartını kullanmış ve yaptığı gaz transferini 2006 ve 2009'da durdurmuştur. Ukrayna, AB ve Rusya arasında transit ülke olduğu için bu kesintiler AB'ye giden gaz hatlarında gaz seviyelerinin düşüşüne ve kesilmele-re de neden olmuştur. Ukrayna, 2013 yılında başlayan halk ayaklanmalarına kadar Rusya'nın baskıları sonucu Rusya'ya gittikçe daha da yakınlaşmıştır.

Renkli Devrimler'den bir diğeri olan ve Gürcistan'da 2003'de gerçekleşen Gül Devrimi de AB-Rusya ilişkileri açısından önemli sayılabilir. Gürcistan'da Batı yanlısı bir hareket olarak nitelendirilebilecek devrimin akabinde Saakaşvili devlet başkanı olmuş ve Batı yanlısı bir dış politika izlemiştir. Gürcistan-Rusya arasında 2008 yılında yaşanan savaş, Saakaşvili'nin bağımsızlığını ilan eden Güney Osetya'ya savaş açmasının akabinde başlamıştır. Rusya, bu savaş ile arka bahçesi olarak nitelendirdiği bölgedeki gücünü net şekilde göstermiştir. Abhazya ve Güney Osetya'nın da bağımsızlıklarını tanımıştır. Bu adım ayrıca Kosova'nın batılı kurumlar (AB'nin çoğu ülkesi tanımıştır) tarafından tanınmasına da karşı mısilleme olarak da düşünülebilir. Rusya, Sırbistan'ın önemli bir müttefiki olarak kesinlikle Kosova'nın bağımsızlığını tanımamış ve Batı ülkelerinin bu adımını kendisine karşı bir adım olarak değerlendirmiştir.

Karşılıklı bağımlılığın enerji boyutunda Rusya ile Batı arasında hangi hassas dengeler mevcuttur? Ayrıca birliğin içinde ciddi bir bölünme sorunu olduğunu gözlemleyiz. Sizce Rusya bunu lehine nasıl kullanmaktadır?

Rusya enerji kaynakları yönünden zengin bir ülkedir ve AB enerji arzı en yüksek seviyelerde olan ama enerji kaynakları çok kısıtlı olan bir birliklerdir. Rusya, AB'yi kendine bağlı kılmak istemekte ve post-komünist ülkeleri de enerji yönünden kendine muhtaç bırakarak politik olarak kontrol etmeye çalışmaktadır. Transit bir ülke olan Ukrayna bunun iyi bir örneğidir.

AB, Rusya'ya olan bağımlılığını azaltmak için alternatif enerji kaynakları aramaktadır. Ayrıca yenilenebilir enerji kaynakları üzerinde de bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde bulunmaktadır.

AB, ABD'nin de desteklediği Nabucco Projesi'ni Rusya'ya olan enerji bağımlılığını azaltmak için öngörmüştür. Bu proje ile birlikte doğalgaz; Hazar bölgesi, İran ve Mısır'dan alınacak ve Türkiye üzerinden önce Bulgaristan, Romanya, Macaristan ve Avusturya'ya daha sonra ise diğer Avrupa ülkelerine nakledilmesini sağlayabilecekti. Fakat Rusya, Kazakistan, Azerbaycan, Türkmenistan ve İran üzerindeki siyasi etkinliğini kullanarak bu projenin geçerliliğini yitirmesini sağlamıştır.

AB, 2009 yılında oluşturduğu Doğu Ortaklık Girişimi ile Kafkaslar (Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan) ve Doğu Avrupa (Ukrayna, Moldova, Beyaz Rusya) arasında siyasi ve ekonomik işbirliğini geliştirerek güvenli bir koridor oluşturmayı hedefleyerek enerji yollarının güvenliği ni de sağlamayı amaçlamıştır. Fakat Rus-

ya' nın Kırım'ı ilhak etmesiyle birlikte AB'nin bu projesinin kesintiye uğradığını söyleyebiliriz.

Rusya daha önce de ifade ettiğim gibi AB içindeki siyasi bölünmeleri özellikle Suriye krizinde net bir şekilde kullanmıştır. AB'nin siyasi olarak bir aktör olamaması durumu birliğin uluslararası sistemdeki

konumunu belirsizleştirmektedir. Dolayısıyla Rusya'nın bu durumu her türlü kriz ve ilişkide kullanacağı da kaçınılmazdır.

Değerli görüşleriniz ve vakit ayırdığınız için EURO POLİTİKA dergisi adına çok teşekkür ederiz hocam.

Ekolojik Siyaset: Almanya Yeşiller Partisi

Cansu Arısoy*

Yeşil Büyüme

Avrupa'da sosyal demokrasinin bugünü ve geleceği tartışmaları tezlerinden birini de "yeşil büyüme" oluşturmaktadır. Avrupa'nın sosyalistleri, sosyal demokratları ve ilerici küresel ısınmaya karşı ilerici ve kapsayıcı bir çevre politikası öncüsü olma misyonu üstlenmiş durumdadır. Küresel ısınma ile mücadele, enerjinin rasyonel kullanımı ve yenilenebilir enerji kaynaklarının geliştirilmesinin yansıması olarak Avrupa'nın enerji güvenliğine katkı yapacak olmasıdır. Bunu kamu altyapı yatırımları ve sınır ötesi enerji ağları takip edecek ve Avrupa'nın başarılı enerji ve çevre politikalarının önkoşulunu da oluşturacaktır. Avrupa Birliği (AB) ve AB üyesi ülkelerin hem ulusal düzeyde hem de Avrupa çapında, bir tür Yeşil Ortaklık girişimi oluşturmaları için öncü olmaları beklenmektedir.

Yeşil Siyaset

Yeşil siyaset, ekolojik ve çevresel amaçlara önem veren, şiddet karşıtlığı ve toplumsal adaleti savunan, katılımcı demokrasi üzerinde biçimlenmiş bir ideoloji olarak tanımlanmaktadır. Siyasette yeşil görüş genel tanımıyla gücünü çevrecilikten, sosyal adalet ve demokrasiden aldığını iddia etmektedir. Batı dünyasında 1970'li yıllarda şekillenmeye başlayan bu akım, günümüzde Türkiye de dâhil olmak üzere birçok ülkede kendine yer bulmaya ve gelişmeye başlamış; bazen seçimlerden başarıyla çıkmıştır.

Küresel ısınma ve doğal kaynakların hızla artan nüfus tarafından tüketiliyor olması gibi korkutucu gerçekler insanların çevreye karşı duydukları hassasiyeti üst seviyelere taşıdı. Bunun sonucu olarak çevresel duyarlılıkları tabanına oturtan ve kendinden sonra gelecek olanları düşünen kuruluşlar ve siyasi partiler gitgide –özellikle de gençlerin- gözbebeği olmaya başladı. Siyasetteki bu bakış açısı değişikliğinin en çarpıcı sonucunu ise Almanya'da görmekteyiz. Almanya Yeşiller Partisi çevrenin sosyal hayattaki en önemli mevzulardan biri olduğu iddiasıyla siyaset sahnesine çıktı. Böylece "yeşil siyaset" ismini 1979'da Almanya'da kurulan Yeşiller Partisi'nden aldı. Yeşil Partiler renklerini Almanca'daki "grün" kelimesine, daha belirgin bir ifade kullanmak gerekirse Die Grünen partisine borçludur. Günümüzde yeşil siyasetle birlikte ekolojik siyaset kavramı da akademik literatürde kullanılmaya başlanmıştır. Yeşil siyasetin temelleri ise aslında 23 Mart 1972'de Tazmania'da atılmıştır. Birleşmiş Tazmania Grubu'nun Pedder Gölü'nün taşmasını durdurmak için kurulması çağdaş yeşil partilerin günümüze kadar gelmesini sağlamıştır.

Büyük ölçüde sol tandaslı olan Yeşiller, yani yeşil siyaseti destekleyenler bu görüşlerinin politikayı çevrebilim, koruma, çevrecilik, feminizm ve barış hareketleriyle daha iyi hale getirdiklerini savunmaktadır. Demokrasi ve çevreyle ilgili meselelerin yanında yeşiller, sivil haklar, sosyal adalet, pasif direniş, sosyal ilerle-

*Salford Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler/ Kimlik ve Milliyetçilik üzerine doktora programı öğrencisi.

me gibi konularda çalışmalar yapar. Yeşil ideoloji eko-sosyalizm, eko-anarşizm ve eko-feminizm gibi kendine yakın ideolojilerle de bağlantı halindedir. Bunun yanında bu ideolojilere tamamen ters başka ideolojiler de vardır: yeşil muhafazakârlık, eko-kapitalizm ve eko-faşizm bunlardan bazılarıdır.

Almanya Yeşiller Partisi Örneği ve Vejetaryen bir Gün

Bu yazı için ele aldığımız örnek olan Almanya'nın siyasi durumuna baktığımızda ise Avrupa'nın bu güçlü ülkesinin politik olarak hareketli dönemlerden geçtiğini söyleyebiliriz. Almanya'da göçmen ve uyum politikalarına farklı yaklaşımlarıyla dikkat çeken Yeşiller Partisi, Alman Federal Meclisi'ndeki en küçük muhalefet partisi konumundadır. 2009 yılındaki seçimlerde oyların %10.7'sini toplayan parti en büyük çıkışını 2010 yılında yakaladı. Bu yıl yapılan kamuoyu anketlerinde en çok oyu alan parti konumundaydı. Yeşiller'in en deneyimli siyasetçilerinden

Christian Ströbele'ye göre Yeşiller'e olan desteğin artmasında şu iki faktör önemli rol oynuyor: Birincisi, Yeşiller Partisi'nin çalışma konuları her sorumluluk sahibi dünya vatandaşını ilgilendiriyor. İkinci olarak ise Ströbele'ye göre Almanlar Yeşiller Partisi'ne ve politikalarına diğer partilerden daha çok güveniyor. Almanya Yeşiller Partisi Eş Başkanı Cem Özdemir ise partisinin mücadele verdiği nükleer ve yenilenebilir enerji, devletlerin çevre politikaları ve eşit sosyal haklar konularının yavaş yavaş halkı da ilgilendirmeye başladığından bahsediyor. 2011 yılına geldiğimizde ise dünyayı sarsan Fukuşima nükleer patlamasından sonra Yeşiller iktidar partisi olacakları inancına kapılmışlardı. Almanların oylarının %25'ini almayı hedefleyen parti umduğu sonuca ulaşamadı ve ulaştıkları oy oranı %8.8 civarında kaldı.

Aslında çevresel problemleri siyasi mücadelenin kalbine koyan Alman politikasında Yeşiller'in artık sahneye çıkma

zamanı geldiği düşüncesi, yanlış bir yargı değil. Örneğin 58 yıldır Hıristiyan Demokrat Birliği tarafından domine edilen Baden-Württemberg eyaletini Angela Merkel 2011 yılında kaybetti. Merkel'in halkını nükleer konusunda sakinleştirememiş oluşu Yeşiller'e yaradı. Nükleer enerjiye karşı olduklarını her fırsatta dile getiren Yeşiller, Almanya'nın en büyük üçüncü eyaletinin yönetimini ele geçirmişlerdir. Japonya, Fukushima'daki nükleer felaketten sonra dört nükleer reaktörün bulunduğu Baden-Württemberg'de halk seçimini ekolojik siyasetten yana yapmıştır.

2013 yılına geldiğimizde ise Merkel'in ülkesinin nükleer krizler konusundaki hassasiyetinden ders aldığını söyleyebiliriz. Zira Alman hükümeti 2022 yılı itibarıyla sivil nükleer enerji üretimine son vereceğini belirtmiştir. Bu karara göre hâlâ aktif olan nükleer santraller tek tek kapatılacaktır. Böylece bugüne kadar enerji ihtiyacının büyük bölümünü nükleer santrallerden elde eden ülke, bundan sonra bu ihtiyacını güneş ve rüzgâr enerjisi gibi yenilenebilir kaynaklardan karşılamak zorunda kalmıştır. Merkel siyaseten doğru olan bu kararı vererek hem Yeşiller Partisi'ne verdiği desteği halka kanıtladı hem de Yeşiller'in en önemli seçim silahı olan nükleer enerji üretimi konusunu ellerinden almış oldu.

En önemli silahını kaybeden Yeşiller Partisi ise bu kez Almanya Sosyal Demokrat Partisi ile birlikte yarışa girdi. Böylece odağını sosyal konulara yönelten Yeşiller seçim kampanyaları boyunca vergilerin artması dışında ciddiye alınacak bir talepleri olmadı. Ayrıca gündeme yaz

aylarında haftada bir gün kamu yemekhanelerinde et yenmemesi kararını getirmeye çalıştılar. Ancak politik bir partinin vejetaryen bir gün arzusunu gündeme taşınması Almanya'da hoşnutsuzluk yarattı. Bu girişimleri de başarısız olan Yeşiller seçim kampanyalarında yeniden çevresel problemlere dikkatlerini yöneltse de SDP'ye rağmen oylarının düşmesini durduramamışlardır.

Sonuç

Yeşiller insanlığın var olmak için doğanın çeşitliliğine ihtiyaç duyduğuna ve diğer canlı türlerinin insanlar kadar değerli olduğuna inanmaktadır. Bunun yanında doğal kaynakların bir gün sonunun geleceğini ve bu yüzden uzun süreli bir gelecek için yenilenebilir enerjiye çok fazla ihtiyaç duyulduğunu iddia etmektedirler. Yeşiller politikalarını diğer ulusların, türlerin ve gelecek nesillerin iyiliği için de inşa ettiklerini savunmaktadır.

Bu açılardan bakıldığında, yeşil siyaset içinde bulunduğumuz zorlu dünyanın yegâne ilacıymış gibi gelmektedir. Yeşiller'in günümüz politik ortamında ne kadar realist veya ne kadar ütöpik bir siyaset güttükleri tartışmaya açık bir konudur. Almanya'da Yeşiller Partisi'nin oy oranının düşmesi küresel ısınma, yenilenebilir enerji, çevresel problemler gibi hususların artık eskisi kadar kenarda kalan konular olmamasından kaynaklanıyor. Bu konular artık dünyanın neresinde olursa olsun her siyasi partinin gündeminde yer almalıdır.

Ama her ne olursa olsun, sağlıklı ve demokratik bir toplum için vatandaşların bireysel olarak güçlenmiş ve her türlü

ırksal, etnik, cinsiyetçi, dini ve sosyal ayrımcılıktan kendini soyutlamış olması gerektiğine işaret eden Yeşiller, izledikleri siyasetle ilgi çekmektedir. Bu açıdan yeşil siyasetin çözümsüzlüklere karşı sunduğu şiddet karşıtı çözümlere modern insanın kayıtsız kalmaması gerekmektedir.

Kaynakça

1) <http://docplayer.biz.tr/4412711-Avru->

[pa-da-sosyal-demokrasinin-bugunu-ve-gelecegi.html](http://www.utas.edu.au/library/companion_to_tasmanian_history/G/Green%20Politics.htm)

2) http://www.utas.edu.au/library/companion_to_tasmanian_history/G/Green%20Politics.htm

3) <http://www.spiegel.de/international/germany/the-world-from-berlin-a-green-leader-has-risen-in-baden-wuerttemberg-a-759507.html>

4) <http://bit.ly/nuclearpowerdailycom>

5) <http://greenparty.org.uk/about.html>

Yunanistan Seçim Sonuçları Üzerine Değerlendirme Yazısı

Tuğberk Ongan Yiğitel*

Bilindiği üzere Yunanistan 25 Ocak 2015 tarihinde seçimlere gitti. Bu seçim SYRIZA'nın (Radikal Sol Koalisyon) galibiyeti ile sonuçlandı. SYRIZA, 300 sandalyeli Yunanistan Parlamentosu'nun 149 sandalyesini kazandı. Bu sonuç aslında beklenen ama bu kadar da beklenmeyen bir sonuçtu. Tıpkı 1 Kasım 2015 seçimlerinde AK Parti'nin (Adalet ve Kalkınma Partisi) %49.5 oy alıp 317 milletvekili çıkarması gibi. Bu örnekle şunu kastediyorum: Tıpkı AK Parti'nin kazanacağına beklediği gibi SYRIZA'nın da seçimi kazanacağı tahmin ediliyordu ama ne Yunanistan'da ne de Türkiye'de bu kadar yüksek oy oranları beklenmiyordu.

SYRIZA %36.3 oy almasına karşın parlamentoda nasıl yarı yarıya temsil kazandı? Türkiye'nin 2002 seçimlerine bakalım olursak, AK Parti %34.2 oy oranı ile 363 yani kabaca 3'te 2 CHP (Cumhuriyet Halk Partisi) ise %19.4 oy oranı ile 3'te 1 çoğunluk kazanmıştır. Türkiye'de bunun sebebi %10'luk adaletsiz seçim barajıdır. 2002 Kasım'ında kullanılan oyların %45 i temsil edilememiştir. Yunanistan'da ise SYRIZA'nın bu oy oranına rağmen bu kadar yüksek temsiliyet kazanmasının sebebi ise, Yunan seçim kanunlarına göre seçimi birinci bitiren partiye fazladan 50 sandalye verilmesidir. Bunu da hükümet kurulmasını kolaylaştırıcı bir adım olarak görebiliriz.

SYRIZA 25 Ocak seçimlerine girilmeden önce parlamentoda 71 sandalye ile tem-

sil ediliyordu. 17 Haziran 2012 Yunanistan Parlamentosu seçimlerine kısaca bir bakacak olursak, Yeni Demokrasi Partisi (Néa Dimokratía) 29.6 oy oranı ile 129 sandalye, SYRIZA ise % 26.9 oy oranı ile 71 sandalye çıkarmıştır. Aradaki 68 sandalyelik farkın 50 sandalyelik farkı seçim kanununun birinci olan partiye verdiği ekstra sandalyelerin olduğu görülmektedir. Yunanistan seçimlerini incelemek için ilk önce 17 Haziran 2012 seçim sonuçlarına değinilmesi gerektiğini düşünüyorum. 17 Haziran 2012 seçimleri Türkiye'nin 7 Haziran-1 Kasım 2015 seçimleri gibidir. 6 Mayıs 2012 seçimlerinin tekrarı niteliği taşır. 6 Mayıs 2012 seçimleri'ni Antonis Samaras başkanlığındaki Yeni Demokrasi Partisi %18.9 oy oranı ve 108 sandalye ile birinci bitirmiştir. İkinci Aleksis Çipras'ın SYRIZA'sı olmuştur. SYRIZA %16.8 oy oranı ile 52 sandalyeye sahip olmuştur. Meclisin çok parçalı olması (7 partili) sonucunda Antonis Samaras'ın hükümeti kuramaması sonucu Cumhurbaşkanı Karolos Papulyas tarafından Yunanistan Yüce Divan başkanı Panayotis Pikrammenos geçici hükümetin tarafsız başbakan olarak atanmıştır ve 17 Haziran 2012 seçimlerine kadar başbakanlık görevinde bulunmuştur. 17 Haziran 2012 akşamı sandık sonuçlarından yine birinci parti olarak Yeni Demokrasi Partisi çıkmıştır. Bu sefer %30 oy oranına sahip olmuş sandalye sayısını 21 arttırarak 129'a çıkarmıştır. SYRIZA ise oy oranını %27'ye taşımış, sandalye sayısını da 19 arttırarak 71'e ulaştırmıştır. Yeni Demokrasi Parti

hükümeti %12 oy ile 33 sandalye çıkaran Panhellenik Sosyalist Hareket (PASOK) ve %6.3 oy ile 17 sandalye çıkaran Demokratik Sol (DİMAR) ile kurmuştur.

Şimdi, 2015 yılındaki Yunanistan seçimlerini inceleyeceğiz. İlk seçimini 25 Ocak 2015 tarihinde yaptı Yunanistan. Bu seçim sadece Yunanistan'ı değil, Avrupa Birliği'ni de çok büyük derece etkiledi. Hatta ve hatta tüm dünyayı etkiledi. Sol/sosyalist düzlemde fikirlere sahip olan insanlar bu seçim sonuçlarına çok sevindiler.

25 Ocak seçimlerine giderken Yunanistan'da partileri merkez sol / merkez sağ, sosyalist / liberal, milliyetçi / muhafazakar / demokrat diye ayrıldılar. Türkiye'den bakarken çoğu yayınlar bu durumu bu şekilde değerlendirdi ama bunun hatalı olduğunu seçimlerden sonra hükümetin kuruluş aşamasında gördük. SYRIZA ile milliyetçi bir parti olan Bağımsız Yunanlar (ANEL) anlaştı ve hükümeti kurdular. ANEL lideri Panos Kammanos ise milli savunma bakanı oldu. Kammanos'un ilk işi Kardak (İmia) adasına helikopter ile çelenk bırakması oldu. Şimdi bu örneğe bile bakarak partileri sağ / sol olarak ayırmanın yanlışlığını görüyoruz. Partileri Troyka [Avrupa Birliği, Uluslararası Para Fonu (IMF), Avrupa Merkez Bankası] karşıtı ve Troyka yanlısı olarak ayırmamız gerekiyor / gerekiyordu.

25 Ocak seçim sonuçları incelersek,

- Aleksis Çipras liderliğindeki SYRIZA (Radikal Sol Koalisyon) %36.3 oy oranı ile 149 sandalye,
- Antonis Samaras liderliğindeki Yeni Demokrasi Partisi (Néa Dimokratía) %27 oy oranı ile 76 sandalye,
- Nikos Mihaloliakos liderliğindeki Altın Şafak Partisi (Chrysí Avgí) %6.3 oy oranı ile 17 sandalye,
- Stravdos Teodorakis liderliğindeki Nehir Partisi (To Potami) %6.1 oy oranı ile 17 sandalye,
- Dimitris Kuçubas liderliğindeki Yunanistan Komünist Partisi (KKE) %5.5 oy oranı ile 15 sandalye,

- Panos Kammenos liderliğindeki Bağımsız Yunanlar (ANEL) %4.8 oy oranı ile 13 sandalye,
- Evangeloz Venizelos liderliğindeki Panhellenik Sosyalist Hareket (PASOK) %4.7 oy oranı ile 13 sandalye kazandı.
- Eski başbakanlardan Yorgo Papandreu'nun seçime iki hafta kala kurduğu Demokratik Sosyalistlerin Hareketi (KIDISO) %2.47 oy alarak %3'lük barajı geçemedi.
- Merkezçiler Birliği (EK) de %1.79 oy alarak tıpkı KIDISO gibi barajı geçemedi.

25 Ocak seçimlerinde barajı geçen partileri sınıflandırmaya çalışırsak eğer;

- SYRIZA Avrupa Birliği karşıtı ve isminden de anlaşılacağı üzere radikal sol bir yapıya sahip.

- Yeni Demokrasi Partisi tam bir merkez sağ partisi, Türkiye'deki Anavatan Partisi'ne benzer bir yapıya sahip. Troyka yanlısı olduğunu da belirtmemiz gerekir.
- Altın Şafak Partisi ise çok milliyetçi hatta Nazist bir parti. Fransadaki Marine Le Pen'in başkanlığını yaptığı Ulusal Cephe (Front National) ile benzer yapıya sahip. Bazı terör olayları ile ilgisi olduğu gerekçesi ile bazı milletvekilleri tutuklanmıştı. Nehir Partisi ise eski bir gazeteci olan Stravdos Teodorakis tarafından kuruldu.
- Nehir Partisi liberal-sol-demokrat bir yapıya sahip.
- Yunanistan Komünist Partisi ise isminden de belli olduğu komünist bir parti. Troyka karşıtı bir parti.
- Bağımsız Yunanlar Partisi de milliyetçi-Hristiyan demokrat yapıya sahip. Troyka karşıtı.

- PASOK ise eski başkanı Papandreu'nun başbakanlığı süresinde Troyka ile anlaşma yapmıştı zaten, Troyka yanlısı bir partidir. Sosyal demokrat bir yapıya sahip.

25 Ocak 2015 erken seçimlerine gidilmesinin bir sebebi ise Yunanistan cumhurbaşkanını meclisin seçememiş olmasıydı. SYRIZA ise meclis açıldıktan ve hükümet kurulduktan sonra 18 Şubat 2015 tarihinde, Yeni Demokrasi Partisi iktidarında içişleri ve kamu düzeni bakanlığı ve meclis sözcülüğü yapmış olan Prokopis Pavlopulos'u ANEL ve Yeni Demokrasi Partisi ile anlaşarak seçti. Günler geçtikçe AB ile yapılan görüşmeler, Yunanistan ve Almanya'nın ortak bir nokta bulamaması durumunu ortaya çıkardı. AB tarafından SYRIZA yeni bir kurtarma paketi yapılmaya zorlandı. SYRIZA seçimlerden önce halka verdiği "Başka kurtarma paketi olmayacak!" sözünü tutmak zorunda olduğunu düşündü. Kurtarma paketini "evet" veya "hayır" demeye çekindi. Bunu halka sormaya yani referandumla götürmeye karar verdi. 5 Temmuz 2015 tarihinde Yunan halkı yine sandığa gitti ve "kurtarma paketi"ne %61.35 oranında hayır dedi. Pazar günü akşam bu sonucun çıkmasının ardından Avrupa Konseyi Başkanı Donald Tusk, Euro Bölgesi ülkelerini üç gün sonra toplantıya davet etti. Yunanistan Başbakanı bu referandum referandumda "evet" çıkarsa istifa edeceğini söylemişti. Ama bu referandum sonucu, kendi Maliye Bakanı Yanis Varufakis'in 6 Temmuz 2015 tarihinde istifasını getirdi. Varufakis istifa ederken Euro Grubu'nda istenmeyeceğini düşündüğünü belirtti. Bu sonuç ayrıca Yeni Demokrasi Partisi başkanı Antonis Samaras'ında istifasını getirdi.

Samaras'ın yerine ise Vangelis Meymarakis geldi. Ayrıca 15 Haziran 2016 tarihinde PASOK'un 10. Olağan Kongresi'nde eski dışişleri Bakanı, eski başbakan yardımcısı Evangelos Venizelos tekrar aday olmayacağını açıkladı; onun yerine ise PASOK hükümetlerinde bakanlıklar yapan Fofi Gennimata getirildi. 14 Temmuz 2015 ise çok önemli bir diğer gelişme cereyan etti. 3. memorandum paketi hakkındaki oylama gerçekleşti. Aleksis Çipras bu oylamaya evet oyu vereceğini ilan etti. Muhalefetin de desteği ile 222 milletvekili bu oylamaya "evet" oyu kullandı. 64 milletvekili de "hayır" oyu kullandı. Çipras'ın partisi SYRIZA'dan 32 milletvekili bu oylamaya "hayır" dedi. Özellikle o zaman istifa etmiş olan eski maliye bakanı Yanis Varufakis ve Meclis Başkanı Zoi Konstantopulu "hayır" oyu verdiklerini açıkladılar. Aleksis Çipras ise partisinde oluşan bu çatlağa cevabını 20 Ağustos 2015'den sonra vereceğini söyledi. Çünkü 20 Ağustos'ta Yunanistan'ın Avrupa Merkez Bankası'na ödenecek bir taksidi vardı. Çipras 20 Ağustos'tan sonra güvenoylamasına gideceğini söyledi, yani partisindeki çatlağa vereceği cevap buydu. Çipras güvenoylamasında partisi içerisinde gelen güvensizlik oyları neticesinde mecliste azınlık konumuna düşünce başbakanlıktan istifa etti. Cumhurbaşkanı Prokopis Pavlopulos istifayı kabul etti. Seçimin üzerinden 1 sene geçmediği için hükümet kurma görevini başka bir partiye verebileceği halde muhalefet partilerinin seçim çağrısına uyararak meclisi feshetti. Geçici seçim hükümetinin başkanı ise Yüksek Mahkeme Başkanı Vasiliki Thanu oldu. Thanu ayrıca Yunanistan'ın ilk kadın başbakanıdır. İşte bu şartlar al-

tında 20 Eylül 2015 seçimlerine gidildi. Seçim sonuçları yine tek başına iktidar çıkarmasa da halkın Çıpras'a olan desteğini gösterdi. Çıpras'a karşı bayrak açan SYRIZA milletvekilleri ise Halk Birliği (LAE) isimli bir parti kurup seçime girdiler. Ayrıca PASOK (Panhelenik Sosyalist Hareket) ile Demokratik Sol (DIMAR) seçime ittifak yaparak Demokratik Koalisyon adı altında birlikte girdiler.

20 Eylül seçim sonuçlarını incelersek,

- Aleksis Çıpras liderliğindeki SYRIZA (Radikal Sol Koalisyon) %35.4 oy oranı ile 145 sandalye,
- Vangelis Meymarakis liderliğindeki Yeni Demokrasi Partisi (Néa Dimokratía) %28.1 oy oranı ile 75 sandalye,
- Nikos Mihaloliakos liderliğindeki Altın Şafak Partisi (Chrysí Avgí) %6.99 oy oranı ile 18 sandalye,
- Foni Genmiata liderliğindeki Demokratik Koalisyon (PASOK-DIMAR) %6.28 oy oranı ile 17 sandalye,
- Dimitris Kuçubas liderliğindeki Yunanistan Komünist Partisi (KKE) %5.55 oy oranı ile 15 sandalye,

• Stravdos Teodorakis liderliğindeki Nehir Partisi (To Potami) %4.1 oy oranı ile 11 sandalye,

• Panos Kammenos liderliğindeki Bağımsız Yunanlar (ANEL) %3.7 oy oranı ile 10 sandalye,

• Vassilis Leventis liderliğindeki Merkeziler Birliği (EK) tarihinde ilk defa 3.4 oy oranı ile 9 sandalye kazandı.

Eski başbakanlardan Yorgo Papandreu'nun kurduğu Demokratik Sosyalistlerin Hareketi (KIDISO) seçime katılmadı.

• SYRIZA'dan ayrılan milletvekillerinin kurduğu Halk Birliği (LAE) ise %2.86 oy oranı ile %3'lük barajı aşamadı.

Sonuç olarak komşu Yunanistan'ın ve Akdeniz'in belki de en rahat insanların 3-4 senelik seçim maratonu böyle sonuçlandı. 20 Eylül seçimlerinden sonra ise Çıpras ile Kammenos tekrar anlaştı ve SYRIZA-ANEL koalisyonu oldu. Yunanistan'da büyük çoğunluk insanlar sol gelenekten geliyorlar ve bu damar hâlâ var ve uzun sürede var olmaya devam edecek gibi görünüyor.